

Utvärdering av Läslyftet

Delrapport 11: Erfarenheter av Läslyftets genomförande och effekter i förskolan 2017/18

Sara Carlbaum och Anders Hanberger

Umeå Centre for Evaluation Research
Evaluation Report, April 2019

Umeå Centre for Evaluation Research
Umeå University, Sweden

ISSN 1403-8056
ISBN 978-91-7855-094-4

© UCER, Sara Carlbaum och Anders Hanberger

Förord

Föreliggande rapport är den elfte i en serie rapporter som presenterats inom ramen för den nationella utvärderingen av Läslyftet. Utvärderingen, som genomförs på uppdrag av Skolverket, undersöker avtryck och effekter av Läslyftet på bl.a. förskolepersonals insikter och undervisning i språk-, läs- och skrivutveckling. Utvärderingen genomförs av en grupp forskare vid Centrum för utvärderingsforskning (UCER), Umeå universitet, tillsammans med forskare vid Göteborgs, Karlstads och Oslo universitet.

I rapporten redovisas avtryck och effekter av Läslyftet i förskolor som deltog i Läslyftet verksamhetsåret 2017/18. Underlaget för rapporten är tre elektroniska enkäter som besvarats av förskolechefer, handledare och personal i förskolan. Enkätfrågorna har formulerats med utgångspunkt i Läslyftets intentioner för förskolan och utifrån resultat som framkommit i en fallstudie av sex förskolors genomförande av Läslyftet (Kärnebro och Lundström, 2018).

Rapporten har skrivits av Sara Carlbaum och Anders Hanberger och kommer, tillsammans med nämnd rapport och andra delrapporter, att ligga till grund för en slutrapport som ska presenteras under 2019. Kort information om utvärderingen finns på länken nedan där också rapporten och övriga delrapporter kan laddas ner:

<https://www.umu.se/forskning/projekt/utvarderingen-av-laslyftets-huvudomgang/>

Umeå, april 2019

Anders Hanberger, anders.hanberger@umu.se

Projektledare för utvärderingen, UCER, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap, Umeå universitet

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Läslýftet verksamhetsåret 2017/18.....	7
1.2 Läsanvisning.....	7
2. Rapportens underlag och analyser	8
2.1 Enkäter.....	8
2.2 Analys av enkätsvaren.....	12
2.3 Resultatredovisning av enkäter.....	13
3. Förskolechefer om Läslýftets genomförande och effekter	15
3.1 Sammantagen bedömning av Läslýftet.....	16
3.2 Förskolornas motiv för deltagande.....	17
3.3 Stöd vid genomförandet av Läslýftet.....	17
3.4 Vad förskolecheferna gjort i sin roll som förskolechef hösten 2018.....	18
3.5 Effekter på undervisningskulturen.....	18
3.6 Effekter på fortbildningskulturen.....	21
3.7 Effekter på barnens språkutveckling.....	23
3.8 Andra kvarstående effekter.....	24
3.9 Behov av fortsatt stöd och prioriterad fortbildning.....	25
3.10 Sammanfattning.....	25
4. Handledare om Läslýftets genomförande och effekter	27
4.1 Handledarnas sammantagna bedömning av Läslýftet.....	28
4.2 Erfarenheter av handledarutbildningen.....	28
4.3 Stöd från förskolechefer.....	30
4.4 Förutsättningar i form av kompetensutvecklingsmodellens upplägg.....	31
4.5 Vad har de gjort i sitt uppdrag som handledare?.....	32
4.6 Att handleda utifrån modulerna.....	33
4.7 Fortsatt handledning av kollegialt lärandet för språk-, läs- och skrivutveckling.....	35
4.8 Effekter på undervisningskulturen.....	38
4.9 Effekter på handledarnas insikter, kunskaper och förmågor.....	40
4.10 Effekter på handledarnas undervisning.....	42
4.11 Sammanfattning.....	45
5. Förskolepersonalen om Läslýftets genomförande och effekter	47
5.1. Förskolepersonalens sammantagna bedömning av Läslýftet.....	48
5.2 Läslýftets genomförande verksamhetsåret 2017/18.....	49
5.3 Fortsatt arbete med Läslýftets moduler hösten 2018.....	55
5.4 Effekter på kollegialt lärande, samarbete och undervisningskulturen.....	57
5.5 Effekter på förskolepersonalens kunskaper, insikter och förmågor.....	61
5.6 Effekter på förskolepersonalens undervisning och arbete.....	66
5.7 Förskolepersonalens bedömning av Läslýftets effekter på barnens språkutveckling.....	69
5.8 Sammanfattning.....	73
6. Sammanfattande resultat	75
6.1 Målgruppernas samlade bedömning av Läslýftet.....	75
6.2 Målgruppernas stöd och värdering av stöden.....	76
6.3 Målgruppernas bedömning av Läslýftets effekter.....	77
6.4 Slutsatser om Läslýftet i förskolan.....	82

Referenser	86
Bilagor	87
Bilaga 1. Den nationella utvärderingens syfte och utvärderingsfrågor.....	87
Bilaga 2. Enkät till förskolechefer i Läslyftet verksamhetsåret 2017/18.....	88
Bilaga 3. Enkät till handledare i Läslyftet verksamhetsåret 2017/18	94
Bilaga 4. Enkät till förskolepersonal i Läslyftet verksamhetsåret 2017/18.....	104

1. Inledning

Detta är den elfte rapporten i en serie rapporter som presenteras inom ramen för den nationella utvärderingen av Läslyftet. Utvärderingen genomförs på uppdrag av Skolverket. I en tidigare rapport redovisades deltagarnas erfarenheter av Läslyftet i förskolan under perioden november 2017 - februari 2018 i en fallstudie i sex förskolor (Kärnebro & Lundström, 2018). I den rapporten undersöktes huvudmännens, förskolechefers, handledares, förskollärares och barnskötarens erfarenheter av organiseringen och genomförandet av Läslyftet. I föreliggande rapport redovisas resultaten från en enkätundersökning av förskolechefers, handledares och förskolepersonals erfarenheter av Läslyftets genomförande och effekter efter att de deltagit verksamhetsåret 2017/18. I en kommande rapport presenteras resultaten från en enkätundersökning av huvudmännens erfarenheter av Läslyftet både i förskolan och i andra skolformer.

Syftet med rapporten är att redovisa och analysera avtryck och effekter av Läslyftet med fokus på insikter och kunskaper, undervisning, kollegialt lärande samt effekter på undervisnings- och fortbildningskulturen i förskolan hösten 2018. Om och i så fall hur Läslyftet bidragit till barns språkutveckling analyseras utifrån personalens iakttagelser och bedömningar.

Ytterst syftar Läslyftet till att förbättra alla elevers och barns språk-, läs- och skrivutveckling och elevers skolresultat. Läslyftets moduler och aktiviteter syftar till att utveckla deltagares kunskaper och kompetens i språk-, läs- och skrivutveckling genom kollegialt lärande. Läslyftet syftar också till att förändra undervisnings- och fortbildningskulturen i kollektiv riktning. Tillsammans förväntas detta bidra till barns/elevers språk-, läs- och skrivutveckling (Carlbaum m.fl., 2015; Skolverket, 2014; Utbildningsdepartementet, 2013).

Begreppet "effekter" används i rapporten för förändringar och påverkan som kan kopplas till Läslyftet och syftar inte på kausala samband. En effekt av Läslyftet kan t.ex. vara att personalen upplever att deras insikter om språkets betydelse i förskolans pedagogiska arbete ökat, att deras engagemang för att främja barnens läsintresse ökat eller att de i högre grad än tidigare planerar undervisning tillsammans med sina kollegor. Andra effekter kan t.ex. vara att förskolechefer utbildat fler handledare än vad som täcks av statsbidraget (spinn-off effekt) eller att Läslyftet inneburit att annan kompetensutveckling har fått stå tillbaka (undanträngningseffekt).

När uttrycket "fortsätta arbeta med Läslyftet" används i rapporten avses att handledare och/eller förskolepersonal fortsätter arbeta med Läslyftets moduler i enlighet med kompetensutvecklingsmodellen alternativt friare på egen hand eller tillsammans med kollegor. Friare användning kan vara att personal och handledare arbetar med en modul i långsammare takt eller med vissa delar i en modul. Det kan också innebära att förskolepersonal läser om och använder texter eller modeller från en modul på egen hand.

Begreppen "undervisningskultur" och "fortbildningskultur" används i rapporten i enlighet med hur Skolverket använder begreppen. En utvecklad undervisningskultur innebär,

enligt Skolverket, att förskolepersonal kontinuerligt planerar mer tillsammans och systematiskt prövar, dokumenterar och utvärderar olika didaktiska strategier och undervisningsaktiviteter. En utvecklad fortbildningskultur innebär ett kollegialt lärande där grupper av förskolepersonal regelbundet tar sig an relevanta forskningsresultat, diskuterar dessa och utarbetar strategier för att omsätta lärdomarna i förskolans pedagogiska verksamhet. Därmed blir såväl undervisningen som kompetensutvecklingen en del av det systematiska kvalitetsarbetet (Skolverket 2014). Det betyder förenklat att en undervisningskultur kan kännetecknas av att förskolepersonal arbetar på egen hand eller att de planerar och utvecklar undervisningen tillsammans. Läslyftet är tänkt att bidra till det senare, d.v.s. att utveckla undervisningskulturen i kollektiv riktning. Om så redan sker förväntas Läslyftet stärka och vidareutveckla en sådan undervisningskultur. En fortbildningskultur kan inriktas mot enskilda individers kompetensutvecklingsbehov eller utgå från förskolans fortbildningsbehov. Läslyftet verkar för en fortbildningskultur där förskolornas kompetensutvecklingsbehov prioriteras.

1.1 Läslyftet verksamhetsåret 2017/18

Under 2017/18 kunde Läslyftets deltagare i förskolan välja mellan olika moduler. Den tidigare modulen *Läsa och skriva i förskolan* med åtta delar i likhet med moduler för grund- och gymnasieskolan (analyserad i Roe & Tengberg 2017) hade delats upp i de två modulerna *Läsa och berätta* och *Skapa och kommunicera* med fyra delar vardera. Utöver dessa två kunde deltagare också välja modulen *Flera språk i barngruppen* och i januari 2018 fanns även en fjärde modul tillgänglig *Natur, teknik och språkutveckling*. Dessa fyra moduler har analyserats i en av utvärderingens delrapporter (Roe & Tengberg, 2018). Enligt uppgift från Skolverket deltog 1224 förskolor, varav 1160 (95%) med kommunala huvudmän och 64 (5%) med enskilda huvudmän verksamhetsåret 2017/18. Totalt deltog ca 8100 förskollärare och annan personal i Läslyftet detta verksamhetsår.

1.2 Läsanvisning

Rapporten har strukturerats efter förskolechefers, handledares och förskolepersonals erfarenheter av Läslyftets avtryck och effekter. I nästa kapitel redogörs för rapportens underlag, metoder och analyser. Därefter följer tre kapitel där förskolechefers, handledares och förskolepersonals erfarenheter av Läslyftets genomförande och effekter presenteras och analyseras i nämnd ordning. I det avslutande kapitlet sammanfattas och jämförs målgruppernas bedömningar av effekter och där dras slutsatser om vilka effekter som framträder av Läslyftet i förskolan efter deltagande verksamhetsåret 2017/18.

I bilaga 1 redovisas utvärderingens övergripande syfte och utvärderingsfrågor. I tre tabellbilagor redovisas enkäterna till målgrupperna med svaren i procent på enkätfrågor med fasta svarsalternativ.

2. Rapportens underlag och analyser

Rapporten bygger på de svar som respondenter från målgrupperna förskolechefer, handledare och förskolepersonal i Läslyftet lämnat i enkäter. Först beskrivs kort de tre enkäter som använts och därefter hur svaren analyserats och hur resultaten redovisas i rapporten.

2.1 Enkäter

Under hösten 2018 skickades webbaserade enkäter ut till tre målgrupper i förskolan: förskolechefer, handledare och förskolepersonal. Respondenterna hade fyra eller fem veckor på sig för att besvara enkäten och flera påminnelser skickades ut.

För dessa målgrupper gjordes ett oberoende slumpmässigt urval bland alla som deltagit i Läslyftet i förskolan verksamhetsåret 2017/18. Förskolechefer och handledare som tidigare medverkat i utvärderingens fallstudie av organisering och genomförandet av Läslyftet i förskolan (se Kärnebro & Lundström 2018) uteslöts för att de inte skulle behöva besvara ytterliga frågor.

2.1.1 Enkät till förskolechefer

Enligt uppgift till Skolverket deltog över 1200 förskolor verksamhetsåret 2017/18. Ett oberoende slumpmässigt urval om 300 förskolor gjordes. Eftersom förskolechefer ofta är chefer för flera förskolor innebar det att vissa förskolechefer förekom flera gånger i det första urvalet. I dessa fall behölls den första förskolan i urvalet och övriga togs bort och ersattes av näst i tur på listan av slumpade förskolor. Detta gjordes upprepade gånger tills vi hade en deltagarlista med 300 förskolechefer för 300 olika förskolor vilka den webbaserade enkäten skickades ut till under hösten 2018. Flera hörde av sig med uppgifter om att de inte längre var förskolechef för just den förskolan, att förskolan inte deltog 2017/18, att förskolan inte längre hade någon verksamhet eller att vi hade fel e-postadresser. Men det fanns också de som hörde av sig och uppgav att de redan hade svarat på enkäten och då hade besvarat enkäten till handledare. När dessa hade tagits bort ur listan för deltagande förskolechefer återstod 289 varav 180 besvarade enkäten. Det gav en svarsfrekvens på 62 procent. 91 procent av de som besvarade enkäten var chefer för kommunala förskolor och 9 procent för fristående förskolor.

En bortfallsanalys visar att av bortfallet består 35 av förskolechefer som inte har kunnat nås. Om dessa utesluts ger det en svarsfrekvens på 71 procent. Bortfallsanalysen visar också att andelen förskolechefer från fristående eller kommunala förskolor som besvarade enkäten inte skiljer sig från andelen i urvalet. En tänkbar förklaring till bortfallet är att de som inte fortsatt att delta i Läslyftet hösten 2018 var mindre benägna att besvara enkäten. Om så är fallet har inte kunnat undersökas. Det finns dock ingen genomgående systematisk skillnad i hur de som enbart deltog verksamhetsåret 2017/18 och de som också fortsatt att arbeta med Läslyftet hösten 2018 svarade på frågorna i enkäten. Detta utesluter inte att de som besvarade enkäten kan vara något mer positiva till Läslyftet än de som valde att inte svara på enkäten.

Korrelationsanalyser (se avsnitt 2.2) har utförts mellan (*inom parentes anges frågenumret i enkäten se bilaga 2*):

Bakgrundsvariablerna:

- huvudman
- om förskolan deltar med statsbidrag verksamhetsåret 2018/19 (F8)
- hur många som arbetade med undervisning på förskolan (F2)
- andel förskollärare som deltog i Läslyftet på förskolan (F3)
- andel annan personal utöver förskollärare som deltog i Läslyftet på förskolan (F4)
- om förskolepersonalen planerade och genomförde undervisningen tillsammans innan Läslyftet (F10)
- om förskolepersonalen samarbetade med bibliotek/bibliotekarie innan Läslyftet (F10)
- vad förskolechefen gjort i sin roll som förskolechef under hösten 2018 (F12, F13)

och effektvariablerna:

- barnens språk-, läs och skrivförmågor (F15)
- personalens engagemang, samtal och undervisningskultur (F14)
- om förskolechefen prioriterar språk-, läs- och skrivutveckling i sitt pedagogiska ledarskap (F16)
- systematiska kvalitetsarbete, fortbildning mm (F17)

2.1.3 Enkät till handledare

Enligt uppgifter till Skolverket deltog 476 handledare i Läslyftet för förskolan under 2017/18. Ett oberoende slumpmässigt urval om 300 handledare gjordes som också fick enkäten skickad till uppgiven e-postadress. Av de 300 som enkäten skickades ut till har vi fått uppgift om att åtta handledare inte har fungerat som handledare antingen för att vi hade fel e-postadress och de inte arbetar inom förskolan, att de aldrig deltog i Läslyftet och handledarutbildningen t.ex. för att de hade fått andra arbetsuppgifter eller var sjukskrivna men också att de redan svarat på enkäten skickad till förskolepersonalen. Efter att dessa uteslutits kvarstod 291 handledare varav 178 besvarade enkäten. Det motsvarar en svarsfrekvens på 61 procent. En bortfallsanalys visar att av bortfallet består 28 av handledare som inte har kunnat nås. Om dessa utesluts ger det en svarsfrekvens på 68 procent. Handledare på fristående förskolor och handledare med 10 procent i uppdraget som handledare besvarade enkäten i något mindre utsträckning än handledare på kommunala förskolor och handledare med 20 procent i sitt uppdrag som handledare. När vi analyserade svaren framträder dock inga väsentliga skillnader mellan dessa grupper av handledare. Vi bedömer att skillnaden i svarsfrekvens inte utgör några systematiska skillnader som påverkar resultatet. Det är möjligt att de som fortsatt att handleda inom Läslyftet, med eller utan statsbidrag, varit mer benägna att svara på enkäten. Om så varit fallet har vi inte kunnat undersöka. Vi fann dock inga väsentliga skillnader i svaren på effektfrågorna mellan de som fortsatt att handleda och de som inte gjort det. Det utesluter dock inte att de handledare som svarade på enkäten kan ha varit mer positivt inställda till Läslyftet. Det har tydligen också funnits ett visst missförstånd bland respondenterna kring vilka som var målgruppen för enkäten eftersom en

handledare menade att denna inte gått handledarutbildning utan "lärledarutbildning" och därför inte svarade på enkäten.

Korrelationsanalyser (se avsnitt 2.2) har utförts mellan (*inom parantes anges frågenumret i enkäten se bilaga 3*):

bakgrundsvariablerna:

- huvudman
- vilken procents nedsättning i tjänst som handledarna hade
- erfarenhet i form av antal år i yrket
- handledarnas tidigare erfarenheter av att handleda (F1)
- om handledarna anser att de har haft tillräckligt med tid (F5)
- handledarnas bedömning av Läslyftets tempo (F6)
- handledarnas bedömning av förskolechefens insats (F7)
- vilka deltagare handledarna handledde (F9, F10)
- vad handledarna gjort i sin roll som handledare (F11)
- vilken modul handledarna handledde 2017/18 (F12)
- om handledarna fortsatt handleda hösten 2018, med eller utan statsbidrag (F21)

och effektvariablerna:

- Fortsatt handledning hösten 2018 (F21)
- Hur handledning har sett ut för de som fortsatt handleda (F23-F25)
- Läslyftets bidrag till en förändrad undervisningskultur (F27 och F28)
- Läslyftets bidrag till handledarnas kunskaper och insikter (F29)
- Läslyftets bidrag till handledarnas undervisning (F30)

2.1.4 Enkät till förskolepersonal

Enligt uppgift till Skolverket deltog 8171 anställd personal vid förskolor i Sverige i Läslyftet verksamhetsåret 2017/18. Ett oberoende slumpmässigt urval om 2200 gjordes. Flera personer hörde av sig efter utskicket av enkäten och meddelade att de inte deltagit i Läslyftet av olika anledningar, t.ex. att vi hade fel uppgifter och att de inte arbetade inom förskolan, att de visserligen arbetade inom förskolan men fått andra arbetsuppgifter, varit sjukskrivna, eller hoppat av. Efter att de personer som hört av sig om att de av olika anledningar inte deltagit uteslutits kvarstod 2149 förskolepersonal. Av dessa besvarade 765 enkäten, varav 743 arbetade för kommunala huvudmän och 22 för enskilda huvudmän. Det motsvarar en svarsfrekvens på endast 36 procent. Av bortfallet består en stor del, 23 procent (321 personer), av personer som inte har kunnat nås. Det kan bero på att e-postadresserna inte stämde, att personen har bytt arbetsplats eller var sjukskriven, tjänstledig eller föräldraledig. Om dessa utesluts ger det en svarsfrekvens på 42 procent.

Eftersom svarsfrekvensen för förskolepersonalen var så pass låg förlängdes svarstiden för enkäten till 6 veckor med upprepade påminnelser. Trots detta förblev svarsfrekvensen låg. Det var också en stor skillnad i svarsfrekvens mellan deltagare från kommunala huvudmän som svarade i högre grad (37%) än deltagare från enskilda huvudmän där endast 16% valde att besvara enkäten. Även förskollärare (40%)

besvarade enkäten i högre grad än barnskötare (28%) och annan personal (24%). Vid analyser av förskolepersonalens svar fann vi dock inga systematiska skillnader i svaren mellan personal från kommunala och fristående förskolor. I de enskilda fall skillnader framträdde var det personal på fristående förskolor som svarade mer positivt, d.v.s. att Läslyftet i högre grad bidragit till vissa effekter. Inte heller framträdde några systematiska skillnader mellan förskollärare och övrig personal. På vissa enskilda delfrågor fanns det dock en tendens till att förskollärare i högre grad bedömde att Läslyftet bidragit till vissa effekter.

På grund av den låga svarsfrekvensen genomfördes en uppföljande undersökning för att bättre kunna förstå bortfallet. En ny uppföljande enkät skickades ut till alla (1320) deltagare i Läslyftet 2017/18 som inte besvarade enkäten. De ombads att besvara två korta frågor: "Varför valde du att inte besvara enkäten om Läslyftet?" och "Vad anser du sammantaget om Läslyftet"? 196 personer (15%) besvarade dessa frågor, varav 193 arbetade för en kommunal huvudman (16%) och 3 för en enskild (3%), 132 var förskollärare (18%), 62 barnskötare (12%) och övriga hade andra yrkesbefattningar (8%). En betydligt större andel av de som arbetar för kommunala huvudmän besvarade alltså även denna uppföljning och även förskollärare svarade i högre grad än andra. Bortfallet för uppföljningen liknar därmed bortfallet för första enkäten till förskolepersonalen.

I den uppföljande enkäten som skickades ut för att undersöka bortfallet uppgav förskolepersonalen i fallande ordning följande alternativ (de kunde markera flera alternativ) till varför de inte besvarade enkäten: "Jag hade inte möjlighet att svara på arbetstid" (46%), "Annat" (30%), "Jag glömde bort att svara" (19%), "Jag har redan besvarat enkät/er om Läslyftet" (7%), "Jag har inte deltagit i Läslyftet" (6%), och "Jag ville inte svara" (5%). Av de som svarade "Annat" framkommer att flera deltagare prioriterar bort att svara på enkäter eftersom det inte finns tid för detta i deras arbete, att de bara hade deltagit ett fåtal gånger och därför inte ville uttala sig, att de hade bytt arbete, att de var sjukskrivna/tjänstlediga/föräldralediga men också att de varit handledare och därför inte var målgruppen för enkäten eller att de deltar verksamhetsåret 2018/19. Det fanns också de som uppgav att enkäten var för lång eller att det funnits tekniska problem. Av den låga svarsfrekvensen och ovanstående svar kan vi utläsa att personal i förskolan har svårt att få möjlighet att besvara enkäter under sin arbetstid. I telefonkontakt med deltagande förskolepersonal framkom också att en av dessa inte uppfattade sig själv som målgrupp för enkäten eftersom denna inte hade varit handledare och ingen annan som deltagit i Läslyftet på förskolan fått samma enkät. En annan menade att det inte var möjligt att fylla i enkäten eftersom förskolechefen hade sagt att de inte skulle prioritera sådana uppgifter.

På frågan om vad de som besvarade den uppföljande undersökningen för att beskriva bortfallet ansåg sammantaget om Läslyftet svarade nästan hälften (46%) "mycket bra", något mer än en tredjedel (35%) "ganska bra", knappt en tiondel (8%) "varken bra eller dåligt", och 5 procent "vet ej". Detta skiljer sig delvis från hur förskolepersonal svarade på samma fråga i huvudenkäten: mycket bra (55%), ganska bra (35%), varken bra eller dåligt (7%), ganska dåligt (2%). Skillnaden består i att en större andel i huvudenkäten markerade "mycket bra" medan en större andel i uppföljningen svarade "vet ej" eller valde

att inte svara på frågan alls eftersom de inte deltagit i Läslyftet. Det finns således en viss svag tendens till att resultatet från förskolepersonalen visar på en något högre andel som anser att Läslyftet sammantaget varit mycket bra å andra sidan fanns det personal som uppgav att Läslyftet varit ganska dåligt. Varken i huvudenkäten eller i enkäten som följde upp de som inte besvarade huvudenkäten framkom några skillnader mellan förskolepersonal på kommunala och fristående förskolor eller mellan förskollärare och annan pedagogisk personal. Att annan pedagogisk personal och deltagare från fristående förskolor svarade i mindre utsträckning bör således inte ha påverkat resultatet nämnvärt men eftersom svarsfrekvensen över lag är låg bör man ändå vara försiktig med att dra långtgående slutsatser från enkäten.

Korrelationsanalyser (se avsnitt 2.2) har utförts mellan (*inom parantes anges frågenumret i enkäten se bilaga 4*):

bakgrundsvariablerna:

- huvudman
- förskollärare och annan personal
- hur många år de arbetat inom förskolan (F1)
- om de deltog i Läslyftet med statsbidrag under hösten 2018 (F2)
- tidigare samarbets- och undervisningskultur (F3)
- motivation att delta i Läslyftet (F4)
- hur Läslyftet organiserats, t.ex. gruppsammansättning (F5)
- förskolepersonalens bedömning av Läslyftets tempo (F6)
- förskolepersonalens bedömning av tiden för olika moment (F7)
- hur ofta förskolepersonalen genomfört moment C, undervisningsaktiviteter (F8)
- förskolepersonalens bedömning av handledarnas insats (F10)
- förskolepersonalens bedömning av förskolechefernas insats (F11)
- vilken modul de arbetade med 2017/18 (F12)
- om de fortsatt arbeta med Läslyftets moduler hösten 2018 (F15)

och effektvariablerna:

- om de kollegiala samtalen under Läslyftet bidrog till lärande (F9)
- om de fortsatt arbeta med Läslyftets moduler hösten 2018 (F15)
- Läslyftets bidrag till deras egna kunskaper och insikter (F21)
- Läslyftets bidrag till deras egen undervisning (F22)
- Läslyftets bidrag till språk- och undervisningskultur (F23 och F24)
- Läslyftets bidrag till barnens läs- och skriftspråksintresse och språk-, läs- och skrivutveckling (F25 och F26)

2.2 Analys av enkätsvaren

För att beskriva, förstå och förklara effekter, uteblivna effekter och skillnader mellan grupper med olika förutsättningar har vi analyserat enkätsvaren genom korrelationsanalys/korstabulering och använt oss av Pearsons Chi²-test. Gränsvärdet $p < 0,05$ användes för statistiskt signifikanta resultat och i rapporten redovisas endast skillnader som faller inom ramen för gränsvärdet. Vid 2x2-tabeller har Yate's korrektion använts för att testa signifikanta skillnader. Om inga signifikanta skillnader uppmätts redovisas alltså

inte dessa resultat i rapporten. Förutom att enbart redovisa signifikanta skillnader redovisar vi enbart sådana resultat som har betydelse för utvärderingens syfte och frågeställningar och som kan bidra till att beskriva och förstå resultaten. Vilka korrelationsanalyser som genomförts för respektive målgrupp och enkät redovisas ovan.

Enkäten till förskolans målgrupper avsåg främst att redogöra för kvarstående effekter av Läslyftet genom att respondenterna fick enkäten efter avslutat deltagande i Läslyftet 2017/18. Eftersom det till verksamhetsåret 2018/19 blev möjligt att få förnyade statsbidrag för deltagare som redan deltagit visade det sig att ungefär hälften av de som svarade på de olika enkäterna har fortsatt att arbeta med Läslyftet med statsbidrag. Det innebär att dessa fortfarande deltog och därmed kan deras svar inte betraktas som effekter som kvarstår efter avslutad statsbidragsfinansierad kompetensutveckling. I analysen av enkätsvaren har frågan om de fortsatt att arbeta med Läslyftet med statsbidrag använts som en bakgrundsvariabel för att undersöka om det finns några signifikanta skillnader i svaren mellan de som fortfarande deltog och de som inte längre deltog med statsbidrag. På enstaka frågor fann vi signifikanta skillnader i svaren mellan de som enbart deltog med statsbidrag verksamhetsåret 2017/18 och de som fortsatt att delta med statsbidrag hösten 2018. Det gällde främst frågor om hur de fortsatt att arbeta med Läslyftet under hösten 2018. Vi fann dock inga systematiska skillnader i någon av målgruppernas svar. Vi valde därför att redovisa svaren för alla svarande i alla tre enkäterna och använda frågan om de deltog i Läslyftet med statsbidrag hösten 2018 som bakgrundsvariabel. Eftersom ungefär hälften av de svarande fortsatt med Läslyftet med statsbidrag och att det gått kort tid efter verksamhetsåret 2017/18 tolkar vi svaren från alla som effekter under genomförandet av Läslyftet om inte annat anges.

I enkäterna finns också ett antal öppna svarsfält där målgrupperna kunde uppge egna synpunkter och kommentarer. Svaren i de öppna svarsfälten används främst som exempel för att illustrera, fördjupa och förtydliga vissa resonemang och ge en rikare bild av de teman som enkätfrågorna sökt svar på. En av de öppna frågorna avsåg kvarstående förändringar. Alla svar som uppgavs i denna fråga avsåg dock inte kvarstående förändringar utan kunde också vara allmänna synpunkter på Läslyftet.

2.3 Resultatredovisning av enkäter

Till hjälp vid läsningen av rapporten bifogas tabeller där förskolechefernas, handledarnas och förskolepersonalens svar på enkätfrågorna redovisas i procent (se bilaga 2, 3, och 4) och där också frågornas nummer finns angivna. Vi kommer därför inte att nämna samtliga svar i texten nedan utan koncentrerar oss på de svar som vi anser mest intressanta i relation till undersökningens syften. Ofta handlar det om att vi tar upp den andel som använt svarsalternativet "i stor utsträckning", men ibland är det mest intressant att redovisa de som svarat att de "inte alls" håller med om, eller har gjort, det som frågan avser. Inte heller anger vi alltid exakt hur vissa frågor varit formulerade när vi kontrollerar mot olika bakgrundsvariabler för att förstå och beskriva effekter av Läslyftet. Detta för att underlätta läsandet. Vilka frågor det gäller går således att finna i bilagorna.

I rapporten görs vissa jämförelser mellan hur målgrupperna i grund- och gymnasieskolan svarade på samma eller liknande enkätfrågor om deras deltagande under läsåren 2015/16 respektive 2016/17. Hur målgrupperna i grund- och gymnasieskolan svarade

på motsvarande frågor finns redovisade i delrapport 2 för grundskolan (Carlbaum, m.fl. 2016), i delrapport 4 för gymnasieskolan (Carlbaum, m.fl. 2017) och i delrapport 7 avseende uppföljningen av grundskolan ett och ett halvt år efter läsåret med Läslyftet (Andersson m.fl. 2018). För att hålla texten så läsbarvänlig som möjligt har vi inte återkommande skrivit ut dessa referenser i den löpande redovisningen men alla hänvisningar till jämförelser med grundskolan respektive gymnasieskolan finns i ovanstående delrapporter.

3. Förskolechefer om Läslyftetets genomförande och effekter

Förskolechefernas roll i Läslyftet är främst att skapa goda förutsättningar för att genomföra Läslyftet och att vara ett stöd för handledare och förskolans personal, samt att följa upp Läslyftets genomförande. Efter att Läslyftet med statsbidrag avslutats kan de fortsätta stödja och underlätta för handledare och personal att kunna arbeta vidare med Läslyftet, alternativt prioritera annan kompetensutveckling. De har inte något formellt ansvar att fortsätta skapa förutsättningar för att personal ska kunna fortsätta arbeta med Läslyftet, men de har ett generellt ansvar att främja språk-, läs- och skrivutveckling som en del i uppdraget som pedagogiska ledare. Om förskolechefer som deltagit i Läslyftet fortsätter att skapa goda förutsättningar så att handledare och personal kan fortsätta arbeta med Läslyftet kan det ses som en kvarstående effekt av Läslyftet. Att fortsätta skapa förutsättningar för kollegialt lärande och gemensam planering behövs också för att bibehålla effekter på undervisningskulturen.

I kapitlet redovisas först vad de svarande förskolecheferna sammantaget anser om Läslyftet. Därefter redovisas vilka motiv som legat bakom deltagandet och vad förskolecheferna gjort i sin roll som förskolechef för Läslyftet under hösten 2018, samt vilka effekter som framträder av Läslyftet efter deltagandet verksamhetsåret 2017/18. Framförallt undersöks effekter på undervisnings- och fortbildningskulturen, samt på barns språkutveckling. Förskolechefernas svar på en öppen fråga om kvarstående effekter och om erfarenheter av att arbeta med Läslyftet utan statsbidrag redovisas också. Sist uppmärksammas vilka behov de har av fortsatt stöd från Skolverket och om andra fortbildnings- och utvecklingsområden prioriteras mer än språk-, läs- och skrivutveckling idag. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av effekterna av Läslyftet i förskolan ur förskolechefernas perspektiv. Men först beskriver vi vad som kännetecknade de förskolor som de svarande var förskolechefer för.

För att kunna undersöka om förskolans storlek påverkat Läslyftets avtryck och effekter fick förskolecheferna svara på en fråga om hur många som arbetar med undervisning på sin förskola (F2). Utifrån hur de svarade på frågan kunde tre storleksgrupper identifieras. Av de förskolechefer som besvarade enkäten svarade ungefär en tredjedel att de var chef för små förskolor med färre än 10 som arbetar med undervisning (32%) och lika många att de var chef för stora förskolor där mer än 20 arbetar med undervisning (32%). En något högre andel (37%) svarade att de var chef för mellanstora förskolor där 11-20 arbetar med undervisning. En fråga som vi också ställde handlade om hur stor andel av förskollärarna som deltog i Läslyftet (F3) respektive annan pedagogisk personal (F4). Svaren visar att vid 72 procent av förskolorna deltog alla förskollärare, vid 11 procent "en stor andel" och vid 7 procent "ungefär hälften". Vid 8 procent deltog bara "en liten andel" av förskollärarna. Även annan pedagogisk personal deltog i 78 procent av förskolorna och i 59 procent av förskolorna deltog all annan personal.

Drygt hälften av förskolorna deltog också i Läslyftet med statsbidrag under hösten 2018 när de besvarade enkäten. När vi fortsättningsvis refererar till de som deltog i Läslyftet hösten 2018 är det deltagande med statsbidrag som avses.

3.1 Sammantagen bedömning av Läslyftet

Drygt tre av fyra förskolechefer (78%) av de svarande tyckte sammantaget att Läslyftet var "mycket bra" och en av tio (12%) att det var "ganska bra". Jämfört med grundskole- och gymnasierektorer var det en något högre andel som svarade "mycket bra". Förskolechefer som kommenterade Läslyftet i öppna svarsfält tyckte som regel att Läslyftet var mycket bra och många av kommentarerna var mycket positiva, t.ex. "Fantastisk satsning", " Oerhört bra utbildningsinsats." Men en del förskolechefer lyfte fram att allt i Läslyftet inte var bra. Så här uttryckte sig några förskolechefer om Läslyftet som satsning och utmaningen att genomföra Läslyftet utifrån de villkor som finns i förskolan:

En jättebra satsning för förskolan för att få igång ett kollegialt lärande. Tyvärr tar satsningen mycket tid från annan verksamhet och vi måste prioritera och då faller vissa områden bort. Förskolan har inte den tiden eller förutsättningen som skolan har med planeringstid och den lilla tid som vi har behövs till så mycket.

Lite för snabb hastighet på Läslyftet under projektet. Behövs väldigt lite för att planeringen inte ska hålla.

Några kommentarer handlade också om innehållet och "nivån" på materialet. En förskolechef framförde uppskattning att Läslyftet hade fokus på forskning, medan några uttryckte viss kritik beträffande innehållet:

Det fanns redan en ganska hög kompetens bland förskollärarna och den enda kritiken vi har är att nivån ibland var för låg på utbildningsmaterialet.

TACK för bra texter. Filmerna har inte alltid varit så bra, även om de ändå blivit bra diskussioner efter att ha sett dem. Vi skulle önska att de var mer inspirerande. Den senaste modulen med naturvetenskapsverb var fantastiskt bra. De pedagoger som arbetar med de yngre barnen blev mycket inspirerade.

Citaten visar att mycket uppskattats i Läslyftet men att det samtidigt finns en del delar som skulle kunna utvecklas.

3.2 Förskolornas motiv för deltagande

Förskolecheferna uppgav flera olika motiv till att förskolan ansökte om att delta i Läslyftet (se tabell 1). De vanligast förekommande motiven som ”i hög utsträckning” uppgavs ha haft betydelse var:

Tabell 1. Förskolechefers svar om motiv till att delta i Läslyftet. I procent.

Andel förskolechefer som svarade att följande ”i hög utsträckning” var motiv för att delta i Läslyftet	Procent
Att utveckla personalgruppens kunskaper i språk-, läs- och skrivutveckling	93
Att stärka alla barns språk-, läs- och skrivutveckling	92
Att utveckla en gemensam förståelse för språk-, läs-, och skrivutveckling	91
Att fortsätta en satsning inom språk-, läs- och skrivutveckling	72
Att ligga i framkant när det gäller utveckling	67

Antal svarande: 180

Även andra motiv har ”i hög utsträckning” legat till grund för deltagandet exempelvis ”att genomföra huvudmannens intentioner” och ”att stärka särskilda barngruppers språk-, läs- och skrivutveckling”. Dessa motiv uppgavs dock av färre förskolechefer (43 respektive 39%). En av tre (34%) förskolechefer svarade ”att det erbjöds en handledarutbildning” som ett av motiven som ”i hög utsträckning” legat till grund för deltagandet. Det är en högre andel förskolechefer som svarade att erbjudandet om en handledarutbildning ”i hög utsträckning” varit ett motiv jämfört med grundskole- och gymnasierektorer.

3.3 Stöd vid genomförandet av Läslyftet

För att underlätta genomförandet av Läslyftet har förskolorna fått stöd av Skolverket och huvudmannen. Statsbidrag, handledarutbildning och konferenser till förskolechefer är framförallt det stöd som Skolverket bidragit med. För en stor majoritet av förskolecheferna (77%) var statsbidraget en förutsättning för att kunna delta i Läslyftet. Det var en något högre andel förskolechefer som svarade så jämfört med gymnasierektorer och grundskolerektorerna. Förskolorna sköt också till egna resurser för att genomföra Läslyftet. En majoritet av förskolorna frigjorde egna resurser för vikariekostnader i samband med handledarutbildning (75%), för merkostnader för handledare (59%), för att ge handledare mer tid än vad statsbidraget täcker (52%), samt för vikariekostnader i samband med Läslyftsträffarna (63%).

Enligt förskolecheferna stöttade huvudmannen i varierande omfattning genomförandet av Läslyftet i förskolan. De flesta förskolechefer (74%) svarade att huvudmannen ”betonat värdet av förskolans deltagande” och sex av tio (63%) att de följt upp hur Läslyftet fortgick. Fyra av tio förskolechefer svarade att huvudmannen ”initierade och anordnade möten mellan handledare från olika förskolor” (43%) och att de var ett stöd för förskolechefen (44%). Jämfört med hur grundskole- och gymnasierektorer svarade på motsvarande frågor svarade en något högre andel förskolechefer att huvudmannen stöttat genomförandet av Läslyftet.

3.4 Vad förskolecheferna gjort i sin roll som förskolechef hösten 2018

Nästan alla förskolechefer som besvarade enkäten svarade att de "betonat betydelsen av barnens språk-, läs- och skrivutveckling (99%), "uppmanat personalen att använda Läslyftet material" (95%) och "uppmanat personalen att använda arbetssätt i språk-, läs- och skrivutveckling som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet" (96%). Mellan sex till åtta av tio svarade också att de "följt upp barnens språk-, läs- och skrivutveckling" (77%), "gett tid för handledare" (72%), "möjliggjort för personalen att under året arbeta med en modul med A,B,C,D i samtliga fyra delar" (71%) och "utsett handledare (befintliga eller nya)" (70%). Vidare uppgav de att de "möjliggjort för personalen att arbeta med Läslyftet, men tidsmässigt och innehållsligt friare" (68%), "schemalagt mötestid för personalen att arbeta med moduler" (66%) och "främjat personalens samarbete med bibliotek/bibliotekarier (56%). Hur mycket tid som de avsatt för handledare och schemalagd mötestid för personal att arbeta med modulerna framgår inte.

Av de som svarade på enkäten uppgav drygt hälften av förskolecheferna att deras förskola deltog i Läslyftet med statsbidrag även hösten 2018. För flera av de ovan nämnda insatserna finns en signifikant skillnad mellan de som fortfarande deltog i Läslyftet hösten 2018 och de som enbart deltog verksamhetsåret 2017/18. De som fortsatt delta i Läslyftet även under hösten 2018 svarade i betydligt högre utsträckning (78-86%) att de möjliggjort för personalen att "arbeta med en modul enligt fortbildningsmodellens alla delar", "utsett och gett tid för handledare", "schemalagt mötestid för personalen", samt "följt upp barnens språk-, läs- och skrivutveckling". Det kan jämföras med att endast omkring en tredjedel av förskolecheferna som inte längre deltog i Läslyftet under hösten 2018 svarade att de möjliggjort för personalen att "arbeta med en modul enligt fortbildningsmodellen alla delar", "utsett och gett tid för handledare" och "schemalagt mötestid för personalen". Vidare svarade fyra av tio (som inte längre deltog i Läslyftet) att de följt upp barnens språk-, läs- och skrivutveckling hösten 2018 och drygt hälften (58%) av samma grupp att de skapat förutsättningar för en friare fortsättning av Läslyftet.

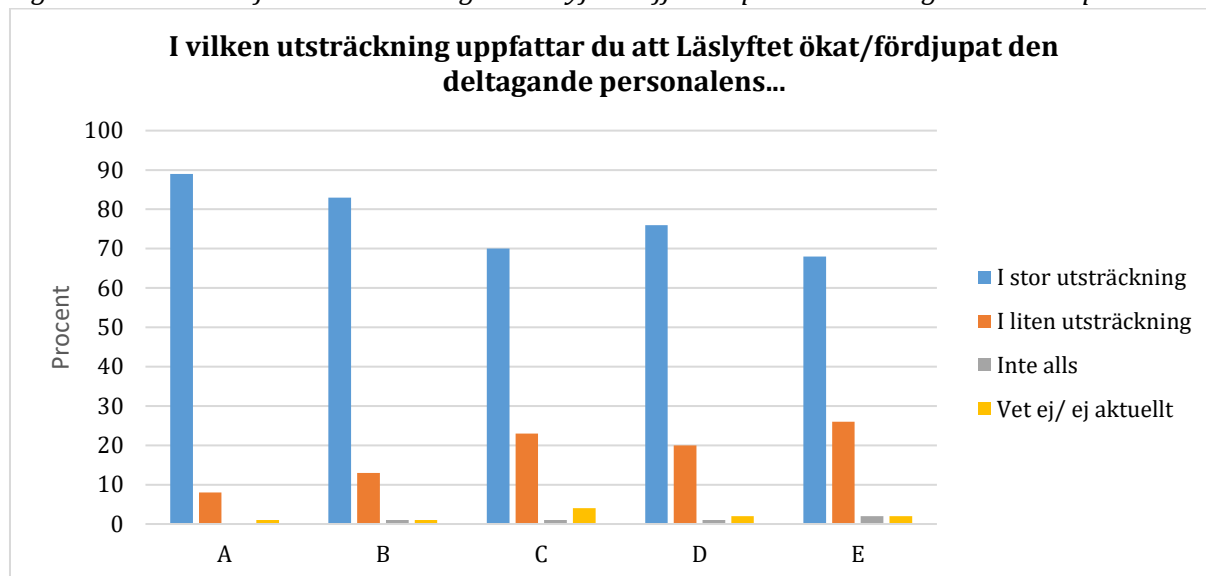
Sammantaget visar svaren att de som fortfarande deltog i Läslyftet hösten 2018 i högre utsträckning skapat goda förutsättningar för genomförandet av Läslyftet hösten 2018, vilket också är deras uppgift. Samtidigt har en tredjedel av de som enbart deltog verksamhetsåret 2017/18 fortsatt att skapa gynnsamma förutsättningar för Läslyftet (de har svarat "Ja" på frågorna ovan) och drygt hälften inom den gruppen har främjat en friare användning av Läslyftet.

3.5 Effekter på undervisningskulturen

Förskolechefer som deltar i Läslyftet förväntas bidra till att utveckla undervisningskulturen i kollektiv riktning genom att underlätta genomförandet av Läslyftet och skapa förutsättningar så att personal ska kunna fortsätta arbeta med Läslyftet. Knappt åtta av tio (79%) svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag prioriterar språk-, läs- och skrivutveckling i sitt pedagogiska ledarskap (läs hösten 2018). Det är en större andel förskolechefer som fortsatt med Läslyftet hösten 2018 som svarade "i stor utsträckning" (88%) jämfört med de som enbart deltog verksamhetsåret 2017/18 (68%). Det finns en samvariation mellan förskolechefer som svarade att de hösten 2018 "uppmanat personalen att använda Läslyftets material" och

”schemalagt mötestid för personalen att arbeta med moduler” och förskolechefernas prioritering av språk-, läs- och skrivutveckling i sitt pedagogiska ledarskap.

Figur 1. Förskolechefernas bedömning av Läslyftets effekter på undervisningskulturen. I procent.

*Antal svarande: A: 178, B: 178, C: 176, D: 177, E: 177.

- A. Engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen
- B. Pedagogisk-didaktiska samtal om språk-, läs- och skrivutveckling
- C. Allmänna pedagogisk-didaktiska samtal
- D. Gemensamma planering av undervisning som främjar barnens språk-, läs- och skrivutveckling
- E. Gemensamma planering av undervisning som främjar barnens utveckling inom andra områden

Förskolecheferna som har ansvar att leda det pedagogiska arbetet och följa upp hur det går har överblick att bedöma effekter av Läslyftet på undervisningskulturen för hela förskolan. I kommande kapitel kommer handledares och personalens svar på denna fråga att redovisas och sammantaget kommer det att ge en allsidig bild av Läslyftets effekter på undervisningskulturen. För att bedöma effekter på undervisningskulturen ställdes till förskolecheferna huvudfrågan ”I vilken utsträckning uppfattar du att Läslyftet har ökat/fördjupat den deltagande personalens...” följt av fem delfrågor. Som framgår av figur 1 svarade nio av tio förskolechefer att personalen ”i hög utsträckning” ökat/fördjupat sitt ”engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen” (89%) och sina ”pedagogisk-didaktiska samtal om språk-, läs- och skrivutveckling” (83%). På delfrågan om Läslyftet ökat/fördjupat personalens ”gemensamma planering av undervisning som främjar barnens språk-, läs- och skrivutveckling” svarade tre av fyra (76%) ”i stor utsträckning” och sju av tio svarade så om ”allmänna didaktiska samtal” (70%) och ”gemensam planering av undervisning som främjar barnens utveckling inom andra områden” (68%).

Så här uttryckte sig några förskolechefer i ett öppet svarsfält om Läslyftets påverkan på personalens insikter och medvetenhet vad gäller betydelsen av språk-, läs- och skrivutveckling:

Generellt ökat medvetenheten hos pedagogerna kring språklig utveckling och literacy.

Personalen har fått större insikt i och kunskap om språkutveckling och metoder. Det har lett till att personal samtalar mer med barn och har ett mer tydligt syfte med samtalet.

Våra korrelationsanalyser visar en samvariation mellan huvudman och "pedagogisk-didaktiska samtal om språk-, läs- och skrivutveckling". En högre andel förskolechefer på kommunala förskolor svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" ökat/fördjupat sådana samtal. Det finns också en samvariation mellan personal som innan Läslyftet "i hög utsträckning" planerade undervisningen tillsammans och personal som hösten 2018 "i hög utsträckning" ökat sin "gemensamma planering av undervisning som främjar barnens språk-, läs- och skrivutveckling" och "gemensamma planering som främjar barnens utveckling inom andra områden". Personal som innan Läslyftet "i hög utsträckning" följde upp och reflekterade över undervisningen tillsammans har också, enligt förskolecheferna, "i hög utsträckning" ökat den "gemensamma planering av undervisning som främjar barnens språk-, läs- och skrivutveckling". En större andel förskolechefer som under hösten 2018 "möjliggjort för personalen att under året arbeta med en modul med A, B, C och D i samtliga fyra delar" svarade att personalen "i stor utsträckning" planerade undervisning som främjar barnens språk-, läs- och skrivutveckling. En högre andel förskolechefer vid mellanstora förskolor svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" har bidragit till att personalen gemensamt planerar undervisning som främjar barnens språk-, läs- och skrivutveckling och barns utveckling inom andra områden än både mindre och större förskolor. Vidare finns en samvariation i förskolechefernas svar mellan förskolor där alla eller en stor andel av förskolelärarna respektive annan pedagogisk personal deltar i Läslyftet och att Läslyftet "i stor utsträckning" ökat/fördjupat den deltagande personalens "engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen" och gemensamma planering som främjar barnens utveckling inom andra områden". Vad förskolecheferna gjort i sin roll som förskolechef hösten 2018 samvarierar likaså med effekter på undervisningskulturen. Förskolechefer som svarade att de "betonat betydelsen av barnens språk-, läs- och skrivutveckling", "uppmanat personalen att använda Läslyftets material", "möjliggjort för personalen att under året arbeta med en modul med A,B,C,D i samtliga delar", "möjliggjort för personalen att under året arbeta med Läslyftet, men tidsmässigt och innehållsligt friare", "utsett handledare (befintliga eller nya) och "gett tid för handledare" svarade i högre grad att personalen "i stor utsträckning" ökat sin "gemensamma planering av undervisning som främjar barnens språk-, läs- och skrivutveckling" och "gemensamma planering som främjar barnens utveckling inom andra områden".

Det finns också en signifikant korrelation mellan förskolechefer som "i stor utsträckning" "...idag prioriterar språk-, läs- och skrivutveckling i sitt pedagogiska ledarskap" och personalens ökade "engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen" och fördjupade "pedagogisk-didaktiska samtal om språk-, läs- och skrivutveckling", samt ökad "gemensamma planering av undervisning som främjar barnens språk-, läs- och skrivutveckling".

Resultaten tyder på att flera effektvariabler är korrelerade. Förskolechefer som varit aktiva i att på olika sätt fortsätta stödja Läslyftet uppfattar också i högre grad effekter i sitt pedagogiska ledarskap och hos personalen. Om också handledare och personal bedömt förskolechefernas pedagogiska ledarskap, stöd och engagemang som betydelsefullt för Läslyftets effekter undersöks i kommande kapitel.

Drygt en av tio (12%) förskolechefer svarade också på en öppen fråga om erfarenheter av att arbeta med Läslyftet utan statsbidrag. En förskolechef svarade att de bekostade tid för ytterligare en handledare utan att kommentera att det var svårt att få fram extraresurser för det. Annars är en återkommande svårighet som tas upp just det att kunna frigöra tid och finansiera Läslyftet utan statsbidrag.

Några som fortsatt med Läslyftet utan statsbidrag har gjort det men i ett annat tempo, både snabbare och långsammare. De framförde värdet av att då kunna välja det tempo som passar förskolan bäst:

Jag tyckte att det var ett långsamt tempo att handleda på sådant sätt som utbildningen rekommenderade.¹

Vi gör det just nu, men på halvfart. Fungerar som vilken insats som helst. Viktigt att prioritera det och ge tid och att integrera det med övriga satsningar tex digitalisering. Krävs att man ger tid till de som handleder arbetslagen.

Vi har under hösten fortsatt med naturvetenskapliga verb då vi arbetar med naturvetenskap och teknik på enheten. Vi arbetar med modulerna i "slowmotion" och handledarna får lite tid till att prata sig samman och förbereda samt att pedagogerna får tid för att läsa in sig.

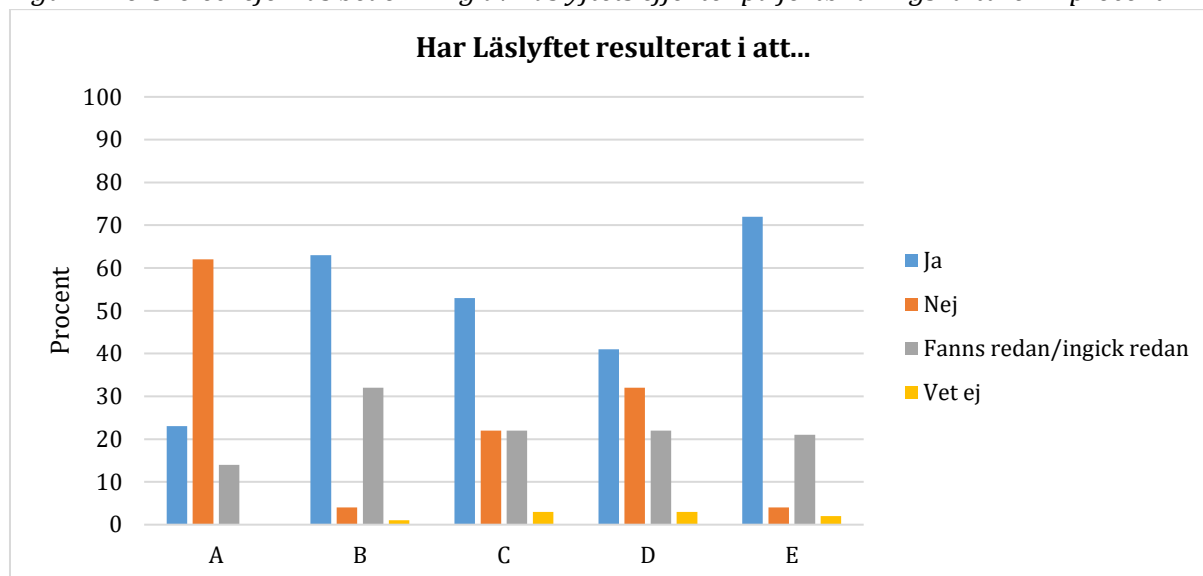
Sammantaget bedömer förskolecheferna att Läslyftet bidragit till att utveckla undervisningskulturen, framförallt framträder effekterna i att personalen ökat sitt "engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen" och sina "pedagogisk-didaktiska samtal om språk-, läs- och skrivutveckling". Läslyftet har också bidragit till att öka/fördjupa personalens gemensamma planering av undervisning som främjar barnens språk-, läs- och skrivutveckling. Flera effektvariabler är korrelerade. Förskolechefer som är aktiva i att fortsätta stödja Läslyftet tenderar i högre grad att se effekter i undervisningskulturen.

3.6 Effekter på fortbildningskulturen

Läslyftet förväntas också bidra till att utveckla fortbildningskulturen i kollektiv riktning, d.v.s. till att fokusera på förskolans och inte enskildas fortbildningsbehov. Vilka effekter har förskolecheferna kunnat se av Läslyftet på fortbildningskulturen? Som framgår av figur 2 svarade två av tio (23%) att förskolan tillsatt en ansvarig förskollärare för språk-, läs- och skrivutveckling tack vare Läslyftet. Något färre (14%) angav att en sådan redan fanns. På frågan om "språk-, läs- och skrivutveckling har integrerats i det systematiska kvalitetsarbetet" svarade drygt sex av tio (63%) av förskolecheferna "ja" och tre av tio (32%) att detta redan ingick. Vidare svarade drygt hälften av förskolecheferna (53%) att en kompetensutvecklingsmodell för kollegialt lärande har etablerats och två av tio (22%) att en sådan redan fanns. Fyra av tio (41%) uppgav att "kollegiala samtal har införts i fortbildningspolicy/plan" och två av tio (22%) att det redan ingick. Sju av tio förskolechefer (72%) svarade "ja" på frågan "fortbildningen har inriktats mot gemensam kunskap och förhållningssätt".

¹ I vissa enstaka fall har förskolechefer också haft rollen som handledare.

Figur 2. Förskolechefernas bedömning av Läslyftets effekter på fortbildningskulturen. I procent.

*Antal svarande: A: 179, B: 178, C: 179, D: 176, E: 178.

- A. Förskolan har tillsatt ansvarig förskollärare för språk-, läs- och skrivutveckling
- B. Språk-, läs- och skrivutveckling har integrerats i det systematiska kvalitetsarbetet
- C. En kompetensutvecklingsmodell för kollegialt lärande har etablerats
- D. Kollegiala samtal har införts i kompetensutvecklingspolicy/plan
- E. Kompetensutvecklingen har inriktats mot gemensam kunskap och förhållningssätt

Resultaten visar sammantaget att Läslyftet, i en majoritet av de undersökta förskolorna, bidragit till att fortbildningen getts en kollektiv inriktning, att språk-, läs- och skrivutveckling integrerats i det systematiska kvalitetsarbetet och att en kompetensutvecklingsmodell för kollegialt lärande etablerats. Läslyftet har också bidragit till att förskolor tillsatt en ansvarig förskollärare för språk-, läs- och skrivutveckling, men det gäller en mindre andel förskolor. Så här uttryckte sig en förskolechef om den kollektiva inriktningen på kompetensutvecklingen (och fortbildningskulturen):

Framförallt var det en framgång att all personal oavsett utbildning deltog - det var en framgångsfaktor. Framgångarna ligger i att kompetensutveckla sin personal.

Korrelationsanalyser visar en samvariation mellan förskolans storlek och effekter på fortbildningskulturen. En högre andel förskolechefer vid mellanstora förskolor svarade att Läslyftet resulterat i att "kollegiala samtal har införts i kompetensutvecklingspolicy/plan". Förskolechefer som uppgav att personalen innan Läslyftet "i stor utsträckning" "planerade undervisningen tillsammans" bedömde i högre grad att Läslyftet resulterat i att "en kompetensutvecklingsmodell för kollegialt lärande har etablerats" och "kollegiala samtal har införts i kompetensutvecklingspolicy/plan". Det finns också en samvariation mellan förskolechefer som svarade att personalen "i stor utsträckning" "samarbetade med bibliotek/bibliotekarier" innan Läslyftet och som hösten 2018 bedömde att Läslyftet resulterat i att "förskolan har tillsatt ansvarig förskollärare för språk-, läs- och skrivutveckling". Vad förskolecheferna gjort i sin roll som förskolechef samvarierar också med effekter på fortbildningskulturen. Förskolechefer som "betonat betydelsen av barnens språk-, läs- och skrivutveckling" och "uppmanat personalen att använda Läslyftets material" svarade i högre utsträckning att Läslyftet

resulterat i att "kollegiala samtal har införts i kompetensutvecklingspolicy/plan" och att "kompetensutvecklingen har inriktats mot gemensam kunskap och förhållningssätt.

Jämförs svaren med hur grundskolerektor besvarade motsvarande frågor om Läslyftet effekter på fortbildningskulturen ett och ett halvt år efter deltagandet i Läslyftet är det en lägre andel förskolor som har en ansvarig person för språk-, läs- och skrivutveckling och också färre förskolechefer som svarade att en kompetensutvecklingsmodell för kollegialt lärande har etablerats.

Sammantaget bedömer förskolecheferna att Läslyftet bidragit till att utveckla fortbildningskulturen, framförallt har Läslyftet resulterat i att "språk-, läs- och skrivutveckling har integrerats i det systematiska kvalitetsarbetet" och att kompetensutvecklingen har fått en kollektiv inriktning. Förskolechefer vid förskolor där personalen "i stor utsträckning" innan Läslyftet planerade undervisningen tillsammans tenderar i högre utsträckning se effekter i fortbildningsskulturen. Förskolechefer som fortsatt varit aktiva i att stödja Läslyftet tenderar också i högre utsträckning se effekter i fortbildningsskulturen.

3.7 Effekter på barnens språkutveckling

Läslyftet förväntas ytterst bidra till barnens språkutveckling. Drygt sex av tio förskolechefer (62%) svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" förbättrat barnens språkutveckling och två av tio (21%) svarade "i liten utsträckning" på samma fråga. En förskolechef svarade "inte alls" och knappt två av tio "vet ej" eller avstod från att svara (17%). Korrelationsanalyser visar en samvariation mellan barnens språkutveckling och om personalen innan Läslyftet planerade undervisningen tillsammans. Likaså samvarierar förskolechefernas bedömning av barnens språkutveckling med om de fortsatt gett tid till handledare hösten 2018. Så här uttryckte sig en förskolechef om vad Läslyftet möjliggjort för barnens språkutveckling:

De som arbetade med de allra yngsta barnen fick möjlighet att utveckla sin praktik av småbarnslärande och att arbeta språkfrämjande för de allra yngsta barnen. De yngsta barnen fick möjlighet att utveckla sin språkliga medvetenhet och nyfiken för bokstäver. De som arbetade med de äldre barnen fick möjlighet att väva in den språkliga medvetenheten i barnens vardag och att stärka språket i det projekterande arbetet. *Motivet för barnen var att hitta glädjen i vardagsspråket och upptäcka språket runt omkring oss.*

En förskolechef som med egna ord uttryckte Läslyftets påverkan på barnens språkutveckling skrev att "barnens intresse för läs, skriv och språk har ökat markant". En annan uttryckte att "Alla barn har blivit 'läsare'!" Ytterligare en förskolechef skrev att hen tyckte att barnen har blivit bokslukare.

Knappt två av tio (18%) av förskolecheferna tyckte det var svårt att se någon påverkan på barnen eller att det var för tidigt att säga (de svarade "inte alls", "vet ej" eller avstod från att svara på frågan om Läslyftet förbättrat barnens språkutveckling). I en kommentar uttrycktes denna svårighet som att: "Det är svårt att veta hur mycket Läslyftet påverkat barnen, det är för tidigt att säga."

Sammanfattningsvis visar resultaten att en stor andel av förskolecheferna som besvarade enkäten uppfattade att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till barnens

språkutveckling. Svaren är korrelerade till om personalen innan Läslyftet planerade undervisningen tillsammans och om förskolecheferna fortsatt ge tid till handledare.

3.8 Andra kvarstående effekter

Knappt hälften (48%) av förskolecheferna valde att svara på en öppen fråga om andra kvarstående förändringar av Läslyftet. Många av kommentarerna gällde dock inte kvarstående förändringar. De kommentarer som avsåg kvarstående förändringar som inte tydligt framkommit i svaren på frågor med fasta svarsalternativ handlade om påverkan på lärmiljöer, samverkan med bl.a. hemmen och förskolans "språkpolicy". Det fanns också förskolechefer som tyckte att Läslyftet inte lämnat några kvarstående förändringar på förskolan.

En kvarstående effekt som många förskolechefer lyfter fram gäller utveckling av förskolans lärmiljöer där flera också pekar på en effektkedja. De ser utvecklingen av lärmiljöerna som ett resultat av Läslyftet med början i att personalen fått nya insikter och kunskaper. Detta uttrycks av en förskolechef som att "Lärmiljöer har utvecklats ur ett språkutvecklande perspektiv." Det har sedan lett till att "bokens och det skrivna ordets betydelse har förändrats och förstärkts". En annan förskolechef noterar att "Böckerna frontas på ett nytt sätt och finns i barnens nivå". Påverkan på lärmiljöerna uttrycks på följande sätt av två förskolechefer:

Utvecklat lärmiljöerna på förskolan och ordnat ett litet förskolebibliotek.

Förvärvade kunskaper/teorier genom Läslyftet har assimilerats och blivit en del av det dagliga arbetet, t.ex. vid sagostunder, i matsituationer, i arbetet med hyfs, värdegrundsarbete m.m.

Att ha organiserat ett förskolbibliotek nämndes av flera. Det sista citatet kan tolkas som att Läslyftet bidragit till att se lärmiljöer i det mesta som personalen gör tillsammans med barnen. En förskolechef tycker att "barnskötarna bidrar till en mer tydlig undervisning än tidigare". Läslyftet har också bidragit till ett ökat samarbete "på förskolan och mellan avdelningarna" medan en annan förskolechef framhöll att det skapat samarbete mellan "förskollärarna i mitt område". Samverkan mellan förskolan och hemmen och biblioteken har också ökat:

Samarbetet mellan förskola och hem har ökat liksom vårdnadshavarnas medvetenhet kring hur viktig läsning och berättande är samt kopplingen mellan läsning, bilder och övriga symboler.

Samarbete med biblioteket har ökat markant samt att personalen lånar tvillingböcker som föräldrar och vårdnadshavare får låna med sig hem. Älskar denna insikt som utvecklats genom kunskap och förståelse.

En förskolechef nämnde att Läslyftet bidragit till att de just nu arbetar med att ta fram en språkpolicy för förskolan medan en annan lyfte fram att Läslyftet bidragit till att ta fram en språkpolicy för förskolan som anger "...en lägsta nivå vad förskolan ska erbjuda kopplat till flerspråkighet". I en kommentar framhölls att kompetensutvecklingsmodellen fortsättningsvis används på andra kompetensutvecklingsområden: "Modularbetet använder vi inom andra områden och ämnen som modell." Flera kommentarer handlade dock om att det tagit mycket tid att genomföra Läslyftet vilket gjort att andra angelägna uppgifter fått vänta, och efter ett verksamhetsår med Läslyftet har andra prioriteringar gjorts:

Tyvärr tar satsningen mycket tid från annan verksamhet och vi måste prioritera och då faller vissa områden bort. Förskolan har inte den tiden eller förutsättningen som skolan har med planeringstid och den lilla tid som vi har behövs till så mycket.

Konkurrerades ut av övningsskoleprojektet detta läsår.

Läslyftet har alltså haft en undanträngningseffekt under det år det genomfördes, men efter att Läslyftet avslutats är det omvänt så att satsning på språk-, läs- och skrivutveckling och Läslyftet har fått stå tillbaka.

Sammantaget visar förskolechefers kommentarer att Läslyftet bidragit till andra kvarstående effekter som att utveckla lärmiljöerna i förskolan och samverka med hemmen, samt att utveckla en språkpolicy för förskolan.

3.9 Behov av fortsatt stöd och prioriterad fortbildning

En fråga som Skolverket vill få svar på är om förskolorna har behov av fortsatt stöd från Skolverket. Sex av tio förskolechefer (60%) svarade att de behöver fortsatt stöd, men bara drygt två av tio (23%) av de som inte längre deltog i Läslyftet uppgav det. Jämförs den senare gruppen med hur grundskolerektorerna svarade ett och ett halvt år efter genomförandet är det ungefär samma andel. I enkäten frågade vi också om kompetensutveckling inom andra utvecklingsområden prioriteras mer än språk-, läs- och skrivutveckling. På den frågan svarade knappt åtta av tio (78%) att så var fallet. I detta svar ligger också en förklaring till varför Läslyftet inte fortsatt efter att statsbidraget upphört och att behovet av stöd från Skolverket minskat. Det är ungefär samma mönster som framträder för grundskolan där något fler grundskolerektorer prioriterar andra fortbildnings- och utvecklingsområden ett och ett halvt år efter deltagandet.

3.10 Sammanfattning

Resultaten visar att drygt tre av fyra förskolechefer som fortfarande deltog i Läslyftet hösten 2018 främjat språk-, läs- och skrivutveckling på olika sätt och då framförallt möjliggjort för personalen att fullt ut arbeta enligt kompetensutvecklingsmodellen. Vid en tredjedel av de förskolor som inte längre deltog svarade förskolechefen att hen möjliggjort för personalen att arbeta med en modul enligt fortbildningsmodellens alla delar. Drygt hälften av de som enbart deltog verksamhetsåret 2017/18 uppgav också att de möjliggjort för en friare fortsättning av Läslyftet hösten 2018.

Resultaten visar att Läslyftet haft effekt på undervisningskulturen. Läslyftet har bidragit till att en stor majoritet av förskolecheferna prioriterar språk-, läs- och skrivutveckling i sitt pedagogiska ledarskap. En stor majoritet av förskolecheferna uppfattar också en betydande effekt av Läslyftet på personalens engagemang, pedagogisk-didaktiska samtal och gemensamma planering av undervisningen. Dessa effekter samvarierar med om förskolan hade en utvecklad undervisningskultur innan Läslyftet och om förskolecheferna skapat goda förutsättningar att arbeta enligt kompetensutvecklingsmodellen. Det finns ingen signifikant skillnad mellan de som deltog verksamhetsåret 2017/18 och de som även deltog hösten 2018 vilket tyder på en kvarstående effekt på undervisningskulturen.

Beträffande fortbildningskulturen visar resultaten att Läslyftet i en majoritet av förskolorna, enligt förskolecheferna, bidragit till att fortbildningen getts en kollektiv

inriktning, att språk-, läs- och skrivutveckling integrerats i det systematiska kvalitetsarbetet och att en kompetensutvecklingsmodell för kollegialt lärande har etablerats där en sådan inte redan fanns. Läslyftet har också bidragit till att förskolor tillsatt en ansvarig förskollärare för språk-, läs- och skrivutveckling där en sådan inte fanns, men det gäller en mindre andel förskolor. Dessa effekter samvarierar med om förskolan hade en utvecklad undervisningskultur innan Läslyftet och om förskolecheferna skapat goda förutsättningar att arbeta enligt kompetensutvecklingsmodellen eller friare.

En majoritet av förskolecheferna bedömde också att Läslyftet "i stor utsträckning" förbättrat barnens språkutveckling. Korrelationsanalyser visar en samvariation mellan barnens språkutveckling och om personalen innan Läslyftet planerade undervisningen tillsammans och om förskolecheferna fortsatt ge tid till handledare.

4. Handledare om Läslyftets genomförande och effekter

I det här kapitlet redogör vi för handledarnas svar på enkäten om Läslyftet i förskolan verksamhetsåret 2017/18. Handledarnas roll i Läslyftet innefattar att de ska stödja deltagarna i det kollegiala lärandet. Handledarna erbjuds en handledarutbildning vid olika lärosäten runt om i landet vilka anordnas på Skolverkets uppdrag. Den omfattar åtta dagar och genomförs parallellt med att Läslyftet pågår. Utbildningen innehåller föreläsningar, gruppdiskussioner, och praktiska övningar i att handleda, kunskaper om Läslyftet och språk-, läs- och skrivdidaktik. För att handledaren ska kunna stödja det kollegiala lärandet utgår också ett statsbidrag till de beviljade huvudmännen för att handledarna ska få nedsättning i tid om 10 eller 20 procent. Av de handledare som svarade på enkäten har de allra flesta, åtta av tio (81%) haft 10 procent för sitt uppdrag som handledare. De allra flesta (93%) arbetar för en kommunal huvudman och ungefär tre av tio har arbetat inom förskolan i 4-9 år (33%) eller 10-15 år (28%) medan ungefär två av tio arbetat längre, 16-21 år (21%) eller 22 år eller mer (19%).

I Läslyftet i förskolan ska handledarna handleda minst två grupper av deltagare. Av de som svarade på enkäten uppgav två av tre (66%) att de handledde "deltagare från både sin egen och andra förskolor" vilket är en högre andel än handledare i grundskolan och gymnasieskolan läsåren 2015/16 respektive 2016/17. Nästan en av fem (19%) av handledarna handledde "endast deltagare från sin egen förskola" och ungefär en av tio (14%) handledde "endast deltagare från annan/andra förskolor". De flesta handledarna (88%) uppgav också att deras grupper bestått av "både förskollärare och annan pedagogisk personal" medan resterande svarade att deras grupper bestått av "endast förskollärare". I kapitlet används begreppen personal, förskolepersonal och deltagare synonymt för förskollärare, barnskötare och annan pedagogisk personal.

I kapitlet undersöker vi förutsättningarna för handledarna att genomföra sitt uppdrag i form av: vad de har fått med sig från handledarutbildningen för sin handledarroll, vilken tid de har haft till sitt förfogande och vilket stöd de har fått av förskolechefer och huvudmän. Vi undersöker också andra möjliga faktorer som kan påverka hur handledarna har upplevt Läslyftet som: tidigare erfarenheter, hur Läslyftet har organiserats hos deras huvudmän och förskolor, och vilken personal de har handlett. Hur handledarna upplevt att det fungerat att handleda olika moduler och deras ändamålsenlighet undersöks också i kapitlet. Därefter redogör vi för om handledarna har fortsatt att vara handledare i Läslyftet och om det arbetet har förändrats under hösten 2018. Vi avslutar kapitlet med handledarnas uppfattningar om effekter av Läslyftet hösten 2018 i form av effekter på undervisnings- och fortbildningskultur, deras egna kunskaper och insikter i att arbeta för barns språk-, läs- och skrivutveckling och om och på vilket sätt de själva har förändrat sitt arbete och sin undervisning. Kapitlet inleds med handledarnas allmänna uppfattningar om Läslyftet.

4.1 Handledarnas sammantagna bedömning av Läslyftet

Generellt sett var handledarna som svarade på enkäten mycket nöjda med Läslyftet vilket genomgående syns i deras svar på enkätens frågor vilket vi kommer se i de följande avsnitten. På enkätfrågan om deras sammantagna bedömning av Läslyftet svarade nästan nio av tio (86%) att Läslyftet var "mycket bra" medan resterande (14%) svarade "ganska bra". Även i öppna svarsfält framkom främst mycket positiva utsagor som "jag är supernöjd!", "en win-win situation för alla, både personal och barn", och "Läslyftsarbetet ger hela förskolan ett positivt go!" Kompetensutvecklingsmodellen med avsatt tid för pedagogiska diskussioner, förberedelser, genomförande och reflektion ansågs fungera väldigt bra och något som en del önskar blev en del av deras vanliga arbetsgång. En handledare skrev i en öppen fråga:

Läslyftet är den bästa kompetensutbildning som erbjudits mig och som jag någonsin deltagit i. Texterna och filmerna i modulen är högst relevanta, aktuella, tillgängliga och en fantastisk utgångspunkt till pedagogisk diskussion. Upplägget av utbildningen ser jag som den bästa möjliga för att kunna implementera Läslyftet i verksamheten.

Modellen ses också som "ett sådant 'färdigt' koncept vi behöver" och en handledare uttryckte att Läslyftet borde fortsätta fler år eftersom "detta ger verkligen ett slag för undervisning i förskolan på vetenskaplig grund!" Att många deltar anses också ge en större förändring i arbetet på förskolorna hos både pedagoger och barn.

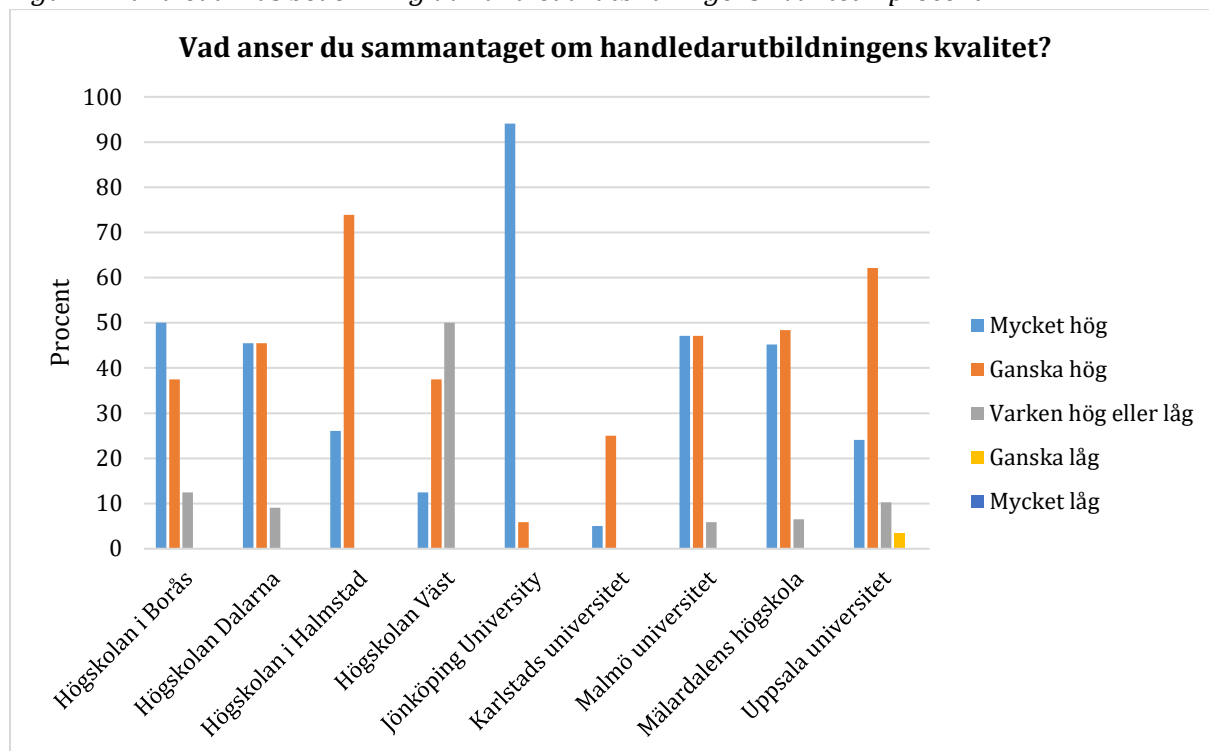
Det har bidragit till att hela huset har lyfts i att förbättra barnens förutsättningar i läs-, skriv- och språkutveckling. Med hjälp av Läslyftet och att alla pedagoger deltar blir det en samtidig kraft i samma riktning så genomslaget av fortbildningen blir stort och synbart både i förskolans miljö, spår hos barnen och att pedagogerna hamnar i nya diskussioner och tankar. När alla tänker högt tillsammans och delar idéer, erfarenheter, läser teori och delar sin praktik blir det resultat i vardagen!

Även om handledarna är väldigt nöjda med Läslyftet fanns det också en del mer negativa kommentarer om förskolechefernas stöd, tillgång till vikarier, modulernas innehåll och skillnader i uppfattningar om handledarutbildningen vilket vi redogör för under respektive avsnitt som behandlar dessa frågor.

4.2 Erfarenheter av handledarutbildningen

På frågan om vad handledarna "sammantaget ansåg om handledarutbildningens kvalitet" är svaren också positiva om än inte fullt lika mycket som för Läslyftet som helhet. Ungefär fyra av tio (44%) uppgav att utbildningen hade "mycket hög" kvalitet och nästan hälften (47%) att den haft "ganska hög" kvalitet. Eftersom handledarutbildningen genomfördes av nio olika lärosäten undersökte vi om det fanns någon relation mellan lärosäte och svaren på frågan om sammantagen kvalitet. Som framgår av figur 3 nedan var det framförallt handledare som deltagit i utbildning anordnad av Jönköping University som till störst andel svarade att utbildningen hållit "mycket hög kvalitet". Men eftersom det var många lärosäten som anordnade handledarutbildning var det bara fler än 20 svarande för Högskolan i Halmstad, Mälardalens högskola och Uppsala universitet.

Figur 3. Handledarnas bedömning av handledarutbildningens kvalitet. I procent.

*Antal svarande: Högskolan i Borås: 16, Högskolan Dalarna: 11, Högskolan i Halmstad: 23, Högskolan Väst: 8, Jönköping University 17, Karlstads universitet: 8, Malmö universitet: 17, Mälardalens högskola: 31, Uppsala universitet: 29.

En del handledare valde att kommentera handledarutbildningen i öppna svarsfält. Många var nöjda med utbildningen som ansågs ha bra innehåll, bra lärare och bra upplägg med både föreläsningar och gruppreflekationer som bidrog med värdefulla kunskaper och erfarenheter. Men några handledare menade att dessa kunskaper och erfarenheter kom lite för sent eftersom handledarutbildningen verksamhetsåret 2017/18 startade "långt in på hösten" då de redan hade startat upp arbetet med Läslyftet. En handledare uttryckte också att det mest matnyttiga med utbildningen behandlades de två sista dagarna av utbildningen. Andra efterlyste fler konkreta tips och förslag på olika samtalsmetoder och hur du som handledare kan ställa olika frågor. Det fanns också synpunkter på att relevans och kvalitet i utbildningens innehåll varierade. Handledare hade också önskat sig en tydligare koppling mellan föreläsningarnas innehåll och deras uppdrag som handledare och samtalsledare för just Läslyftet. En av handledarna sa:

Dock skulle ett par av dem [föreläsningarna] lämnat plats för mer relevanta samt aktuella sådana i detta sammanhang. Det är oerhört väsentligt att föreläsningarna har en stark koppling till handledarskapet och till det område man som handledare agerar samtalsledare för.

På enkätfrågan om vad handledarutbildningen rustat dem för uppgav nästan alla att utbildningen "i stor utsträckning" rustat dem att "skapa ett tryggt samtalsklimat och låta alla komma till tals" (90%) och att "leda kollegiala samtal" (89%). Ungefär åtta av tio svarade att utbildningen i stor utsträckning rustat dem att "stimulera lärarna att utveckla sin språk-, läs- och skrivdidaktiska kompetens" (81%), "ställa frågor som utmanar lärarna inom språk-, läs- och skrivutveckling" (81%), "använda olika samtalsmodeller/-tekniker" (79%) och "tillvarata erfarenheter och kompetens i lärargruppen" (76%). Två av tre

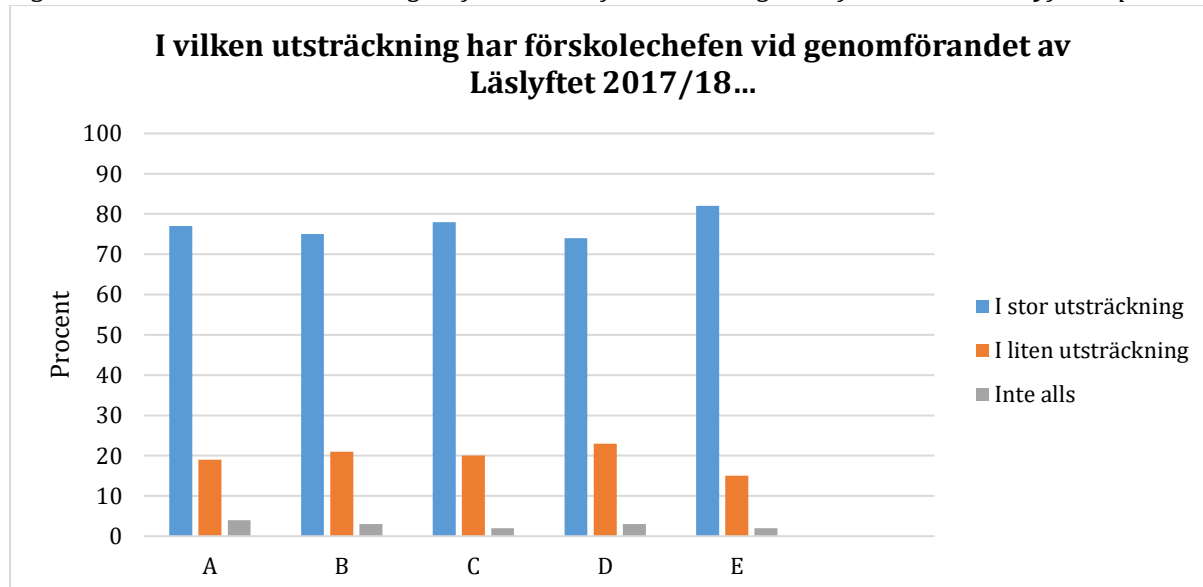
markerade att handledarutbildningen ”i stor utsträckning” rustat dem att ”handleda heterogena grupper” (67%) medan sex av tio svarade detsamma om utbildningen rustat dem att ”ge återkoppling på genomförd undervisning” (61%) och hälften om utbildningen rustat dem att ”ge stöttning i planering av undervisning” (50%).

Sammanfattningsvis tyder svaren på att handledarutbildningen i hög grad rustat handledare att handleda personal i förskolan i kollegialt lärande för att utveckla barns språk-, läs- och skrivutveckling. Många handledare är nöjda med den utbildning de fått även om det skiljer sig mellan olika lärosäten. I jämförelse med handledare i grund- och gymnasieskolor är en större andel handledare i förskolan nöjda med utbildningen och anser också att den rustat dem för uppgiften som handledare i Läsllyftet.

4.3 Stöd från förskolechefer

En stor del av förskolechefernas roll i Läsllyftet är att skapa förutsättningar för att genomföra Läsllyftet, möjliggöra för handledarna att utföra sitt uppdrag och frigöra tid för personal att arbeta med Läsllyftet. De flesta handledarna, åtta av tio (82%) uppgav att de hade haft ”tillräckligt med tid för sitt uppdrag” medan resterande svarade ”nej” (17%). I figuren nedan ser vi också att drygt åtta av tio handledare uppgav att förskolechefen ”i stor utsträckning” både hade ”tillhandahållit bra förutsättningar för dig som handledare” (78%) och ”skapat organisatoriska förutsättningar för genomförandet av Läsllyftet” (82%).

Figur 4. Handledarnas bedömning av förskolechefens stöd vid genomförandet av Läsllyftet. I procent.

*Antal svarande: A: 177, B: 177, C: 177, D: 176, E: 177.

- A. Betonat betydelsen av barnens språk- läs- och skrivutveckling
- B. Motiverat behovet av kompetensutveckling inom språk- läs- och skrivutveckling
- C. Tillhandahållit bra förutsättningar för dig som handledare
- D. Varit en person du har kunnat vända dig till om du har haft behov av det
- E. Skapat organisatoriska förutsättningar för genomförandet av Läsllyftet

Många, sju av tio (72%) uppgav vidare att ”förskolechefens stöd har varit viktigt för deras uppdrag som handledare i Läsllyftet” medan knappt en av fyra (23%) svarade ”varken eller”. I öppna svarfält kommenterades förskolechefernas stöd som väldigt viktigt.

Handledare uttryckte att förskolechefer skulle behöva vara mer insatta i vad personalen arbetar med inom Läslyftet så att de kan delta i diskussioner och bli varse den utveckling som sker på förskolorna. En handledare skrev:

Öka möjligheterna för fler pedagoger att medverka i Läslyftet. Det innebär att förskolechefer behöver vara än mer stöttande och ge deltagare förutsättningar att medverka. Det handlar om att som chef verka för ett klimat och en kultur som satsar på Läslyftet, vad det innebär och främja samarbete och utvecklingsmöjligheter för alla medarbetare.

Handledare som handledde grupper med deltagare från flera förskolor uttryckte särskilt att stödet från förskolecheferna var bristfälligt. En handledare uttryckte det på följande sätt:

Min chef var närvarande men de andra förskolechefer som var inblandade i Läslyftet var onärvarande och okontakbara eftersom jag handledde en grupp på min egen förskola och en annan grupp för flera förskolor i området. De förskolecheferna var svåra att få tag på och hade ingen övergripande insyn i Läslyftet.

Handledare beskrev också situationer av stress och organisatoriska problem med att finna vikarier som möjliggjorde för personalen att komma ifrån arbetet och delta i de kollegiala samtalen. En av handledarna menade att den organisation de hade haft med träffar på kvällstid inte var optimalt eftersom deltagarna är trötta efter långa arbetsdagar. En annan handledare menade att de hade fått dålig information från Skolverket om hur Läslyftet skulle organiseras vilket resulterade i stora skillnader i vilka förutsättningar handledare och personal fick av sina chefer.

Sammanfattningsvis tyder svaren från handledarna på att de flesta har fått tillräckligt med tid, stöd och organisatoriska förutsättningar för att genomföra Läslyftet. Men för nästan en femtedel har förutsättningarna för genomförandet varit sämre, det gäller särskilt förutsättningar i form av tillgång till vikarier och förskolechefers intresse och aktivitet i genomförandet.

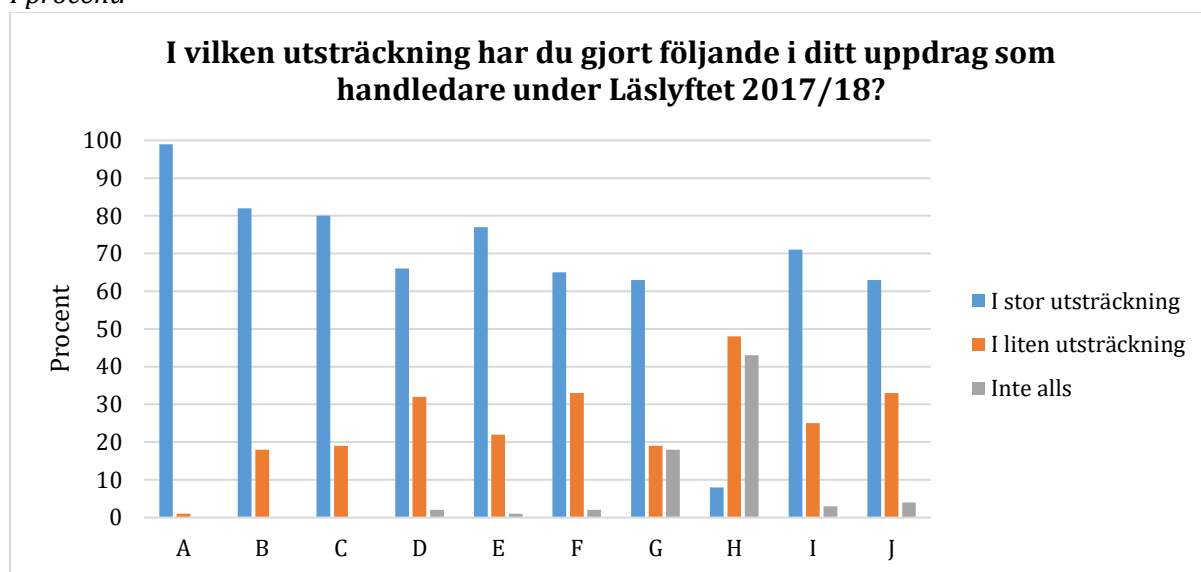
4.4 Förutsättningar i form av kompetensutvecklingsmodellens upplägg

En annan förutsättning för genomförandet av Läslyftet är utformningen på kompetensutvecklingsmodellen med fyra delar på 32 veckor och fyra moment i varje del. De flesta av handledarna (87%) som svarade på enkäten markerade att tempot varit "lagom" medan drygt en av tio svarade att det "har varit för intensivt" (11%) och enstaka att det " varit för långsamt"(2%). Det var inte särskilt många handledare som kommenterade tempot i kompetensutvecklingsmodellen för förskolan. Men de som gjorde det menade att ett långsammare tempo ökar kvaliteten på undervisningsaktiviteterna eftersom personalen då hinner genomföra dem, reflektera, analysera och förändra. En handledare kommenterade också tiden för inläsning både till personal och handledare som denna ansåg vara för lite eftersom detta fick göras på privat tid. Viktigt att komma ihåg är ändå att nästan nio av tio av de handledare som svarade på enkäten uppgav att tempot varit lagom vilket var en betydligt högre andel än handledare i grund- och gymnasieskolan uppgav. Läslyftet i förskolan har ett annat tempo än Läslyftet i skolan där två moduler om åtta delar ska genomföras på ett läsår. Svaren tyder på att det anpassade tempot för förskolan har fungerat bra.

4.5 Vad har de gjort i sitt uppdrag som handledare?

Svaren på frågan om vad handledarna har gjort i sitt uppdrag som handledare under Läslyftet 2017/18 ger en bild av aktiva handledare vilket framgår av figur 5 nedan. I stort sett alla uppgav att de "i stor utsträckning" "verkade för att alla fick komma till tals". Ungefär sex av tio till åtta av tio använde svarsalternativet "i stor utsträckning" på övriga delfrågor förutom delfrågan om de "observerade när deltagarna genomförde undervisningsaktiviteter med barnen". Där markerade knappt en av tio "i stor utsträckning" och drygt fyra av tio "inte alls".

Figur 5. Handledarnas svar om vad de gjort i sitt uppdrag som handledare under Läslyftet 2017/18. I procent.

*Antal svarande: A: 177, B: 177, C: 177, D: 177, E: 177, F: 177, G: 177, H: 177, I: 177, J: 177.

- A. Verkade för att alla fick komma till tals
- B. Ställde fördjupande frågor under samtalen
- C. Ställde frågor som utmanade deltagarnas förståelse och förhållningssätt
- D. Använde någon/några samtalsmodeller/tekniker
- E. Gav stöttning i tolkning av texter och filmer
- F. Gav stöttning i planering av undervisningsaktiviteter
- G. Genomförde själv undervisningsaktiviteter med barnen
- H. Observerade när deltagarna genomförde undervisningsaktiviteter med barnen
- I. Gav återkoppling på genomförda undervisningsaktiviteter
- J. Var ett stöd för deltagarna utanför de kollegiala samtalen

Vad handledarna har gjort i sin roll beror, enligt korrelationsanalyser, delvis på deras tidigare erfarenheter, vilka de har handlett och om de fått statsbidrag för nedsatt tid om 10 eller 20 procent. Handledare som var mer erfarna, d.v.s. hade annan handledarerfarenhet innan Läslyftet och hade mer tid i sin tjänst (20%) för sitt uppdrag som handledare svarade i högre grad att de "i stor utsträckning gav stöttning i tolkning av texter och filmer" än handledare med 10 % i sin tjänst och handledare som inte hade någon tidigare handledarerfarenhet. Men handledare med 10 % nedsättning i tid under verksamhetsåret 2017/18 svarade i högre grad att de "i stor utsträckning genomfört undervisningsaktiviteter med barnen" än de med 20 %. Handledare som endast handledde personal på sin egen förskola svarade också i högre grad detsamma på samma delfråga än de som handledde personal på andra förskolor. Det var också handledare som

endast handledde personal på sin egen förskola som i högre grad uppgav att de i "stor utsträckning" "observerade när deltagarna genomförde undervisningsaktiviteter med barnen" och hade "varit ett stöd för deltagarna utanför de kollegiala samtalen".

Sammanfattningsvis upplevde handledarna sig själva som aktiva handledare som organiserade, planerade och stöttade det kollegiala lärandet. Vad handledarna har gjort i sin roll skilde sig något åt beroende på handledarnas tidigare erfarenheter men också hur Läslyftet organiserats, d.v.s. om de handledde personal på sin egen förskola eller andra förskolor och hur mycket tid de hade för sitt uppdrag.

4.6 Att handleda utifrån modulerna

Handledarna fick besvara en fråga om vilka moduler de hade handlett under verksamhetsåret 2017/18 och kunde markera flera alternativ eftersom det var möjligt att de arbetat med olika moduler i olika grupper. I tabellen nedan ser vi att den modul som var vanligast att handledarna hade arbetat med tillsammans med sina grupper var *Läsa och berätta*. Tre av fyra (75%) av handledarna svarade att de handledde denna modul verksamhetsåret 2017/18. Näst vanligast var modulen *Skapa och kommunicera*. Delarna i båda dessa moduler ingick tidigare i den första modulen som riktades till förskolan och som bestod av åtta delar i likhet med modulerna för skolan vilket kan ha påverkat att dessa moduler valdes i högre grad än t.ex. *Flera språk i barngruppen* där alla delar inte fanns tillgängliga vid verksamhetsårets start. Modulen *Natur, teknik och språkutveckling* fanns tillgänglig först i januari 2018. Av kommentarer från handledarna på öppna frågor vet vi att vissa har plockat delar från olika moduler och även arbetat med Läslyftet i enlighet med samma tempo som i skolan vilket kan förklara att enstaka också har arbetat med modulen *Natur, teknik och språkutveckling* trots att denna inte var tillgänglig under hösten 2017.

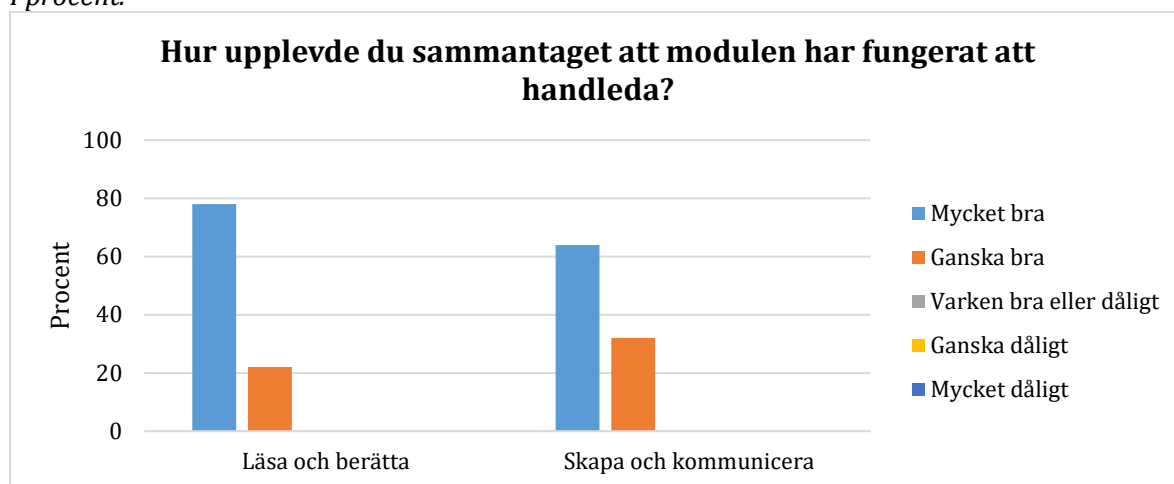
Tabell 2. Handledarnas svar om vilka moduler de handledde 2017/18. I procent.

Vilka moduler handledde du 2017/18	Procent
Läsa och berätta	75
Skapa och kommunicera	32
Flera språk i barngruppen	6
Natur, teknik och språkutveckling	2
Annan	1

*Antal svarande: 178.

Sammantaget uppgav handledarna att modulerna fungerade bra att handleda. En viss skillnad finns mellan modulerna *Läsa och berätta* och *Skapa och kommunicera* vilket framgår av figur 6 nedan. Någon jämförelse med övriga moduler gjordes inte eftersom det var alltför få som uppgav att de handlett dessa.

Figur 6. Handledarnas bedömning av hur modulerna har fungerat för att handleda förskolepersonal. I procent.

*Antal svarande: Läsa och berätta: 133, Skapa och kommunicera: 56.

Handledarna uppgav också, utifrån deras egen erfarenhet, att modulerna *Läsa och berätta* och *Skapa och kommunicera* var ändamålsenliga för att utveckla undervisning för olika barngrupper. En något större andel av handledarna svarade att modulen *Skapa och kommunicera* var ändamålsenlig för att utveckla undervisning för "barn i åldrarna 1-3" (91%) jämfört med modulen *Läsa och berätta* (88%). *Skapa och kommunicera* uppgavs också vara något mer ändamålsenlig än *Läsa och berätta* för att utveckla undervisning för "flerspråkiga barn" (88%) och "barn med särskilda behov" (71%) jämfört med *Läsa och berätta* där sju av tio (71%) respektive sex av tio (63%) svarade detsamma. *Läsa och berätta* var dock den modul där i princip alla handledare som handlett modulen svarade att modulens innehåll var ändamålsenligt för att utveckla undervisning för "barn i åldrarna 4-5" (99%) medan nästan alla svarade detsamma för modulen *Skapa och kommunicera* (95%).

Ovanstående resultat och det faktum att det inte var särskilt många handledare som valde att kommentera modulernas innehåll i öppna svarsfält tyder på att handledarna varit nöjda med modulernas innehåll. Trots att de flesta svarade att modulerna var ändamålsenliga för att utveckla undervisning för barn i åldrarna 1-3 var dock den huvudsakliga synpunkten från handledarna att deltagarna upplevde att det saknades exempel och material för de yngsta barnen och då i meningen de "allra" yngsta med avseende på ettåringar. En handledare skrev:

Det har genomgående varit för få filmer, texter och exempel från de allra yngsta barnens vardag. Det är många deltagare som känt att det varit svårt i vissa moment att veta hur de ska närma sig uppgiften med sina 1-åringar i gruppen. Det vore vettigt att det perspektivet alltid finns med, att exempel alltid ges för den målgruppen. Så att det inte står: du kan själv anpassa aktiviteten till din åldersgrupp. Det blir obra för den mindre motiverade deltagaren som då säger - typiskt alla exempel är alltid med 4-5 åringar med både bild och talspråk fullt utvecklat. Det är inte så allas förutsättningar är!

Det uttrycks också önskemål om att modulerna skulle innehålla mer om barn i behov av särskilt stöd och ett mer utvecklat flerspråksperspektiv i alla moduler eftersom de upplevde att "modulernas aktiviteter ofta förutsatte ett relativt välutvecklat talspråk/förståelse på svenska". En annan handledare rekommenderade att modulen

Läsa och berätta skulle kunna ses som en första modul att börja med då de snarare upplevde att modulen *Flera språk i barngruppen* var "svårare och den var även lite svår att göra uppgifterna till då vi inte har så mycket hjälpmedel eller flerspråkiga pedagoger". Kommentarererna från dessa två handledare synliggör att beroende på i vilken kontext handledarna och personalen arbetar har de också olika synpunkter om modulernas innehåll.

Sammanfattningsvis tyder svaren på att modulerna för förskolan har fungerat bra utifrån handledarnas perspektiv med ett visst önskemål om fler exempel och material för att arbeta med de allra yngsta barnens språk-, läs- och skrivutveckling. Det är också viktigt att notera att den först utvecklade modulen *Läsa och skriva i förskolan* som delats upp i två separata moduler *Läsa och berätta* och *Skapa och kommunicera* också är de som flest arbetat med.

4.7 Fortsatt handledning av kollegialt lärandet för språk-, läs- och skrivutveckling

Många handledare (70%) uppgav att de fortsatt att handleda personal som arbetat med Läslyftets moduler under hösten 2018. En majoritet (55%) har dock fortsatt att handleda i Läslyftet med statsbidrag vilket innebär att de fortfarande deltog i Läslyftet när de besvarade enkäten. Endast 15 procent av samtliga svarande har fortsatt att handleda utan statsbidrag vilket vi bedömer som en kvarstående effekt av Läslyftet. Vi finner att de handledare som haft nedsättning med 20 % i sitt uppdrag som handledare under verksamhetsåret 2017/18 i högre grad svarade att de fortsatt att handleda under hösten 2018 än handledare med 10 %. Handledare med 20 % i sitt uppdrag och som under verksamhetsåret 2017/18 endast handledde deltagare på andra förskolor uppgav också i högre grad att de fortsatt att handleda med statsbidrag än handledare med 10 % eller handledare som handledde personal på sin egen förskola.

De som fortsatt att handleda utifrån Läslyftets moduler under hösten 2018 markerade att de handledde följande moduler i fallande ordning: *Natur, teknik och språkutveckling* (34%), *Läsa och berätta* (28%), *Flera språk i barngruppen* (24%), *Skapa och kommunicera* (19%) och den nya modulen *Utforska skriftspråket* (7%). Ett fåtal uppgav också att de handledde andra moduler och skrev i den öppna svarsrutan att de t.ex. fortsatt att handleda för skolan under hösten 2018 eller förtydligat sina svar med att de "plockat delar" ur moduler. Av svaren kan vi se att handledarna i högre grad handledde andra moduler än under verksamhetsåret 2017/18 men att de också fortsatte att handleda moduler som *Läsa och berätta*.

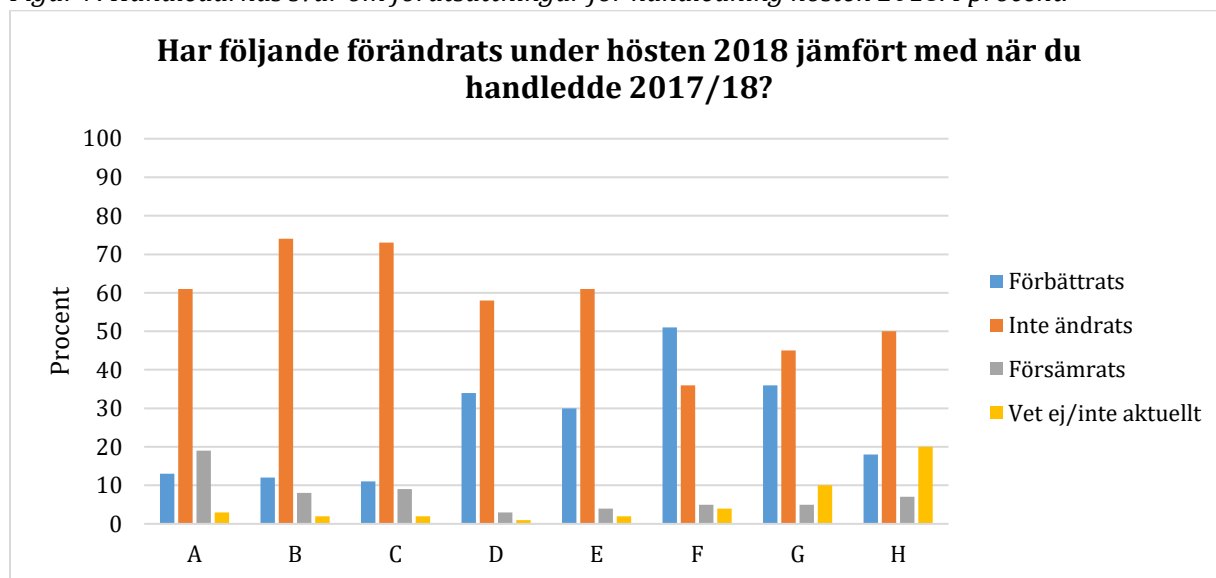
Drygt tre av fyra (76%) av de som fortsatte att handleda gjorde det "i enlighet med kompetensutvecklingsmodellens tempo med en modul per verksamhetsår" medan drygt en av tio (12%) uppgav att de genomförde Läslyftet "i ett långsammare tempo". Majoriteten har alltså fortsatt i samma tempo vilket återspeglar att många handledare fortsatte att handleda med statsbidrag då dessa i högre grad markerade detta svarsalternativ medan de som fortsatt att handleda utan statsbidrag i högre grad markerade "i ett långsammare tempo".

Ungefär fyra av tio (43%) uppgav att de handledde "delvis samma deltagare som 2017/18, tre av tio (29%) att de handledde "endast samma deltagare som 2017/18" och

ungefär två av tio (24%) att de handledde "endast andra deltagare än 2017/18". Dessa svar visar på en tydlig skillnad mot svaren i utvärderingens uppföljning av grundskolans arbete med Läslyftet där en majoritet uppgav endast andra lärare. Skillnaden återspeglar troligen möjligheten att få nya statsbidrag till samma deltagare i förskolan vilket inte var möjligt i samma utsträckning tidigare då det var fler som ville delta i Läslyftet än det fanns statsbidrag för.

Figur 7 nedan visar hur handledarna svarade på frågan om hur förutsättningarna för deras arbete hade förändrats om de fortsatt att handleda hösten 2018. De flesta som fortsatt att handleda hösten 2018 uppgav att förutsättningarna "inte hade ändrats" beträffande "tiden för kollegiala samtal" (74%) och "stödet från förskolechefen för Läslyftet" (73%). Ungefär sex av tio uppgav också att "tiden för mitt uppdrag som handledare" (61%) och "deltagandet vid de kollegiala samtalen" (61%) inte hade ändrats. Men två av tio (19%) uppgav att tiden för uppdraget hade "försämrats". Nästan hälften (51%) av handledarna uppgav dock att "kvaliteten i de kollegiala samtalen" hade "förbättrats" och över en tredjedel (36%) markerade att "genomförandet av undervisningsaktiviteterna med barnen" hade "förbättrats". Vad denna förbättring beror på framgår inte av svaren.

Figur 7. Handledarnas svar om förutsättningar för handledning hösten 2018. I procent.

*Antal svarande: A: 119, B: 119, C: 118, D: 119, E: 119, F: 118, G: 119, H: 118.

- A. Tiden för mitt uppdrag som handledare har
- B. Tiden för de kollegiala samtalen har
- C. Stödet från förskolechefen för Läslyftet har
- D. Min motivation för att handleda har
- E. Deltagandet vid de kollegiala samtalen har
- F. Kvaliteten i de kollegiala samtalen har
- G. Genomförandet av undervisningsaktiviteterna med barnen har
- H. Stödet från andra handledare/språk-, läs- och skrivutvecklare har

Svaren mellan handledarna avseende deras förutsättningar för att fortsätta handleda och det fortsatta kollegiala lärandets genomförande skiljer sig åt beroende på om handledarna fortsatte att handleda Läslyftets moduler med eller utan statsbidrag hösten

2018. De som fortsatt att handleda utan statsbidrag uppgav i högre grad än de med statsbidrag att förutsättningar och genomförandet "försämrats" avseende delfrågorna "tiden för mitt uppdrag som handledare", "tiden för de kollegiala samtalen", "kvaliteten i de kollegiala samtalen", "genomförandet av undervisningsaktiviteterna med barnen" och "stödet från andra handledare/språk-, läs- och skrivutvecklare".

I en öppen fråga om kvarstående förändringar av Läslyftet beskrev några handledare hur Läslyftet påverkat deras egna arbetsuppgifter genom att de nu arbetar som förskolechef, är stöd för nya handledare, fungerar som handledare eller utvecklingsledare för sina egna kollegor som driver arbetet med språk-, läs- och skrivutveckling vidare, och får uppdrag som handledare inom andra områden t.ex. implementeringen av den reviderade läroplanen för förskolan. Den kompetensutveckling i språk-, läs- och skrivutveckling, handledarskap och skolutveckling som handledarna fått via Läslyftet kan därmed ses som en bidragande faktor till att handledare också tilldelas och/eller söker sig till nya uppdrag eller ledarroller som inte enbart är knutna till Läslyftet eller språk-, läs- och skrivutveckling.

De handledare som inte fortsatt att handleda uppgav flera skäl till det. I en öppen fråga om varför de inte har fortsatt att handleda under hösten 2018 uppgav några handledare att de inte haft utrymme i sin tjänst för detta, att de inte efterfrågats för nya uppdrag, att de varit föräldraledig eller sjukskriven, bytt arbete eller fått andra uppgifter. Men de flesta uppgav att det berodde på att andra utvecklingsinsatser hade prioriterats av huvudman eller förskolechefer, att det "aldrig var tal om någon fortsättning" och att nya statsbidrag inte hade sökts. Flera handledare uttryckte att de önskade att huvudmän och förskolechefer hade sökt nya statsbidrag eftersom det är svårt att sprida kunskaperna till personal som inte deltagit och förutsättningarna försämras i form av gruppstorlekar och tid för handledning. En handledare menade i den öppna frågan att med statsbidrag blir det "ett större fokus på ämnet, när man har ett krav att leva upp till. (Tyvärr är det så)".

Det har dock funnits en del oklarheter avseende frågan om de fortsatt att handleda under hösten 2018 eftersom handledare som markerade "nej" på frågan följde upp detta med att förklara att de fortfarande handledde men antingen utan statsbidrag eller att de inte deltog i handledarutbildningen. Andra handledare menade också att de arbetade vidare med att sprida kunskaper från Läslyftet till kollegor som inte deltagit eller att de arbetar med modulernas material på ett annat sätt på frågan om varför de inte hade fortsatt att handleda. En handledare uppgav också att denna skulle komma att handleda senare under verksamhetsåret och en annan att Läslyftet lever vidare i arbetet med barnen.

Sammanfattningsvis tyder svaren på att en relativt stor andel handledare fortsatt att handleda hösten 2018 men att en majoritet av dessa fortsatt handleda i Läslyftet med statsbidrag. Endast 15 procent fortsatte handleda utan statsbidrag. För verksamhetsåret 2018/19 fanns det större möjligheter än tidigare att få nya statsbidrag för skol- och förskolenheter som redan fått statsbidrag än i tidigare omgångar vilket troligtvis påverkat detta.

Att så pass många fortsatt att handleda i Läslyftet indikerar att Läslyftet är en uppskattad kompetensutveckling i förskolan. Att fler deltar i Läslyftet eller att fler deltar under en längre period skulle kunna stärka möjligheterna att Läslyftet leder till kvarstående

effekter på fortbildnings- och undervisningskulturen. Att handledarna fortsätter som handledare ytterligare ett verksamhetsår bidrar också till att de får ytterligare erfarenheter och kunskaper i handledning vilket också skulle kunna stärka förskolans arbete med språk-, läs- och skrivutveckling. Svaren från handledarna tyder dock på att förutsättningarna för att fortsätta handleda och för ett fortsatt kollegialt lärande i enlighet med kompetensutvecklingsmodellen utan statsbidrag försämrats.

4.8 Effekter på undervisningskulturen

I detta avsnitt undersöks om Läslyftet har förändrat en kollegial språk- och undervisningskultur på förskolan med avseende på ett förändrat kollektivt förhållningssätt till språkutveckling och fördjupade kollegiala samtal, förändringar avseende kollegialt lärande och samarbeten med kollegor samt förändrade arbetsätt i praktiken.

När det gäller ett förändrat kollektivt förhållningssätt till språk svarade nästan alla av handledarna (92%) att "Läslyftet bidragit till att det på förskolan idag i stor utsträckning finns en ökad kollegial insikt om betydelsen av språk-, läs- och skrivutveckling" och ungefär sex av tio (62%) uppgav att det på förskolan idag "i stor utsträckning" finns "ett mer gemensamt yrkesspråk" (62%) och "fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal" (58%). Nästan alla övriga handledare markerade svarsalternativet "i liten utsträckning" på dessa tre delfrågor.

Handledare som uppgav att förskolechefen under Läslyftets genomförande 2017/18 "i stor utsträckning betonade betydelsen av elevernas språk-, läs och skrivutveckling" och även "i stor utsträckning motiverade behovet av kompetensutveckling inom språk-, läs- och skrivutveckling" svarade i högre grad att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att det på förskolan i dag finns "ett mer gemensamt yrkesspråk" och även "en ökad kollegial insikt om betydelsen av språk-, läs och skrivutveckling".

Från handledarnas perspektiv och erfarenheter tyder svaren på att Läslyftet har bidragit till effekter på personalkollektivet i stort och så än mer om Läslyftet fortsatt och nått fler som arbetar på förskolorna och om förskolecheferna stöttat genomförandet. I en öppen fråga om kvarstående förändringar kommenterade två handledare hur Läslyftet påverkat utvecklingen av ett gemensamt språk på följande sätt:

Jag tycker att Läslyftet har bidragit till att vi på skolan och förskolan har fått ett gemensamt språk. Vi kan dela erfarenheter inom läs- och skriv som en röd tråd i vår verksamhet från förskola till åk 6.

Den kompetens jag erhållit samt den kompetens de deltagare jag handlett erhållit har främjat arbetet med läsning och skrivning i förskolan på ett tydligt och synligt sätt. Vikten av att läsa och arbeta med texter tillsammans med barn har resulterat i ett än mer medvetet och aktivt sätt att arbeta på och att bedriva pedagogisk verksamhet samt undervisning. Barns lärande synliggörs mer och bättre på de förskoleavdelningar vars deltagare genomgått Läslyftet. Ett gemensamt yrkesspråk börjar träda fram och en gemensam syn på barns kompetens och hur viktigt det är att ha ett språk är något som också genomsyrar många pedagogers arbete. Att ha ett språk är en demokratisk rättighet. Läslyftet möjliggör för pedagoger i förskolan att realisera just det!

Tre av fyra (75%) av handledarna som svarade på enkäten uppgav också att Läslyftet i stor utsträckning bidrog till att det på förskolan idag finns "nya arbetsätt i praktiken". Handledare som uppgav att förskolechefen "i stor utsträckning" under verksamhetsåret

2017/18 "motiverat behovet av kompetensutveckling inom språk-, läs- och skrivutveckling" svarade i högre grad att det på förskolan idag "i stor utsträckning" finns "nya arbetssätt i praktiken" än handledare som uppgav "i liten utsträckning" eller "inte alls". Handledare kommenterade nya arbetssätt i en öppen fråga om kvarstående förändringar med utsagor som att "Jag ser pedagoger som även i år använder det de lärde sig i modulen vi arbetade med förra läsåret" och att Läslyftet "höjt kompetensen på vår förskola och att vi utarbetat nya arbetsmetoder i positiv riktning".

Syns stora skillnader i lärmiljöerna på avdelningarna. Hörs också skillnad hur pedagogerna använder sina nya språkliga kunskaper med barnen. De vägleder och stöttar och inspirerar.

Handledare uttryckte också i den öppna frågan att Läslyftet bidrog till ett kollegialt lärande som fått en större och mer betydande roll och en förändrad undervisningskultur. "Det har varit ett lyft för oss alla på förskolan rent kollegialt." Deltagarna fortsätter diskussioner om hur de kan utveckla sitt arbete och handledare får mandat att driva kollegialt utvecklingsarbete för alla pedagoger som anses ge "hela förskolan en skjuts utvecklingsmässigt". Handledare beskrev Läslyftet som något som bidrog till en större gemenskap och tillvaratagande av alla kollegors kunskap. Två handledare beskrev det så här:

Tar till vara det kollegiala lärandet mer ofta nu, ser med mer vakna ögon på mina kollegors kunskaper och tar till mig deras kunskaper mer medvetet nu.

Hela förskolans glädje i arbetet med att utveckla oss som pedagoger är en bra grund för vidare utveckling. Dela-med-sig-kulturen växte sig stark under arbetets gång och många gjorde både egna och kollegiala utvecklingsresor.

När det gäller handledarna själva tyder deras svar i enkäten på att även deras eget samarbete med kollegor förändrats. Åtta av tio (80%) handledare svarade att Läslyftet bidragit till att de idag "i stor utsträckning planerar tillsammans med kollegor för hur undervisningen ska utveckla barnens språk-, läs- och skrivutveckling" och "hur undervisningen ska utveckla barnens intresse för läsning och skriftspråk". Däremot var det en lägre andel (35%) som svarade detsamma för om Läslyftet bidragit till att de "idag samarbetar med bibliotek/bibliotekarie". En del kommenterade detta med att de redan hade ett väl utvecklat och bra samarbete med biblioteket vilket därmed inte har ändrats i och med Läslyftet.

Handledare uppgav också att Läslyftet bidragit till att olika former av "läsprojekt" utformats, t.ex. med skolelever och samarbeten över skolformsgränser. Andra framhöll att de själva arbetat mycket med språkutveckling tidigare men att de nu har sina kollegor "med i samtalen" och att kollegor har fått en ökad medvetenhet vilket lett till ett ökat fokus på barnens språkutveckling. En handledare sa:

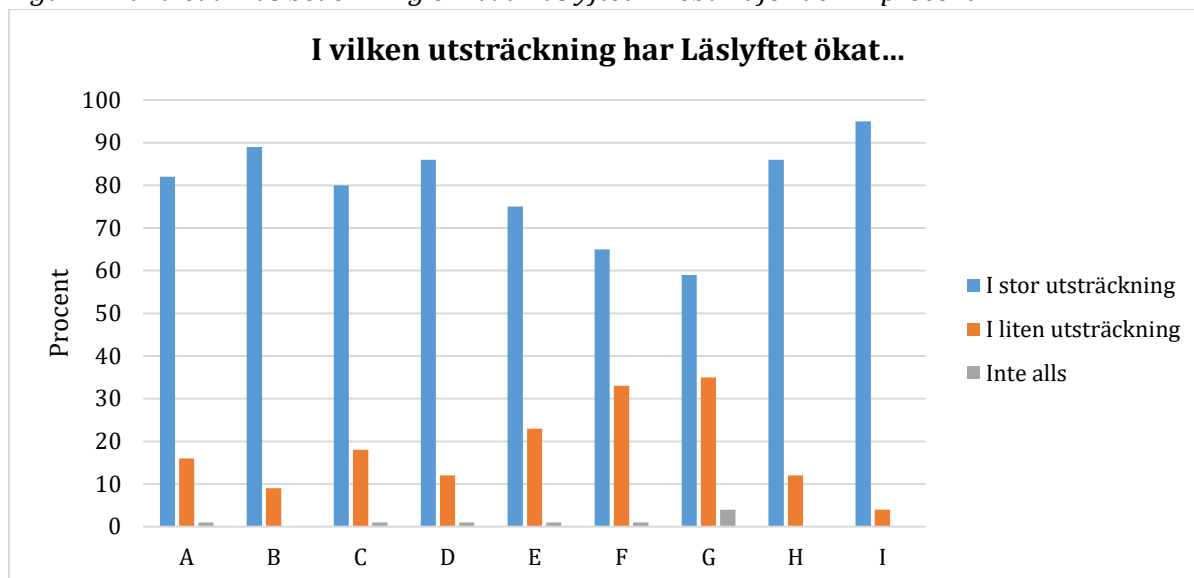
Idag besitter jag kunskaper kring handledarskap och Läslyftets syfte samt en ökad handledarkompetens vilket har resulterat i att allt jag planerar samt mitt förhållningssätt och arbetssätt i den dagliga verksamheten utgår från Läslyftet. Kunskapen kring hur oerhört viktigt det är att erbjuda barnen ett rikt språkmöte och på vilka sätt det är möjligt har resulterat i att jag ständigt inspirerar och entusiasmerar mina kollegor jag har idag (som inte gått Läslyftet). Det är väldigt viktigt i sammanhanget att luta sig mot den forskningsbaserade text som modulen innehåller, vilket är ett fantastiskt redskap samt ett unikt kompetensutvecklingsmaterial.

Sammantaget visar svaren från handledarna att Läslyftet bidragit till effekter på personalkollektivets förändrade förhållningssätt och medvetenhet om ett språkutvecklande arbetssätt samt till fördjupade kollegiala samtal. Enligt handledarnas upplevelser och erfarenheter har Läslyftet också bidragit till att förändra deltagarnas arbetssätt i praktiken. Det har också bidragit till kvarstående effekter där handledare planerar undervisning tillsammans med sina kollegor. Läslyftet har däremot i mindre grad bidragit till några effekter avseende ett utökat samarbete med bibliotek/bibliotekarier för handledarna vilket främst kan bero på att ett sådant samarbete redan existerade.

4.9 Effekter på handledarnas insikter, kunskaper och förmågor

Handledarna fick besvara en fråga om i vilken utsträckning Läslyftet hade ökat deras insikter, kunskaper, engagemang och förmågor avseende ett antal aspekter. Handledarnas svar, i figur 8 nedan, visar att Läslyftet i stor utsträckning har bidragit till effekter på handledarnas insikter, kunskaper och förmågor avseende både undervisning, kollegialt samarbete och handledning. De flesta handledare, (75-95%) svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" hade ökat "deras kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling", "deras engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling", "deras förmåga att fatta mer välgrundade beslut i sin undervisning", "deras förmåga att kritiskt reflektera över språk, läs- och skrivutveckling", "deras pedagogisk-didaktiska tänkande", "deras intresse för kollegialt samarbete", och "deras förmåga att handleda kollegor". En något lägre andel uppgav detsamma om Läslyftet ökat "deras förmåga att anpassa undervisningen efter barns olika behov" (65%) och "deras kunskaper och insikter om barns språk-, läs- och skrivutveckling i flerspråkiga miljöer (59%).

Figur 8.Handledarnas bedömning om vad Läslyftet inneburit för dem. I procent.

*Antal svarande: A: 176, B: 175, C: 176, D: 176, E: 176, F: 176, G: 175, H: 175, I: 176.

- A. Dina kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling
- B. Ditt engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling
- C. Din förmåga att fatta mer välgrundade beslut i din undervisning
- D. Din förmåga att kritiskt reflektera över språk-, läs- och skrivutveckling
- E. Ditt allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande
- F. Din förmåga att anpassa undervisningen efter barns olika behov
- G. Dina kunskaper och insikter om barns språk-, läs- och skrivutveckling i flerspråkiga miljöer
- H. Ditt intresse för kollegialt samarbete
- I. Din förmåga att handleda kollegor i allmänhet

Resultaten visar att handledare som hade 10 % nedsatt tid för sitt uppdrag som handledare under verksamhetsåret 2017/18 i högre grad svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" ökat "deras förmåga att handleda kollegor" än handledare med 20 %. De som för verksamhetsåret 2017/18 uppgav att de handledde modulen *Läsa och berätta* svarade i högre grad att Läslyftet "i stor utsträckning" ökat deras kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling" än handledare som markerade modulen *Skapa och kommunicera*.

Flera handledare kommenterade att Läslyftet har bidragit till kvarstående förändringar på deras insikter och kunskaper i språk-, läs- och skrivutveckling. Det gäller en generellt ökad medvetenhet, kunskap och intresse för språkutveckling och planering av undervisning. Det handledarna nämnde var t.ex. intresse för digitala verktyg, vikten av högläsning och att berätta, vikten av att barnen får möta olika typer av texter, att de blivit mer kritiskt granskande till val av texter, vikten av att ta till vara på varje barns tankar och olika lösningar, betydelsen av kommunikation och samspel mellan vuxna och barn, att de fått kunskaper från forskning som gör att deras undervisning kan "vila på vetenskaplig grund", och att de "ser på högläsning på ett helt annat sätt idag".

Ett annat tankesätt runt läsningen och berättandet. Att det är viktigt att stanna upp och prata om handlingen i boken samt ställa frågor till barnen. Lyssna in och vidareutveckla samtalet. Stötta barnen så att de når ett högre kunnande/lärande. Fördjupa frågor/frågeställningar både för pedagoger och barn.

Handledare uttryckte också att Läslyftet bidrog med fördjupat kunnande och utövande av sin yrkesroll. Exempelvis upplevde en handledare att "undervisningsaktiviteterna har blivit en hjälp för mig att tänka kring begreppet undervisning i förskolan". Två andra exempel var:

Fördjupat mitt kunnande i teorier kopplat till undervisning. Säkrare på att använda våra pedagogiska planeringsverktyg, didaktiska planeringar, kortreflektion och utvärdering som vi använt oss av kopplat till moment C.

Bidragit till ett tydligare och mer reflekterande arbetssätt mot målen, med vetenskaplig grund
Bidragit till att syftet med det vi gör är tydligare, förenklat vår undervisning gentemot strävansmålen.

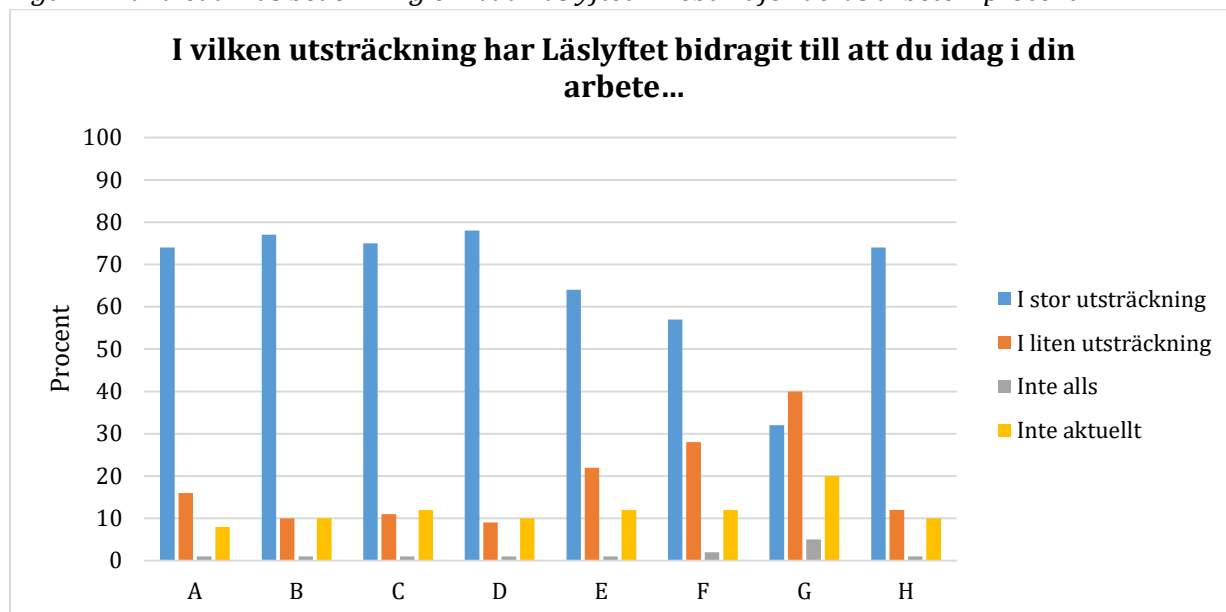
När det gäller handledarnas intresse för kollegialt samarbete och förmåga att handleda kommenterades även detta i den öppna frågan om kvarstående förändringar. De uppgav att Läslyftet utvecklade deras handledarförmåga, exempelvis deras förmåga att lyssna och ställa andra frågor. De har också blivit säkrare i deras arbets-, yrkes- och ledarroll, "vuxit som person", blivit "starkare och självsäkrare", "stärkt viljan att vara en inspiratör till nya forskningsrön och reflektioner kring dessa", och blivit "en mer kompetent handledare och förskollärare". Handledare menade att de fått kunskaper om hur skolutveckling kan bedrivas och att Läslyftet bidragit med "större arbetslust och arbetsglädje".

Sammanfattningsvis tyder svaren på att Läslyftet har bidragit till effekter på handledarnas kunskaper, insikter och engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling. Det har utvecklade deras pedagogisk-didaktiska tänkande och kritiska reflektioner kring språkutvecklande arbetssätt och även bidragit till att förbättra handledarnas förmåga att handleda.

4.10 Effekter på handledarnas undervisning

Det är tänkbart att Läslyftet medför störst effekter på handledarnas undervisning i jämförelse med övrig förskolepersonals undervisning. Detta eftersom handledarna har fått en handledarutbildning som inkluderat språkutvecklande arbetssätt och också fått tid i tjänsten för sitt uppdrag. Handledarna har också ofta varit mycket engagerade och motiverade. Handledarna har därför i likhet med förskolepersonalen fått svara på om de upplever att Läslyftet bidragit till att de förändrat sin undervisning.

Figur 9. Handledarnas bedömning om vad Läslyftet inneburit för deras arbete. I procent.

*Antal svarande: A: 175, B: 174, C: 175, D: 173, E: 175, F: 175, G: 173, H: 174.

- A. Använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder från modulen
- B. Arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt
- C. Samtalar om texter med barnen
- D. Ställer språkutvecklande frågor till barnen
- E. Använder andra uttrycksformer tillsammans med texter
- F. Använder fler och nya arbetssätt för att stimulera skrivande
- G. Använder barnens modersmål som resurs
- H. Använder ett mer språkutvecklande arbetssätt i den dagliga omsorgen

Av svaren att döma, vilka framgår i figur 9 ovan, har Läslyftet i stor utsträckning förändrat och påverkat handledarnas egen undervisning om de har en sådan (ungefär en av tio markerade "inte aktuellt" på dessa delfrågor). De flesta av handledarna (74-78%) som svarade på enkäten uppgav att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag "använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder från modulen", "arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt", "samtalar om texter med barnen", "ställer språkutvecklande frågor till barnen" och "använder ett mer språkutvecklande arbetssätt i den dagliga omsorgen". Ungefär sex av tio svarade också att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag "använder andra uttrycksformer tillsammans med texter" (64%) och "använder fler och nya arbetssätt för att stimulera skrivande" (57%). En betydligt lägre andel (32%) svarade detsamma på delfrågan om de "använder barnens modersmål som resurs". Där markerade dock en femtedel "inte aktuellt".

Vilken roll handledarna har haft hade betydelse för delfrågan om de "använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder från modulen". Handledare som under verksamhetsåret 2017/18 handledde endast personal på sin egen förskola, uppgav att de också själva "i stor utsträckning genomförde undervisningsaktiviteter med barnen" och "i stor utsträckning var ett stöd för deltagarna även utanför samtalen" svarade i högre grad "i stor utsträckning" på delfrågan.

Förskolechefens stöd hade betydelse för hur handledarna svarade på frågan om Läslyftet bidragit till att de idag förändrat sin undervisning. De handledare som markerade att förskolechefer "i stor utsträckning" stöttade genomförandet av Läslyftet på olika sätt t.ex. genom att tillhandahålla bra förutsättningar för handledare och skapat organisatoriska förutsättningar för genomförandet svarade i högre grad att de hade förändrat sin undervisning på olika sätt.

Handledare som handlett *Skapa och kommunicera* under verksamhetsåret 2017/18 svarade i högre grad att de idag "i stor utsträckning" "använder andra uttrycksformer tillsammans med texter" men också att de "arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt", att de "använder fler och nya arbetssätt för att stimulera skrivande" och "använder barnens modersmål som resurs". Modulen *Skapa och kommunicera* tycks därmed bidra mer till detta än modulen *Läsa och berätta*. Handledare som handlett *Läsa och berätta* svarade å andra sidan i högre grad att de "i stor utsträckning" idag "använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder från modulen".

Kommentarer från handledarna om förändringar i deras egen undervisning i öppna svarsfält och i den öppna frågan om kvarstående förändringar handlade om att de t.ex. läser böcker på ett annat sätt än tidigare, använder sig av flera olika typer av texter, sett över sitt utbud av böcker och köpt in andra böcker och texter, förändrat miljöer för att stimulera läslust, arbetar med att vara en läsande förebild och använder ett mer språkutvecklande arbetssätt i vardagen. Två handledare beskrev det på följande sätt:

Läser böcker på ett medvetet sätt än tidigare, vikten av olika litteraturer såsom skönlitteratur, faktaböcker, tidningar, kataloger, reklam, tittar på vilka symboler barnen kan, uppmanar skriftspråk och badar i ord, benämner när jag skriver mail, sms, läser högt, vad blir det att äta idag eller imorgon läser vi tillsammans, uppmärksammar och drar fördel av de barn i gruppen som redan kan läsa.

Att jag ser på högläsning på ett helt annat sätt idag. Nu är det en aktiv stund för barnen, vi pratar och diskuterar mycket om innehållet och bilderna i boken. Att jag har fått bekräftelse på den undervisning jag har gjort tidigare, men att jag även utvecklat min undervisning. Jag uppskattar att barnen avbryter och ställer frågor och vill berätta om sina erfarenheter. Vi berättar mycket mer sagor tillsammans, jag och barnen, Vi ändrar händelserna i sagan och hittar på nya slut. Tidigare var det bara jag som berättade, får ut så mycket mer nu. Att läsningen har fått en högre status, att det ingår så mycket lärande i läsningen.

En del handledare kommenterade också att de såg tydliga effekter av deras förändrade arbete i barnens språk-, läs- och skrivutveckling. En handledare skrev:

Läslyftet har engagerat barn, pedagoger och föräldrar. Läsglädjen och skrivlusten vi ser i barnen är enorm. Vi ser en stor skillnad i barnen och oss själva och det är ett helt annat förhållningssätt. Läsaktiviteterna är välplanerade där vi ser att det blir undervisning. Barnen reflekterar, ställer avancerade frågor och dialogen och boksamtalen är i fokus, de drar paralleller till det vi tidigare läst, vad de själva erfarit etcetera. De känner igen olika författare och deras författarstil, uppmärksammar ord, när boken "skriker" (när orden skrivs med enbart versaler). Jag kan ärligt säga att samtliga barn har en stor läsglädje.

Svaren från handledarna tyder på att Läslyftet i hög grad har bidragit till förändringar och utveckling av handledarnas egen undervisning för barnens språk-, läs- och skrivutveckling. Tydligt är att handledarna har fått och använder sig av fler verktyg för att arbeta med elevernas språkutveckling och att andra former av textsamtal i högre grad

förekommer i deras undervisning. Läslyftet har också bidragit till effekter avseende ett medvetet arbete med olika texttyper och ett mer språkutvecklande arbetssätt i den dagliga omsorgen.

4.11 Sammanfattning

De handledare som svarade på enkäten var mycket positiva till deras upplevelser och erfarenheter av Läslyftet i förskolan och Läslyftet hade enligt dessa bidragit till ökade insikter i språk-, läs- och skrivutveckling, en förändrad undervisning och en ökad förmåga att handleda kollegor och personal i förskolan. Handledarnas erfarenheter tyder också på att det skett förändringar i förskolornas kollegiala arbete för att stimulera och utveckla barnens språk-, läs- och skrivutveckling.

Många av de handledare som svarade på enkäten fortsatte att handleda hösten 2018, efter verksamhetsåret med Läslyftet. Majoriteten av de som fortsatte handleda gjorde det dock med statsbidrag vilket innebar att Läslyftet fortfarande pågick för deras del då de besvarade enkäten. Detta tyder på att Läslyftet är en uppskattad kompetensutveckling inte bara av handledarna utan också av förskolechefer och huvudmän som sökt nya statsbidrag. När så pass många fortsätter ytterligare ett verksamhetsår finns det möjligheter till att både handledarnas erfarenheter och kompetens i att handleda ytterligare stärks samt att fler eller fördjupade kunskaper kommer deltagarna till del. Om det bidrar till mer kvarstående förändringar i förskolornas fortbildnings- och undervisningskultur och personalens undervisning kan vi i den här utvärderingen inte svara på. Nästan en tredjedel har inte fortsatt att handleda och för de som fortsatt utan statsbidrag har förutsättningarna för det kollegiala lärandet försämrats något. För dessa är möjligheterna till kollegialt lärande och samarbete för språk-, läs- och skrivutveckling begränsade.

De flesta handledarna som besvarade enkäten har haft tillräckligt med tid för sitt uppdrag och bra organisatoriska förutsättningar för genomförandet av Läslyftet men det har också funnits brister avseende detta, t.ex. möjligheten till vikarier eller annat stöd från förskolechefer för att Läslyftet ska kunna leda till de mål som avses. Handledarutbildningen har också varit uppskattad av handledarna och har varit utvecklande för deras roll som handledare i Läslyftet. Modulerna som handledarna handlett har också fungerat bra och innehållet har varit ändamålsenligt för förskolan. Den huvudsakliga synpunkten avseende modulerna avsåg att de saknade material och exempel för de allra yngsta, d.v.s. ettåringarna.

Det fanns inte några tydliga genomgående mönster om vilka faktorer som har haft betydelse för hur handledarna bedömt Läslyftets effekter. Förskolechefens delaktighet och stöd är en sådan faktor som har betydelse för några av delfrågorna medan olika moduler också bidragit till olika effekter beroende på deras inriktning och innehåll. Till viss del hade det också betydelse hur Läslyftet organiserats där olika gruppammansättningar och tiden för uppdraget som handledare möjliggjort för olika handledarroller. Handledare som handledde personal på sin egen förskola uppgav i högre grad att de observerat och själva genomfört undervisningsaktiviteter med barnen och stöttat deltagarna utanför de kollegiala samtalen. Dessa handledare uppgav också att de själva i högre grad använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder från

modulerna. Att vi inte fann några systematiska skillnader avseende de som fortsatt att handleda med statsbidrag och övriga avseende effekter på handledarnas insikter och kunskaper och undervisning tyder på att effekterna också kan vara kvarstående.

5. Förskolepersonalen om Läslyftets genomförande och effekter

I det här kapitlet tar vi upp den primära målgruppen för Läslyftet i förskolan, d.v.s. personalen i förskolan. I kapitlet används begreppen personal, förskolepersonal och deltagare synonymt för förskollärare och annan pedagogisk personal. Kapitlet undersöker hur personalen upplevt Läslyftet och effekter av Läslyftet med fokus på Läslyftets bidrag till personalens kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling, deras egen undervisning, förskolans och arbetslagets kollegiala lärande och undervisningskultur, samt barnens språkutveckling. I kapitlet undersöks också vilka faktorer som kan ha påverkat de olika effekterna. Vi undersöker skillnader mellan de som enbart deltog i Läslyftet under verksamhetsåret 2017/18 och de som fortfarande deltog hösten 2018, mellan förskollärare och annan pedagogisk personal, mellan personalens tidigare erfarenheter och undervisningskultur, mellan olika grupsammansättningar, olika tid för genomförandet och olika moduler som de arbetat med, samt om stödet från förskolechef och handledare bidragit till effekterna. Förskolepersonalens motivation till att påbörja Läslyftet och hur aktiva de själva har varit är andra förutsättningar som vi undersöker om det påverkat effekterna. Vi undersöker också om det finns skillnader mellan personal från fristående och kommunala förskolor.

Vi inleder kapitlet med personalens samlade bedömning av Läslyftet för att sedan redogöra för personalens erfarenheter av genomförandet av Läslyftet och fortsatta arbete med Läslyftet. Den resterande delen av kapitlet handlar om deras erfarenheter av Läslyftets effekter. Men först beskriver vi kort vilka det var som svarade på enkäten och deras tidigare samarbetskultur.

Nästan sju av tio (69%) av de svarande arbetar som förskollärare och tre av tio som barnskötare (30%). Övriga uppgavs vara dagbarnvårdare, fritidspedagog, obehörig eller utbildad, pedagog eller vikarierande. Drygt hälften (51%) har arbetat inom förskolan i 20 år eller mer medan knappt en av fyra (23%) har arbetat 10-19 år en av fem 3-9 år (20%). Endast 5 procent uppgav att de arbetat 0-2 år i förskolan.

Mer än fyra av tio (44%) uppgav också att de även under hösten 2018 deltog i Läslyftet med statsbidrag medan drygt fyra av tio (41%) svarade nej på frågan. Men nästan en av fem (15%) markerade vet ej på frågan vilket kan tyda på att de fortsätter att arbeta med Läslyftet men att det för personalen är oklart under vilka förutsättningar.

Angående kollegialt samarbete före Läslyftet svarade drygt hälften (51%) att de "minst en gång i månaden" brukade "diskutera arbetssätt för språk-, läs- och skrivutveckling" medan en något högre andel (58%), svarade detsamma för om de brukade "planera undervisning för språk-, läs- och skrivutveckling". Färre, knappt en av fyra (23%) svarade att de hade regelbundet samarbete med ett bibliotek/en bibliotekarie, "minst en gång i månaden" och hälften (52%) "en eller ett par gånger per termin".

5.1. Förskolepersonalens sammantagna bedömning av Läslyftet

De som svarade på enkäten bedömer sammantaget Läslyftet som mycket positivt. Dock är de inte fullt lika positiva som förskolechefer och handledare. Över hälften (55%) svarade att de ansåg att Läslyftet var "mycket bra" och ytterligare drygt en av tre (35%) att det var "ganska bra". En mindre andel (7%) markerade att Läslyftet "varken var bra eller dåligt" medan bara ett par procent använde svarsalternativen "ganska dålig" (2%) och någon enstaka "mycket dålig". Två deltagare använde svarsalternativet "vet ej".

Det var vissa faktorer som påverkade förskolepersonalens uppfattningar och bedömningar av Läslyftet som helhet. De som svarade att de var motiverade att påbörja Läslyftet, som svarade att tempot varit lagom, att de haft tillräckligt med tid för olika moment, och genomfört undervisningsaktiviteterna oftare markerade i högre grad att Läslyftet var "mycket bra". Även andra faktorer spelar in. De som i högre grad markerade svarsalternativet "i stor utsträckning" avseende bedömning av karaktären på de kollegiala samtalen, och att handledaren hade bidragit till genomförandet på olika sätt markerade också i högre grad att Läslyftet varit "mycket bra". Även förskolechefens stöd har betydelse, dock inte lika genomgående. De som svarade att förskolechefen "i stor utsträckning" "betonat betydelsen av barnens språk-, läs- och skrivutveckling" och "motiverat behovet av kompetensutveckling inom språk-, läs- och skrivutveckling" bedömde i högre grad Läslyftet mer positivt än andra.

I enkätens öppna svarsfält fanns många positiva utsagor om Läslyftet så som att Läslyftet var "roligt, ett lärorikt uppdrag", "mycket bra!" "supernöjd med kursen", "ett bra forum för både pedagoger och barn, som varit inspirerande", och "en bra kurs med ett bra innehåll". Många tog upp vikten av att alla fått eller borde fått delta, d.v.s. både förskollärare och barnskötare och alla i arbetslaget. "Bra att både förskollärarna och barnskötarna fått samma utbildning". "Jag önskar att alla på förskolan fick vara med i Läslyftet för att öka förståelsen och kvaliteten på all undervisning på förskolan". De pekar också på fördelen av att träffa pedagogisk personal från andra förskolor och andra avdelningar.

Läslyftet är så otroligt viktigt för alla som deltar. Det var en fantastisk känsla att diskutera utmaningar och framsteg med kollegor på andra förskolor.

Roligt och givande att träffa kollegor från andra förskolor. Jag får så många bra tips på material och verktyg.

Särskilt uppskattas det kollegiala upplägget där de får tid att träffas och diskutera även om flera också menade att mycket var sådant de redan arbetade med i förskolan och hade en hel del kunskaper i.

Läslyftet har varit en bra metod för att diskutera och arbeta med kollegialt lärande i förskolan. Alla pedagoger samlas runt samma frågeställningar och delar med sig av sina erfarenheter i ett kollegialt lärande.

Detta var ett nytt sätt med så kollegialt lärande en längre tid - mycket positiv - ett roligt, lätt, inspirerande sätt att lära tillsammans - mycket repetition och bekräftande, men roligt.

En av deltagarna sammanfattar deras arbete med Läslyftet på följande vis:

Läslyftet har varit superbra! Alla träffarna med alla andra pedagoger har varit toppen! Att man får reflektera med dom vad vi har gjort och vad som skall planeras, alla tips och idéer. Vi gjorde ett rejält lyft på förskolan där jag började med Läslyftet. Där var barnen knappt lästa för innan och wow vilken utveckling de fick efter ett år med Läslyftet. Superbra att hela arbetslaget var med så ALLA är insatta i vad man ska göra! I vår barngrupp såg vi stor skillnad! Från att inte bli läst för, till att vi gick gemensamt på biblioteksbussen och lånade böcker, läste både spontant och på planerade tillfällen. Vi gjorde läsning till en kul sak. Vi fick jobba hårt i början med det men när man ser resultatet var det så värt det! Jag rekommenderar Läslyftet starkt!

Men det finns också några mindre positiva utsagor som handlar om att Läslyftet tar mycket tid i anspråk, att annat arbete blir lidande, att det varit svårigheter med att delta och kunna ta del av materialet och genomföra uppgifterna, att materialet inte varit tillräckligt utmanande, diskussionerna på för låg nivå och bristande stöd från handledare. Dessa aspekter kommer vi belysa mer i avsnitten som följer.

5.2 Läslyftets genomförande verksamhetsåret 2017/18

I det här avsnittet redogör vi för förskolepersonalens uppfattningar och erfarenheter av Läslyftets genomförande vilket har betydelse för vilka effekter Läslyftet upplevs få för det kollegiala lärandet och undervisningen. Vi inleder med att beskriva hur Läslyftet har organiserats och förutsättningar i form av tid för att gå vidare till uppfattningar om stödet från förskolechefer och handledare, vilka moduler de arbetat med och uppfattningar om innehållet i dessa.

5.2.1. Läslyftets organisering och upplevelser av tid för genomförandet

Själva organiseringen av Läslyftet hos olika huvudmän och i olika förskolor i form av gruppammansättningar och relation till handledare var ganska lika enligt förskolepersonalen. Av de som svarade på enkäten var det vanligt att läslyftsgrupperna under verksamhetsåret 2017/18 bestått av deltagare från flera förskolor. Även om hela arbetslaget deltog i Läslyftet så deltog de i olika grupper och både förskollärare och annan pedagogisk personal, t.ex. barnskötare deltog i grupperna. Sex av tio (60%) svarade "nej" på frågan om "alla deltagare i din Läslyftsgrupp arbetade på din förskola", nästan åtta av tio (76%) svarade "nej" på frågorna om "alla deltagare i din Läslyftsgrupp arbetade i ditt arbetslag" och om "alla deltagare i din Läslyftsgrupp var förskollärare" medan nästan sju av tio (68%) svarade att "hela deras arbetslag deltog i Läslyftet". Det var också vanligt att personalen i förskolan hade en handledare som inte arbetade på deras egen förskola. Sex av tio (60%) svarade "nej" på om handledaren arbetade på deras förskola. Däremot svarade åtta av tio (80%) att "kollegiala samtal ägt rum på deras egen förskola" och enbart ett fåtal (4%) att de hade haft kollegiala samtal som genomförts digitalt.

De som svarade på enkäten upplevde att tempot i Läslyftet varit lagom. Över åtta av tio (84%) svarade "ja" på frågan om Läslyftet hållit ett lagom tempo medan ungefär en av tio (13%) svarade att "det har varit för intensivt". Tempot för Läslyftet i förskolan har skiljt sig åt jämfört med grundskolan och gymnasieskolan och personalen i förskolan har utifrån dessa svar att döma varit betydligt nöjdare med tempot än lärare i grund- och gymnasieskolan. Förskolepersonalen upplevde också att de hade tillräckligt med tid för olika moment i genomförandet av Läslyftet under 2017/18. De flesta svarade att de haft

tillräckligt med tid för att "ta del av material (moment A) (87%) och tillräckligt med tid för de kollegiala samtalen gällande "diskussion av material (moment B:1)" (86%) och "gemensam uppföljning (moment D)" (85%). Något färre men ändå en stor majoritet svarade också att de haft tillräckligt med tid för "planering av undervisningsaktivitet (moment B:2)" (73%) och för "genomförande av undervisningsaktivitet med barnen (moment C)" (75%).

Förskolepersonal som uppgav att hela arbetslaget deltog i Läslyftet och uppgav att kollegiala samtal genomfördes på deras egen förskola svarade i högre grad att de upplevde att tiden var tillräcklig för att läsa materialet och planera undervisningsaktiviteter.

Att de flesta som svarade på enkäten upplevt att de haft tillräckligt med tid för planering och genomförande av undervisningsaktiviteter återspeglas också i att nästan hälften (45%) svarade att de "varje gång" "genomfört undervisningsaktiviteterna med barnen (moment C) mellan Läslyftsträffarna 2017/18" och nästan fyra av tio (37%) att de genomfört undervisningsaktiviteterna "de flesta gånger". Detta skiljer sig dock åt mellan förskollärare och annan pedagogisk personal som svarade på enkäten där förskollärare i högre grad svarade att de genomfört undervisningsaktiviteter "varje gång". Förskolepersonal som uppgav att deras Läslyftsgrupp bestått av deltagare från flera olika förskolor svarade i högre grad att de hade genomfört undervisningsaktiviteterna "varje gång". Det kan bero på att grupper där deltagarna bestått av det egna arbetslaget eller från den egna förskolan beslutat att endast vissa skulle genomföra undervisningsaktiviteterna i barngruppen eller att det genomförts tillsammans.

Ett fåtal av de som svarade på enkäten kommenterade tempot i Läslyftet i öppna svarsfält och då utifrån att det varit stressigt att hinna med. En del uppgav i öppna frågor att de också hade arbetat med Läslyftet i enlighet med samma tempo som i skolan och då känt att detta varit positivt för att det var intensivt men att det också medfört mer stress eftersom de inte alltid hade tid att mer ingående och på ett fördjupat sätt ta del av och diskutera materialet. Även om själva tempot inte kritiserades av så många i de öppna svarsfälten var det fler som menade att tiden inte räcker till och att annat måste prioriteras bort för att kunna genomföra Läslyftet.

Jag tycker att det har använts alldeles för mycket tid till Läslyftet. Vi har använt personalmöten, planeringsdagar, reflektionstid och enskilda planeringar till detta på bekostnad av mycket annat viktigt rörande barnen som vi skulle behövt diskutera istället.

Vi fick ingen reflektionstid tillsammans i arbetslaget. Bara att läsa häftena tog 1 timme minst varje gång av tiden. På vår barnfria tid ska vi planera och dokumentera verksamheten, skriva veckobrev, fylla i arbetstiden på datorn, skriva och förbereda alla utvecklingssamtal och ha medarbetarsamtal och lönesamtal på, leta och hitta material till det man arbetar med m.m. Så tiden räckte inte till, till allt som man ville göra.

Även om förskolepersonal har fått information om att Läslyftet ska genomföras inom den ordinarie arbetstiden orsakar det, enligt en del, en ökad arbetsbelastning och situationer där de fått läsa texterna på sin fritid på kvällarna. Andra uppgav att de hade haft sina Läslyftsträffar sena eftermiddagar/kvällar och att det inte var optimalt eftersom de ofta var trötta efter en lång arbetsdag. De beskrev också svårigheter med genomförandet av Läslyftet eftersom de inte alltid hade tillgång till vikarier så att de själva kunde delta vid

träffarna vilket resulterade i att det sällan var träffar där samtliga deltagare kunde närvara.

Vi har fått alldeles för dåliga förutsättningar för att genomföra Läslyftet, tex har vi inte fått ta in vikarier när vi har gått på träffarna utan vi har fått ta hand om varandras barn. Vi har inte fått tid till att läsa och se filmerna inför träffarna samt inte haft tid att diskutera med varandra.

Stressen är enorm på förskolorna idag med stora barngrupper och långa dagar för barnen men vi gör vad vi kan med den tid och de resurser vi har. Man hade önskat att man hade haft vikarier under tiden man åkte till Läslyftet. Det är stressigt att sitta på kurs och veta att de andra avdelningarna som ser efter sin egen avdelning har "häcken full".

Även andra faktorer spelar in på upplevelsen av tiden för genomförandet av Läslyftet så som oroliga arbetslag, stor personalomsättning och andra utvecklingsprojekt. En av deltagarna skrev:

Läslyftet är ett mycket bra verktyg men för vår del blev det ytterligare en grej som vi skulle lägga tid och engagemang på. Vi jobbade med andra saker just då med barnen och fick väva in Läslyftet i det vi redan jobbade med som då också skulle dokumenteras. Det kändes därför rätt stressigt för oss pedagoger. Det var dock många givande saker med roliga tips och idéer samt givande diskussioner. Det var tiden som vi kände inte riktigt räckte till.

Sammantaget kan vi utläsa att en stor majoritet av deltagarna anser att de hade tillräckligt bra förutsättningar i form av att förskolechef och huvudman hade tillhandahållit tid för att ta del av materialet, diskutera materialet i moment B och för den gemensamma uppföljningen i moment D. De upplevde också att de hade tid att planera och genomföra undervisningsaktiviteterna (moment C) vilket också synliggörs i att många också genomförde dessa regelbundet. De flesta tyckte också att tempot i Läslyftet var lagom. Men det finns också de som har haft mindre bra förutsättningar avseende organiseringen av Läslyftet i förskolan. Till exempel har vikarier inte funnits att tillgå, det har varit svårt att finna gemensam tid och andra uppgifter har blivit lidande.

5.2.2 Förskolepersonalens uppfattningar om förskolechefens roll och betydelse

Som framgick ovan svarade många att de haft tillräckligt med tid för att genomföra de kollegiala samtalen och ta del av materialet i Läslyftet. Resultaten visar också att förskolepersonalen upplevt att förskolecheferna varit olika aktiva i Läslyftets genomförande. Ungefär sex av tio svarade att förskolechefen "i stor utsträckning" hade "betonat betydelsen av barnens språk-, läs- och skrivutveckling" (64%) och "motiverat behovet av kompetensutveckling inom språk-, läs- och skrivutveckling" (58%). Ungefär två av tio (22%) svarade att förskolechefen "i stor utsträckning" hade "deltagit vid kollegiala samtal", medan ungefär fyra av tio markerade svarsalternativen "i liten utsträckning" (36%) respektive "inte alls" (39%). Däremot var det tre av fyra (76%) som uppgav att förskolechefen "inte alls" deltagit vid undervisningsaktivitet som genomförts med barnen". Korrelationsanalyser visar att personalen upplevde att förskolechefer stöttade genomförandet av Läslyftet mer, och då särskilt att de i högre grad deltog vid kollegiala samtal och vid genomförandet av undervisningsaktiviteter, om alla deltagare i personalens Läslyftsgrupp arbetade på deras egen förskola, om hela arbetslaget deltog, om kollegiala samtal genomfördes på deras egen förskola och om handledaren i huvudsak arbetade på deras egen förskola.

Förskolepersonalen framförde olika synpunkter på förskolechefens roll och stöd. En del beskrev förskolechefens roll mer positivt än andra med utsagor som "lyhörd och gett personalen möjlighet till inflytande". Andra beskrev mer negativa erfarenheter där förskolechefen främst sett till att handledarna har fått tid att hålla de kollegiala samtalen men inte engagerat sig och stöttat personalen i genomförandet.

Läslyftet kom in hos oss på arbetsplatsen ganska stressigt, vi var en nystartad förskola som behövde jobba ihop oss mellan avdelningar och lära känna varandra. Så Läslyftet blev mer en stress och något som chefen (tror jag) bara bokade in oss på utan att först diskutera med oss på arbetsplatsen om det var lämpligt att göra så pass tidigt i ett uppstartande av ny förskola. Men det skulle väl göras då kommunen satsade på detta.

Sammantaget tyder svaren på att förskolecheferna, utöver att tillhandahålla tid för Läslyftets genomförande som beskrevs i föregående avsnitt, både har betonat betydelsen och motiverat behovet av kompetensutveckling inom språk-, läs- och skrivutveckling. Däremot har förskolecheferna inte varit särskilt aktiva i genomförandet på så sätt att de deltagit vid kollegiala samtal och särskilt inte deltagit då undervisningsaktiviteter genomförts.

5.2.3 Förskolepersonalens uppfattningar om handledarens roll och betydelse

Vi har också undersökt förskolepersonalens uppfattningar om handledarens roll, insats och betydelse. Åtta av tio (80%) svarade att handledaren "i stor utsträckning" hade "bidragit till förståelsen av innehållet i modulerna" medan sju av tio svarade detsamma för om handledaren hade "bidragit till att utmana föreställningar/fördjupat analyser" (70%). Fler än fyra av tio markerade att handledaren "i stor utsträckning" "varit ett stöd vid planering av undervisningsaktivitet" (45%) och att handledaren "funnits som ett pedagogiskt stöd för dem även utanför de kollegiala samtalen" (43%) medan nästan sex av tio (58%) svarade att handledaren "i stor utsträckning" "gett återkoppling på deras erfarenheter". Men enbart två av tio (20%) svarade att handledaren "i stor utsträckning" "deltagit vid undervisningsaktiviteter som genomförts med barnen" och nästan sex av tio (59%) svarade "inte alls". Svaren från förskolepersonalen speglar hur Läslyftet organiserats vilket möjliggjort olika roller för handledarna och på vilket sätt de kunnat stötta kollegiala samtal utanför Läslyftsträffarna. De som uppgav att de haft kollegiala samtal på sin förskola, att alla deltagare i deras Läslyftsgrupp arbetade på deras egen förskola, och även i deras eget arbetslag och de som uppgav att handledaren i huvudsak arbetade på deras egen förskola svarade i högre grad att handledaren "i stor utsträckning" hade "varit ett stöd vid planering av undervisningsaktiviteter", "deltagit vid undervisningsaktiviteter", och "funnits som ett pedagogiskt stöd även utanför de kollegiala samtalen".

I öppna svarsfält skrev förskolepersonal att handledarna varit viktiga för Läslyftet där de beskrevs som "inspiratörer", "samordnare", "duktiga", "engagerade", "utmanande" "utvecklande" och "bekräftande". Att handledaren är viktig framkom också i kommentarer där handledare kritiserades för att inte uppfylla sitt uppdrag genom att inte vara tillräckligt inspirerande, inte erbjuda tillräckligt med stöd vid planering av undervisningsaktiviteter och vid uppföljning och inte heller hade förmåga att lyfta diskussionerna.

Jag tycker att handledaren gav oss som deltog i Läslyftet alldeles för lite stöd. Det var struliga och ostrukturerade träffar där handledaren inte hade koll på vad hen skulle visa eller prata om. När vi planerade aktiviteter och frågade om vi var inne på rätt spår och ville ha stöd så sa handledaren att hen bara var "handledare" och inte skulle bestämma vad vi skulle göra för aktivitet. Det kan jag förstå, men man vill ändå gärna ha stöd så man vet att man tänker i rätt banor.

Jag hade önskat lite mer av min handledare för att dialoger skulle vara mer sakliga till uppgifter, tid och utvecklande. Vi trampade en del i träsket av att mest berätta om vad/hur vi gjort. Jag hade önskat mer tydlighet gällande uppgifter och dialogerna av hen. Ofta hade vi i gruppen mer koll på texter, tid och uppgifter än handledaren.

En del beskrev att de tyckte att handledaren hade haft dåliga förutsättningar medan andra tyckte att handledarna varit tillgängliga och att de fick det stöd de bad om även om handledaren inte fanns på deras egen förskola.

Sammanfattningsvis visar förskolepersonalens svar att handledarens roll är viktig och att många också har fått stöd från handledaren i genomförandet av Läslyftet och då särskilt avseende handledarens roll i att bidra till förståelsen av innehållet i modulerna, utmana föreställningar, fördjupa analyser och ge återkoppling på deltagarnas erfarenheter. Handledarrollen styrs dock av hur Läslyftet organiserats då handledaren har mindre möjligheter att stötta genomförandet av Läslyftet utanför de kollegiala samtalen om denna inte arbetar på samma förskola som deltagarna i gruppen. Det finns också de som upplevt att handledaren inte har stöttat genomförandet genom att inte vara förberedd och tillräckligt strukturerad, inte bidragit till fördjupade analyser eller lyft diskussionen nämnvärt och intagit en alltför passiv roll.

5.2.4 Vilka moduler har använts?

Av de moduler som fanns tillgängliga för förskolan verksamhetsåret 2017/18 uppgav över sju av tio (72%) att de hade arbetat med modulen *Läsa och berätta* medan knappt två av tio (17%) markerade modulen *Skapa och kommunicera*. Betydligt färre uppgav att de arbetade med modulen *Flera språk i barngruppen* (5%) eller modulen *Natur, teknik och språkutveckling* (3%). Ett antal svarande uppgav också "annan" varvid de förtydligade detta med att de arbetat med flera av modulerna och ofta då alla moduler. Huruvida de då hade valt ut olika delar från olika moduler eller om de arbetat igenom alla delar i flera moduler framgår dock inte av svaren. Men över fyra av tio hade fortsatt att arbeta med Läslyftet med statsbidrag under hösten 2018 vilket innebär att svaren även skulle kunna innefatta moduler de arbetat med under hösten 2018 trots att frågan specifikt frågade efter verksamhetsåret 2017/18. Två deltagare uppgav dock att de inte kom ihåg eller vet vilken modul de arbetade med. Att det är en sådan övervägande majoritet som har arbetat med modulen *Läsa och berätta* tyder på att denna i någon mån upplevts som en bra inledande modul att arbeta med. Modulerna *Läsa och berätta* och *Skapa och kommunicera* är också de som utvecklades först men då i form av en gemensam modul som kunde användas för förskolor som ville arbeta med Läslyftet innan det var möjligt att söka statsbidrag för förskolan. Dessa två moduler kan också sägas ha en bredare inriktning medan de övriga två har mer specifika inriktningar som avser fylla särskilda behov. Att det var få som arbetade med modulen *Natur, teknik och språkutveckling* kan också förklaras med att denna först fanns tillgänglig i januari 2018.

5.2.5 Förskolepersonalens uppfattningar om innehållet i modulerna

Modulerna skiljer sig delvis åt och vi redovisar därför svaren på frågan om förskolepersonalens uppfattningar om modulernas innehåll utifrån vilken modul de arbetade med 2017/18. Eftersom det var få (20 stycken) som svarade att de arbetat med modulen *Natur, teknik och språkutveckling* redovisas inte svaren avseende denna modul vid jämförelsen.

Som framgår av tabell 3 nedan fanns inga direkta skillnader i svaren mellan de som arbetat med modulerna *Läsa och berätta*, *Skapa och kommunicera* och *Flera språk i barngruppen* på delfrågorna om innehållet varit "stimulerande", "ändamålsenligt för undervisning av yngre barn i åldrarna 1-3" respektive "äldre barn i åldrarna 4-5". På delfrågan om innehållit var "begripligt" var det dock en lägre andel som markerade svarsalternativet "i stor utsträckning" av de som arbetat med modulen *Flera språk i barngruppen*. Svaren skiljer sig också på de två övriga delfrågorna. De som arbetade med modulen *Flera språk i barngruppen* markerade i högst grad (89%) att innehållet i modulen var "ändamålsenligt för undervisning av flerspråkiga barn" följt av de som arbetat med *Skapa och kommunicera* (72%). Samma mönster finner vi på delfrågan om modulens innehåll var ändamålsenligt för att utveckla undervisning för "barn med särskilda behov".

Tabell 3. Förskolepersonalens bedömning om modulernas innehåll. I procent.

Andel förskolepersonal som svarade att innehållet i den modul de arbetade med "i stor utsträckning" var...	Läsa och berätta	Skapa och kommunicera	Flera språk i barngruppen
Stimulerande	86	85	84
Begriplig	90	90	78
Ändamålsenlig för undervisning av yngre barn i åldrarna 1-3	64	65	61
Ändamålsenlig för undervisning av barn i åldrarna 4-5	92	91	94
Ändamålsenlig för undervisning av flerspråkiga barn	53	72	89
Ändamålsenlig för undervisning av barn med särskilda behov	43	50	74

Antal svarande: Läsa och berätta: 550, Skapa och kommunicera: 126, Flera språk i barngruppen: 38.

Som vi kan se i tabellen ovan bedömde över nio av tio av personalen att de tre modulerna var ändamålsenliga för "äldre barn i åldrarna 4-5" (över 90%), medan en lägre andel, ca sex av tio, svarade att modulernas innehåll "i stor utsträckning" varit "ändamålsenligt för undervisning av yngre barn i åldrarna 1-3". I kommentarer från förskolepersonal var avsaknaden av exempel för de allra yngsta barnen också en vanligt förekommande utsaga. En av deltagarna skrev i ett öppet svarsfält:

Vi som jobbar med de yngre barnen fick som så ofta när det gäller fortbildning själva tänka ner så att aktiviteterna hamnar på en nivå som passar vår åldersgrupp. Filmer mm är ofta anpassat efter de äldre barnen i förskolan som kan kommunicera på ett annat plan en ett barn mellan 1-3 år. Vore trevligt med fler exempel från de yngre barnens verksamhet i framtida utbildningsmaterial.

Den andra huvudsakliga synpunkten i öppna svarsfält var att de redan hade goda kunskaper i det som modulerna innehöll och då särskilt gällande boksamtal och högläsning i modulen *Läsa och berätta*. Flera menade att det var en lite låg nivå på

innehållet och inte mycket nytt, särskilt inte om de nyligen hade avslutat förskolläraryt utbildning eller arbetat länge i förskolan. Till viss del framkom även detta i delfrågan om innehållet var begripligt då förskollärare bedömde att modulernas innehåll var mer begripligt än annan pedagogisk personal genom att i högre grad markera "i stor utsträckning".

Jag tycker att artiklarna som användes i Läslyftet var alldeles för enkla och grundläggande. Om man har gått en förskolläraryt utbildning gav det inte mycket nytt alls. Kanske det gav barnskötarna mer, som inte har en högskoleutbildning? Nej, det var inte mycket utmaning för pedagoger som redan jobbar mycket med läs och skriv i undervisningen, men det är ju alltid kul och inspirerande att möta kollegor från andra förskolor.

Tror säkert att Läslyftet är bra för t.ex. barnskötare, personer med utbildning från sina hemländer. Men har man arbetat i över 30 år med uteslutande flerspråkiga barn och nyanlända och barn med speciella behov, så vet man en del om hur barn lär sig språk på bästa sätt och hur man jobbar med språkutveckling för bästa resultat. Men när ekonomin är det enda som styr och fler barn trycks in i grupperna blir det istället frustrerande att inte kunna utföra sitt arbete tillfredställande.

Kommentarerna om modulerna i Läslyftet var annars inte särskilt många från förskolepersonalen. Men några menade att delen om att förändra läsmiljöer i modulen *Läsa och berätta* borde vara den första delen så att läsmiljöerna görs i ordning innan de andra delarna. En deltagare menade också att det behövs mer tid för just den delen då det tar tid att förändra miljöerna i förskolan. En annan kommenterade filmerna:

Är även kritiskt till de filmer som visades, speciellt de filmer som visade t.ex. en pedagog med ca 5 barn som lugnt tillsammans kan sitta och samtala tillsammans. Den visar hur det kan genomföras samt vad resultatet kan bli efter ett kontinuerligt arbete. Tyvärr ser verkligheten inte ut så på många förskolor, att det finns personal till att arbeta i så små grupper.

Sammantaget tyder svaren på att modulerna fungerat väl och varit både stimulerande och begripliga. Flerspråkighetsperspektivet är som väntat också mest framträdande i modulen *Flera språk i barngruppen* men också i modulen *Skapa och kommunicera*. *Flera språk i barngruppen* uppfattas också av förskolepersonalen som svarade på enkäten som den modul som främst möter behov som handlar om att utveckla undervisning för barn med särskilda behov. Däremot tyder svaren på att samtliga tre moduler var sämre på att möta behoven av att utveckla undervisning för de yngre barnen i åldrarna 1-3.

5.3 Fortsatt arbete med Läslyftets moduler hösten 2018

Över hälften (53%) av de som svarade på enkäten har fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler hösten 2018 "tillsammans med kollegor" medan ungefär en av tio uppgav att de fortsatt "på egen hand" (12%) och ungefär en av tre (35%) svarade att de inte hade fortsatt. Av de som fortsatt tillsammans med kollegor var det sex av tio (61%) som gjorde det i form av en fortsatt statsbidragsfinansierad kompetensutveckling. Av samtliga svarande var det en av tio (11%) som fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler utan statsbidrag tillsammans med kollegor vilket innebär att knappt en av fyra (23%) hade fortsatt i någon mån utan statsbidrag. Modulen *Läsa och berätta* var fortsatt populär under hösten 2018 då ungefär tre av tio (32%) av de som fortsatt uppgav att de arbetade med den modulen. Ungefär samma andel (betydligt större andel än under 2017/18), tre av tio (31%) uppgav att de arbetade med *Natur, teknik och språkutveckling* medan ungefär två av tio uppgav modulen *Skapa och kommunicera* (22%) respektive *Flera språk i*

barngruppen (21%). Till hösten 2018 fanns ytterligare en modul att välja för förskolan, *Utforska skriftspråket*, vilken knappt en av tio (7%) markerade.

Av de som svarade att de hade fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler tillsammans med kollegor uppgav knappt sju av tio (69%) att de gjorde så i enlighet med kompetensutvecklingsmodellens tempo med en modul per verksamhetsår medan knappt två av tio (18%) uppgav att de arbetade i ett långsammare tempo och knappt en av tio (8%) i ett snabbare tempo. Av de som uppgav att de arbetade med Läslyftet med statsbidrag hösten 2018 var det åtta av tio (81%) som gjorde så i enlighet med kompetensutvecklingsmodellens tempo medan ungefär en av tio svarade i ett långsammare (10%) respektive snabbare tempo (9%). Av de som fortsatt att arbeta med Läslyftet under hösten 2018 utan statsbidrag var det en betydligt större andel, nästan fyra av tio (38%) som hade valt ett långsammare tempo. Men hälften (51%) hade fortsatt i enlighet med modellens tempo och en av tio (11%) i ett snabbare tempo vilket tyder på att tempot ändå varit ganska lagom. För de flesta (80%) som fortsatt hade arbetet också letts av en handledare. Av de som fortsatt men utan statsbidrag har knappt hälften (47%) haft en handledare som lett arbetet. En av deltagarna beskrev i ett öppet svarsfält deras fortsatta arbete så här:

Vi ser det som en del av verksamheten och har det med oss på varje reflektionstillfälle, går tillbaka till texterna vi läst och använder oss utav det. STORT TACK för bra texter och utvecklande filmer.

Av de som fortsatte att arbeta med Läslyftets moduler på egen hand tyder svaren på att det har varit vanligare att arbeta vidare med den modul som de arbetade med under Läslyftet 2017/18. Ungefär hälften svarade (53%) att de hade läst materialet i modulen igen och nästan nio av tio (86%) att de hade genomfört undervisningsaktiviteterna från modulen. Men nästan en av tre (32%) har också tagit del av och "läst materialet i nya moduler" och nästan en av fyra (24%) har också "genomfört undervisningsaktiviteter från nya moduler".

Av de som svarade att de inte hade fortsatt arbeta med Läslyftets moduler hösten 2018 uppgav förskolepersonal följande anledningar i fallande ordning: att det inte hade "funnits någon avsatt tid för att arbeta med Läslyftet" (48%), att "förskolechefen hade prioriterat annan kompetensutveckling" (34%), "annat" (25%), att det inte hade "funnits någon handledare eller person som lett arbetet" (19%), att de själva hade "prioriterat annan kompetensutveckling och/eller annat utvecklingsarbete" (17%), och att de redan hade "de kunskaper de behöver för att arbeta med språk-, läs- och skrivutveckling" (15%). Av den fjärdedel som uppgav "annat" framkom att det har funnits andra orsaker så som att de har bytt arbete, gått i pension och varit/är föräldraledig eller sjukskriven. De uppgav också att det var andra i personalen som nu deltog i Läslyftet eller att förhållningssätten finns kvar och att arbetsätten från Läslyftets moduler används i verksamheten men att de inte arbetar med modulerna. Två utsagor från deltagarna illustrerar detta.

Vi har inte arbetat med någon specifik modul utan har i arbetslaget fortsatt arbeta med godbitarna från Läslyftet. T.ex. har vi arbetat mycket med läs och skrivmiljöer. Samt metoder med högläsning och sagoberättandet.

Det pedagogiska arbetet kring språkutveckling fortlöper hela tiden tillsammans med barnen och pedagogerna även då vi inte aktivt arbetar i Läslyftets moduler.

Sammanfattningsvis visar resultaten att Läslyftet är en uppskattad kompetensutveckling eftersom över hälften har fortsatt att arbeta med modulerna tillsammans med kollegor och en tiondel fortsatt på egen hand. Att fortsätta arbeta med Läslyftets moduler kan ses som en effekt av Läslyftet vilket kan leda till bredare och djupare kunskaper och kompetenser i arbetet med barns språk-, läs- och skrivutveckling och större möjligheter för kvarstående förändringar både i undervisningen och i ett kollegialt lärande och samarbete. Men att en så stor andel av de som fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler gjorde det med statsbidrag tyder på att det är svårigheter att fortsätta ett gemensamt arbete utan detta stöd. De främsta anledningarna till att förskolepersonal inte fortsatt är att det inte längre funnits någon avsatt tid för Läslyftet och att förskolechef prioriterat annan kompetensutveckling.

5.4 Effekter på kollegialt lärande, samarbete och undervisningskulturen

I detta avsnitt undersöks om Läslyftet bidrog till ett kollegialt lärande under genomförandet och om det hösten efter hade bidragit till en förändrad kollegial språk- och undervisningskultur på förskolan.

5.4.1 Förskolepersonalens uppfattningar om de kollegiala samtalen bidrog till kollegialt lärande

För att undersöka om Läslyftet medfört ett kollegialt lärande, där förskolepersonal lär av och med varandra, under genomförandet av Läslyftet frågade vi hur de uppfattat de kollegiala samtalen och vad som kännetecknade dessa. Nästan alla (95%) som svarade på enkäten markerade att de kollegiala samtalen i deras grupp "i stor utsträckning" hade kännetecknats av "ett tryggt samtalsklimat där alla fick komma till tals". Nästan åtta av tio (78%) svarade att samtalen "i stor utsträckning" "gav dem återkoppling på deras undervisning" medan ungefär tre av fyra svarade detsamma för om samtalen "utmanade deras tankar" (75%) och "ledde till utveckling av nya arbetssätt" (76%). Drygt sju av tio svarade också att samtalen i stor utsträckning "gav dem nya kunskaper/insikter" (72%).

Ett antal faktorer hade betydelse för hur förskolepersonal svarade på frågan om vad som kännetecknat de kollegiala samtalen. De som uppgav att de var motiverade att delta i Läslyftet, att Läslyftet haft ett lagom tempo, att de haft tillräckligt med tid för olika moment och till varje gång eller de flesta gånger genomfört undervisningsaktiviteter med barnen svarade i högre grad "i stor utsträckning" på samtliga delfrågor utom delfrågan om samtalen kännetecknats av "ett tryggt samtalsklimat". De som uppgav att deras läslyftsgrupp bestått av en blandad grupp d.v.s. både med förskollärare och annan pedagogisk personal svarade i högre grad att de kollegiala samtalen "i stor utsträckning" kännetecknats av samtal som "gav dem nya kunskaper/insikter". En av de deltagande förskollärarna kommenterade detta på följande sätt.

Alla kollegor läste Läslyftet, inte bara förskollärare. I de arbetslag där barnskötarna var intresserade och engagerade var det en stor pedagogisk vinst att hela arbetslaget pratade om och arbetade med samma kunskap och inställning. Tyvärr var inte alla barnskötare lika intresserade.

Förskolepersonal kommenterade sina kollegiala samtal med utsagor som "intressant och lärorikt" där de får "tips och idéer" samt tid att reflektera och att det är "mycket viktigt med kollegialt lärande". Andra var istället mer negativa med utsagor som att "diskussionerna var på för låg kunskapsnivå för att ge mig personlig utveckling".

Sammantaget tyder svaren på att Läslyftet under genomförandet bidrog med ett kollegialt lärande till de flesta på så sätt att träffarna och samtalen medförde tips och idéer, gav dem återkoppling på deras arbete och reflektionstid. Det bidrog till att utmana deras tankar, gav dem nya kunskaper och insikter vilket också medförde nya arbets sätt i praktiken. Det var dock en del, främst förskollärare, som menade att samtalen inte bidrog till ett kollegialt lärande i meningen att de inte utmanade deras tankar och att de själva inte hade fått nya kunskaper och insikter eftersom diskussionerna uppfattats ligga på en för låg nivå.

5.4.2 Förskolepersonalens uppfattningar om effekter på förskolans undervisningskultur

När det gäller ett förändrat kollektivt förhållningssätt till språkutveckling och undervisningsutveckling svarade fyra av tio att Läslyftet bidragit till att det på förskolan idag (läs hösten 2018) "i stor utsträckning" finns "ett mer gemensamt yrkesspråk" (40%) och "fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal på förskolan i stort" (39%). En något högre andel (45%) svarade detsamma för om Läslyftet bidragit till "fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal i deras arbetslag" och ungefär samma andel (44%) att det bidragit till "nya arbets sätt i praktiken på din förskola".

Det var vissa faktorer som hade betydelse för hur förskolepersonal svarade på dessa delfrågor. De som svarade att de var motiverade, att de hade haft tillräckligt med tid för olika moment, att de varje gång eller de flesta gånger genomfört undervisningsaktiviteter, att de kollegiala samtalen "i stor utsträckning" kännetecknats av lärande, att handledaren och förskolechefen "i stor utsträckning" stöttat genomförandet av Läslyftet på olika sätt svarade i högre grad "i stor utsträckning" på samtliga ovanstående frågor.

En faktor som ytterligare hade betydelse för effekter på undervisningskulturen var huruvida de fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler under hösten 2018. De som fortsatt att arbeta med Läslyftet tillsammans med kollegor svarade i högre grad "i stor utsträckning" på samtliga delfrågor. Däremot hade det inte lika stor betydelse om de hade fortsatt detta arbete med statsbidrag eller inte då detta enbart hade betydelse för delfrågorna "fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal i deras arbetslag" och "nya arbets sätt i praktiken".

Hur Läslyftet organiserats hade också betydelse för effekter på en förändrad kollegial undervisningskultur. De som uppgav att deras Läslyftsgrupp enbart bestått av deltagare från deras egen förskola, enbart deras eget arbetslag, att alla i arbetslaget hade deltagit i Läslyftet och att de hade haft kollegiala samtal på sin egen förskola och en handledare som arbetade på deras egen förskola svarade i högre grad att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till "ett mer gemensamt yrkesspråk", "fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal" och "nya arbets sätt i praktiken".

Förskolepersonalens tidigare samarbets- och undervisningskultur hade betydelse för hur de svarade på delfrågorna om Läslyftet bidragit till att det idag finns "fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal på din förskola i stort" och "nya arbets sätt i praktiken". De som uppgav att de före Läslyftet "aldrig" "planerade undervisning tillsammans med sina kollegor" markerade i betydligt lägre grad än övriga svarsalternativet "i stor utsträckning" på ovanstående delfrågor, d.v.s. de som redan hade en samarbets- och

undervisningskultur uppgav att Läslyftet utvecklade denna i högre grad än de som inte hade det före Läslyftet.

På frågan om förändringar avseende samarbeten mellan kollegor uppgav knappt sex av tio (58%) att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag "planerar tillsammans med kollegor för hur de ska utveckla barnens språk-, läs- och skrivutveckling" respektive "barnens intresse för läsning och skriftspråk". Däremot är det färre, knappt tre av tio (28%), som svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag "samarbetar med bibliotek/bibliotekarie".

På denna fråga återkommer samma mönster som ovan om vad som har betydelse med några få undantag. De som svarade att de var motiverade, att de varje gång eller de flesta gånger genomfört undervisningsaktiviteter, att handledaren och förskolechefen "i stor utsträckning" stöttat genomförandet av Läslyftet på olika sätt svarade i högre grad "i stor utsträckning" på samtliga ovanstående frågor. De som svarade att de haft tillräckligt med tid för olika moment och att de kollegiala samtalen "i stor utsträckning" kännetecknats av lärande använde i högre grad svarsalternativet "i stor utsträckning" förutom på delfrågan om "samarbete med bibliotek/bibliotekarie". Detsamma gällde för de som fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler tillsammans med kollegor under hösten 2018.

Organisationen av Läslyftet påverkade på så sätt att de som uppgav att de haft kollegiala samtal på sin förskola i högre grad svarade "i stor utsträckning" på delfrågorna om de idag "planerar tillsammans med sina kollegor för att utveckla barnens språk-, läs- och skrivutveckling" och "intresse för läsning och skriftspråk". De som uppgav att de hade en handledare som arbetade på deras egen förskola uppgav också att de idag tillsammans med sina kollegor "i stor utsträckning planerar för att utveckla barnens språk-, läs- och skrivutveckling".

Förskolepersonal som uppgav att de oftare planerade undervisning för språk-, läs- och skrivutveckling tillsammans med sina kollegor svarade i högre grad att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag "planerar tillsammans med kollegor för hur de ska utveckla barnens språk-, läs- och skrivutveckling" och "intresse för läsning och skrivande". De som uppgav att de oftare samarbetade med bibliotek/bibliotekarie svarade också i högre grad att Läslyftet bidragit till att de "i stor utsträckning" nu samarbetar med bibliotek/bibliotekarie. De som redan hade ett utvecklat samarbete med kollegor och med bibliotek har därmed utvecklat och fördjupat detta enligt svaren från förskolepersonalen.

I öppna svarsfält var det flera som kommenterade att de redan före Läslyftet hade ett bra samarbete och ett utvecklat gemensamt arbete avseende barnens språkutveckling och även bra samarbeten med bibliotek och att Läslyftet därmed inte förändrat undervisningskulturen.

Vi upplevde att vi även innan vi gick Läslyftet var mycket noga vid planering, genomförande och utvärdering angående utveckling och stimulering angående språk/läsutvecklingen. Vi hade även innan många och bra diskussioner och reflektioner kring detta, så det är ingen förändring pga Läslyftet - kanske mer ett medvetet val på ett annat sätt.

Andra beskrev istället ett utökat samarbete med bibliotek där bokpåsar kan lånas hem av föräldrar, de har boklån/bokbyte med familjerna och "veckans bok" där barnen tar med

en bok hemifrån. En av deltagarna menade också att de numera har ett bättre samarbete mellan förskolorna då det är lättare och de vågar ta kontakt för att få tips och idéer.

Många som svarade på den öppna frågan om kvarstående förändringar menade att Läslyftet skapat en större sammanhållning och ett gemensamt arbetssätt på förskolan. En deltagare sa t.ex. att "det samlade hela förskolan kring ett mycket tydligt mål och sporrade varandra mellan avdelningarna" medan en annan uttryckte det som att "det har bidragit till ett gemensamt ämne till hela förskolan". Andra skrev att de "har ett mer aktivt arbetssätt när det gäller språket på hela enheten" och att de "jobbar tillsammans mycket mer i verksamheten, i huset". De kommenterade också att de nu har "jättebra diskussioner med kollegor och även med föräldrar om hur barn skriver, bokstävers ljud och namn". Flera beskrev att deras kollegor nu hade blivit medvetna och har en större förståelse för vikten av läsning och att arbeta med barnens språkutveckling och menade att Läslyftet bidrog mest till samstämmigheten i arbetslaget eftersom det gav utbildade kollegor ett "lyft". Att alla i arbetslagen deltagit i Läslyftet sågs också som en "mycket stor fördel" eftersom "alla vet vad vi pratar om". Där inte alla har deltagit beskrev en av förskolepersonalen att de nu arbetar i tvärgrupper så att alla kollegor "får ta del av vår kunskap".

Läslyftet har bidragit till att vi gemensamt vill koppla in litteratur och texter på många olika sätt i det temat vi har. Vi ställer fler frågor. Vi samtalar mer om bilder. Vi har fått se vikten av att undervisa om samma text på många olika sätt och vikten av barnens delaktighet utifrån sina möjligheter och intressen. Vi har sett vikten av att i små grupper läsa/samtala för att lära av varandra.

En annan av deltagarna beskrev istället hur svårt det är att sprida kunskapen och starta ett kollegialt lärande om gruppen inte är intresserad.

Min chef lät mig få fria händer hur jag ville dela med mig av mina nya kunskaper från Läslyftet och det gjordes genom att jag på APT drog igång diskussioner utifrån den senaste Läslyftsträffen. Det var enbart jag som gick på Läslyftet på min arbetsplats vid det tillfället. Jag var noga med att vidarebeordra allt skriftligt material till mina kollegor så att de skulle vara pålästa till APT-tillfället. På APT använde jag mig av de frågor som ställdes i slutet på varje modul samt visade de filmer som fanns tillgängliga. Min chef var inte närvarande under de tillfällen då jag "provade på" i barngrupp, men jag var noga med att dokumentera och återberätta för henne om varje moment. Den enda svårigheten som jag upplevde var att få mina kollegor intresserade av att läsa det material som jag mailade till dem och prova på det arbetssättet som jag genomförde. Det blev jag som agiterade och argumenterade och förklarade och de andra som fortsatte på sitt vanliga gamla vis. Ledsamt när kollegor inte vill lägga ner lite tid och ansträngning själva på ett stort material som deras kollega lämnar åt dem på ett silverfat!

Även andra uttryckte svårigheter med att hålla i det kollegiala arbetet och menade att samarbetet och fördjupade samtal fortsätter mellan enskilda individer medan andra inte deltar bland annat på grund av ointresse. Andra uttryckte att ett fortsatt arbete med Läslyftet eller för barnens språkutveckling "haltar" och att det är svårt att hålla arbetet igång "när verkligheten kommer i kapp en" eftersom det saknas gemensam planeringstid, det är andra mål som prioriteras, stora barngrupper, personalbyten, sjukskrivningar, brist på personal och omorganisationer. Det upplevs som särskilt svårt om inte hela arbetslaget deltagit i Läslyftet.

Synd att det inte på något sätt fortsatt att hålla igång intresset för det vi påbörjat är så lätt att det rinner ut i sanden på något sätt när man lämnas åt att fortsätta på egen hand och man bara varit en pedagog från förskolan som har gjort den här kompetensutvecklingen.

Det finns så mycket man skulle vilja göra men med dessa stora barngrupper gör man vad man kan med de resurser man har och den tid som finns till förfogande. Många barn från tidiga morgnar och till sena kvällen och att man oftast bara är två pedagoger gör att mycket tid går åt till det praktiska arbetet. 21 treåringar på två pedagoger tar tid att klä, osv

Sammanfattningsvis tyder svaren på att Läslyftet har bidragit till effekter på personalkollektivets gemensamma arbete och undervisningsplanering för att utveckla barnens språk-, läs- och skrivutveckling, läsintrasse och intresse för skriftspråk och förändrat undervisningskulturen i en mer kollektiv riktning. Effekterna är dock mindre avseende om Läslyftet bidragit till ett gemensamt yrkesspråk, fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal och om det också förekommer nya arbetssätt i praktiken på förskolorna. Detsamma gäller om de utvecklat sitt samarbete med bibliotek/bibliotekarie där knappt tre av tio uppgav att Läslyftet bidragit med detta i stor utsträckning vilket en del i öppna svarsfält kommenterade med att de redan har ett samarbete med bibliotek. De som fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler tillsammans med kollegor under hösten 2018, med eller utan statsbidrag, bedömer att samarbetet och undervisningskulturen har utvecklats mer än de som inte fortsatt med Läslyftet. De som tidigare haft ett utvecklat samarbete med kollegor menade också att detta hade utvecklats mer än de som aldrig diskuterade och planerade för språkutvecklande undervisning innan Läslyftet. Svaren tyder också på att undervisningskulturen utvecklats mest där Läslyftet organiserats på den egna förskolan, en stor andel av personalen deltagit i Läslyftet och där handledaren arbetade på förskolan. Utöver dessa faktorer var det personalens motivation, att de genomfört undervisningsaktiviteterna, upplevelsen av tid för genomförandet och stödet från handledare och förskolechef som hade betydelse för hur de svarade på frågorna.

5.5 Effekter på förskolepersonalens kunskaper, insikter och förmågor

I det här avsnittet tar vi upp förskolepersonalens uppfattningar om vilka kunskaper, kompetenser, insikter och förmågor som Läslyftet har bidragit med till deras personliga utveckling. Vi inleder med förskolepersonalens uppfattningar om vad de olika modulerna har bidragit med och fortsätter sedan med att redogöra för förskolepersonalens uppfattningar om vad Läslyftet i sin helhet har bidragit med och tar också upp svaren från en öppen fråga om kvarstående förändringar av Läslyftet.

5.5.1 Vilka kunskaper och kompetenser har modulerna bidragit till?

Vi frågade deltagande förskolepersonal "i vilken utsträckning innehållet i modulerna har bidragit till deras kunskaper och kompetenser i att utveckla barnens: "ord/begreppsförståelse", "intresse för texter och läsande", "intresse för skrivande", "förmåga att kommunicera", "läsande", och "skrivande". Generellt för samtliga moduler visar svaren på att det främst var kunskaper och kompetenser i att utveckla barnens "intresse för texter och läsning" (80%), "ord/begreppsförståelse" (73%) och "förmåga att kommunicera" (74%) som de som svarade på enkäten uppgav att arbetet med modulen "i stor utsträckning" bidragit till.

Tabell 4. Förskolepersonals svar om modulen har bidragit till deras kunskaper och kompetenser. I procent.

	Läsa och berätta	Skapa och kommunicera	Flera språk i barngruppen
Ord/begreppsförståelse	74	73	75
Intresse för texter och läsning	83	78	72
Intresse för skrivande	49	76	46
Förmåga att kommunicera	76	72	75
Läsande	70	59	71
Skrivande	42	70	48

Antal svarande: Läsa och berätta: 551-555, Skapa och kommunicera: 127, Flera språk i barngruppen: 37-38.

I tabellen ovan ser vi hur svaren fördelade sig på delfrågorna utifrån vilken modul förskolepersonal hade arbetat med 2017/18. Eftersom det var få som uppgav modulen *Natur, teknik och språkutveckling* redovisas inte denna. På delfrågorna om innehållet "i stor utsträckning" bidragit till deras kunskaper och kompetenser i att utveckla barnens ord/begreppsförståelse" och "förmåga att kommunicera" skiljer sig inte svaren åt mellan förskolepersonal som arbetat med olika moduler. Vi finner dock skillnader i olika riktningar för de andra delfrågorna. De som arbetade med modulen *Läsa och berätta* svarade i högre grad att innehållet i modulen bidragit till deras kunskaper och kompetenser i att utveckla barnens "intresse för texter och läsning" följt av de som arbetat med modulen *Skapa och kommunicera*. När det gällde delfrågorna om "intresse för skrivande" och "skrivande" är det istället de som arbetat med *Skapa och kommunicera* som i högre grad markerade svarsalternativet "i stor utsträckning" medan samma deltagare i lägst grad använde detta svarsalternativ på delfrågan om "läsande".

Utöver vilken modul personalen arbetat med fanns det andra faktorer som hade betydelse för hur de svarade på frågan där mönstret från tidigare återkommer. Förskolepersonal som uppgav att de var motiverade, hade genomfört undervisningsaktiviteterna varje gång eller de flesta gånger, upplevde att de hade tillräckligt med tid för de olika momenten, och bedömde handledaren som en väldigt aktiv handledare markerade i högre grad svarsalternativet "i stor utsträckning" på samtliga delfrågor. Dessutom hade upplevelsen av tempot, d.v.s. att det varit ett lagom tempo också betydelse för om de markerade svarsalternativet "i stor utsträckning" och det gällde samtliga delfrågor utom "skrivande".

Förskollärare svarade i högre grad att modulens innehåll "i stor utsträckning" bidrog till att utveckla deras kompetenser i att utveckla barnens "intresse för skrivande", "förmåga att kommunicera" och "läsande" än annan pedagogisk personal. Tidigare samarbets- och undervisningskultur hade också en viss betydelse för hur förskolepersonal svarade på frågan på samma sätt som tidigare, d.v.s. de som redan hade ett samarbete där de diskuterade och planerade undervisning för språk-, läs- och skrivutveckling tillsammans eller samarbetade med bibliotek/bibliotekarie svarade i högre grad att modulerna hade

bidragit till olika kunskaper och kompetenser, dock inte för samtliga delfrågor. I likhet med tidigare hade också organisationen av Läslyftet betydelse, dock inte för samtliga delfrågor. De som haft kollegiala samtal på sin förskola, som uppgav att deras Läslyftsgrupp bestått av enbart deltagare från deras eget arbetslag och de som markerade att deras handledare arbetade på deras egen förskola svarade i högre grad "i stor utsträckning" på framförallt delfrågorna "intresse för skrivande" och "skrivande".

Trots att förskollärare generellt inte är mindre nöjda med Läslyftet eller uppfattar att Läslyftet bidragit med mindre effekter än annan pedagogisk personal är det många och då främst förskollärare som i öppna frågor och svarsfält menade att modulerna inte bidrog till att utveckla deras kunskaper och kompetenser i arbetet med barnens språk-, läs- och skrivutveckling. Detta eftersom de redan besitter stora kunskaper inom detta område och arbetat medvetet och aktivt med språkutveckling på olika sätt.

Då jag redan innan läst och studerat mkt i ämnet så var detta inget nytt för mig. Därför har själva modulen inte utvecklat varken mig eller arbetslag eller arbetet med barngruppen. Det är ett arbetssätt vi redan arbetat utefter sen tidigare innan Läslyftet.

På vår arbetsplats arbetade vi med Läsa och berätta, vilket gjorde att utmaningen inte blev tillräckligt stor för oss som arbetat länge med språkutveckling på olika sätt. Tycker att innehållet mer riktade sig till pedagoger som är nyexaminerade som är i behov av stöttning i deras första arbeten kring förhållningssätt och språkutveckling tillsammans med barnen, eller till utbildad personal som arbetat ett tag och behöver vägledning. Kanske hade utgången av arbetet sett annorlunda ut, om handledare och chef varit mer aktiva i Läslyftet.

Stor spridning av förkunskaper i arbetslaget vilket gjorde att diskussioner och uppgifter inte gav mig så mycket. Känner att inget var nytt och jag hade läst all litteratur under min lärarutbildning. Detta blev frustrerande för mig då det tog mycket tid men inte var utvecklande för mig eller verksamheten.

En del menade dock att deras arbete med modulen *Natur, teknik och språkutveckling* däremot bidrog med mer.

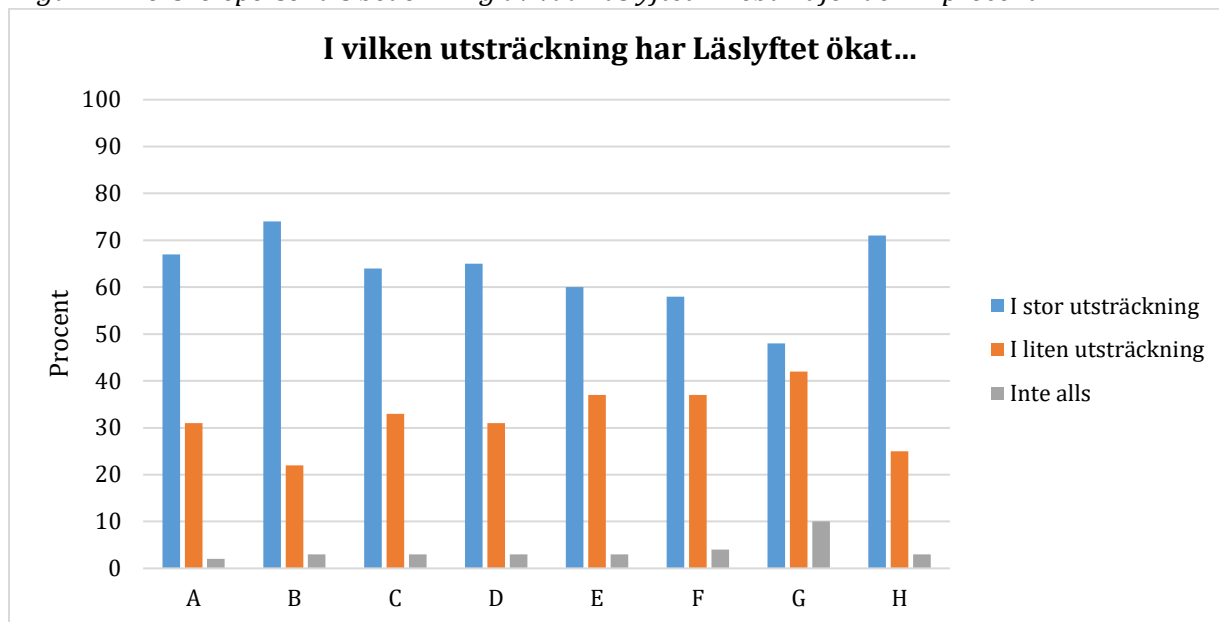
Framförallt tycker jag att det Läslyft som vi håller på med nu är spännande och vi behöver verkligen utveckla vårt tänk kring Teknik och Naturvetenskap. Vi är bara i början på den här delen men bara det att man fokuserar på ett verb gör att man tänker helt annorlunda.

Sammantaget tyder svaren på att modulerna bidrog till förskolepersonalens kunskaper och kompetenser främst i utveckla barnens intresse för texter och läsning, ord/begreppsförståelse och förmåga att kommunicera. Medan modulen *Läsa och berätta* i högre grad bidrog till kunskaper och kompetenser i att utveckla barnens intresse för texter och läsning var det modulen *Skapa och kommunicera* som främst bidrog till kunskaper och kompetenser att utveckla barnens skrivande och intresse för skrivande medan den i lägst grad bidrog till att utveckla barnens läsande. Förutom vilken modul förskolepersonalen använde är det samma faktorer som i övriga frågor som hade betydelse för svaren så som deltagarnas motivation, upplevelse av tid för momenten, att de själva genomfört undervisningsaktiviteterna, handledarens roll och uppfattningen om tempot i Läslyftet. Även om flera förskollärare menade att de redan hade goda kunskaper inom modulernas områden var det ändå en något högre andel av dessa som i en del av delfrågorna i högre grad menade att modulerna bidrog till att utveckla deras kunskaper och kompetenser.

5.5.2 Vilka kunskaper, insikter och förmågor har Läslyftet i sin helhet bidragit till

När det gäller vad Läslyftet i sin helhet inneburit för förskolepersonalens kunskaper, insikter och förmågor tyder svaren i enkäten till förskolepersonalen på att Läslyftet har haft effekt på flera aspekter vilket redovisas i figur 10 nedan.

Figur 10. Förskolepersonalens bedömning av vad Läslyftet inneburit för dem. I procent.

*Antal svarande: A:762, B: 761, C: 757, D: 758, E: 759, F:759, G: 760, H: 755.

- A. Dina kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling
- B. Ditt engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling
- C. Din förmåga att fatta mer välgrundade beslut i din undervisning
- D. Din förmåga att kritiskt reflektera över språk-, läs- och skrivundervisning
- E. Ditt allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande
- F. Din förmåga att anpassa undervisningen efter barns olika behov
- G. Dina kunskaper och insikter om barns språk-, läs- och skrivutveckling i flerspråkiga miljöer
- H. Ditt intresse för kollegialt samarbete

Figuren ovan visar att över sju av tio svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" hade ökat deras engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling (74%) och deras "intresse för kollegialt samarbete" (71%). Två av tre (67%) uppgav också att Läslyftet i stor utsträckning ökat deras "kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling" och nästan samma andel uppgav detsamma för att Läslyftet hade ökat deras förmåga att "fatta mer välgrundade beslut i undervisningen" (64%) och deras förmåga att "kritiskt reflektera över språk-, läs- och skrivutveckling" (65%). Ungefär sex av tio svarade också att Läslyftet i stor utsträckning ökat deras "allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande" (60%) och deras förmåga att "anpassa undervisningen efter barns olika behov" (58%). Knappt hälften svarade detsamma för om Läslyftet ökat deras "kunskaper och insikter om barns språk-, läs- och skrivutveckling i flerspråkiga miljöer" (48%).

Tidigare redovisat mönster om vilka faktorer som hade betydelse för förskolepersonalens svar återkommer även på den här frågan. De som var motiverade att delta i Läslyftet, upplevde att Läslyftet höll ett lagom tempo, att de hade tillräckligt med tid för de olika momenten och hade genomfört undervisningsaktiviteterna varje gång eller de flesta gånger markerade i högre grad svarsalternativet "i stor utsträckning" på samtliga

delfrågor. Även de som bedömde att handledaren och förskolechefen "i stor utsträckning" hade stöttat genomförandet av Läslyftet på olika sätt svarade i högre grad detsamma på samtliga delfrågor.

Förskollärare svarade också i högre grad att Läslyftet "i stor utsträckning" ökat deras "engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling", deras "förmåga att fatta mer välgrundade beslut" och deras "förmåga att kritiskt reflektera över språk-, läs- och skrivutveckling" än annan pedagogisk personal. Flerspråksperspektivet i modulen *Flera språk i barngruppen* blir också synligt i svaren då de som arbetat med denna modul 2017/18 i högre grad svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" ökat deras "kunskaper och insikter om barns språk-, läs- och skrivutveckling i flerspråkiga miljöer" men också deras "förmåga att fatta mer välgrundade beslut i sin undervisning".

Många kommenterade i den öppna frågan om kvarstående förändringar att Läslyftet bidragit till en större "medvetenhet", "ett annat tänk", "en annan syn", att de fått "större och bredare kunskaper", "mer intresse och förståelse", "fördjupade insikter", att det "öppnat ögonen" och "ändrat uppfattningar". Det avsåg t.ex. att arbeta med verb och inte bara substantiv, att arbeta med boksamtal, flerspråkighet, att planera aktiviteter och bryta ner och analysera texter. En deltagare skrev:

Läslyftet hjälper till att ändra uppfattningen kring läsning. Att något som under senare år använts som nedvarvning vid bestämda tillfällen ska kunna skapa lärandesituationer i verksamheten. Medvetenheten som jag fått efter Läslyftet kring läsning har fått mig att inse hur komplicerat det är, till en början att kunna skapa goda förutsättningar och hur lätt det egentligen kan bli med ett inarbetat arbetssätt kring läsning.

Förskolepersonal beskrev också att de fått nya verktyg, tips och idéer för att variera och utveckla sitt arbete med barns språkutveckling och att de tänker mer på vad de läser, hur de läser, hur böcker och texter presenteras och vad de kan göra för att förbättra miljön. De uttryckte också att de blivit mer medvetna om att synliggöra språket, texter, bokstäver, symboler, det skrivna och det talade ordet i olika sammanhang men också en "ökad medvetenhet om de didaktiska frågorna i verksamheten, hur, vad, varför och för vem". Andra exempel är insikter om att börja med språk-, läs- och skrivutvecklingen tidigt och att de blivit mer motiverade och har ett större förråd för att finna olika lösningar för barn som inte är intresserade av läsning men också utökade kunskaper om användning av olika IT-tekniker och skapande.

Andra menade att de främst blev påmind eller att det kändes som en repetition och att Läslyftet därmed inte bidragit nämnvärt till att utveckla deras kunskaper och insikter eftersom de menade att de redan hade goda kunskaper om barns språkutveckling och redan arbetade systematiskt med detta.

Problematiken kring Läslyftet är att utbildade förskollärare, helst nyutbildade, redan har berört denna forskning och tankesätt så därför har inte "kursen" bidragit med nytänkande eller nya perspektiv hur vi ska arbeta med barns berättande samt läs och skrivutveckling. Den forskning materialet är baserat på är liknande som den som berörs i förskollärarytbildningen.

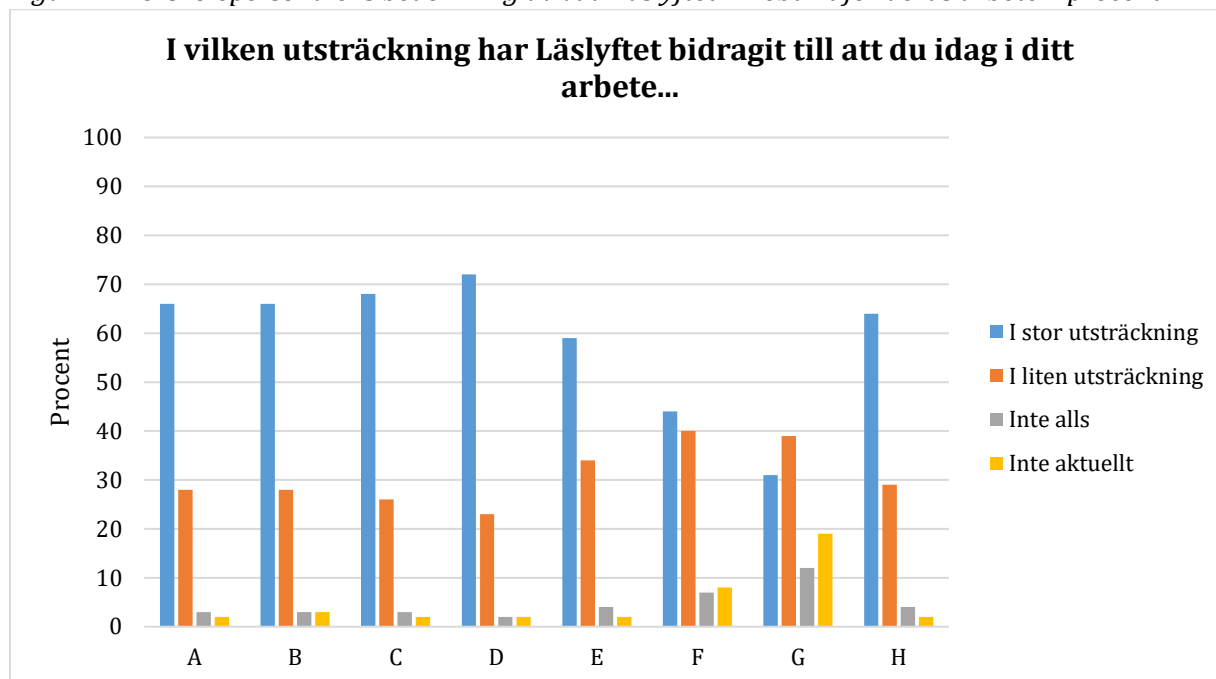
Sammantaget visar svaren på att Läslyftet har bidragit med ökade kunskaper, insikter och förmågor avseende barns språk-, läs- och skrivutveckling till de flesta av den deltagande förskolepersonalen som svarade på enkäten. Vid analyser av vad som har betydelse för deras svar finner vi ett likadant mönster som vid tidigare frågor. De tydligaste mönstren

på denna fråga är alltså att om de uppgav att de varit motiverade till att arbeta med Läslyftet och hade genomfört undervisningsaktiviteterna så uppgav de också i högre utsträckning att Läslyftet bidragit till deras egen utveckling. Detsamma gällde om lärarna uppfattade att tempot i Läslyftet var lagom och att de hade tid för de olika momenten. Likaså var det mycket tydligt att ju mer engagemang lärarna uppfattade hos handledaren och delvis förskolechefen desto mer bedömde de att de själva hade fått ut av Läslyftet. Huruvida de fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler under hösten 2018 med eller utan statsbidrag hade dock ingen betydelse för förskolepersonalens svar på frågan.

5.6 Effekter på förskolepersonalens undervisning och arbete

Av svaren i enkäten att döma har Läslyftet förändrat och påverkat förskolepersonalens undervisning och arbete vilket framgår av figur 11 nedan. En majoritet av de som svarade på enkäten uppgav att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag "ställer språkutvecklande frågor till barnen" (72%), "samtalar om texter med barnen" (68%), "använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder från modulen" (66%), "arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt" (66%), "använder ett mer språkutvecklande arbetssätt i den dagliga omsorgen" (64%) och "använder andra uttrycksformer tillsammans med texter" (58%). Färre uppgav dock detsamma på frågorna om de idag "använder fler och nya arbetssätt för att stimulera skrivande" (44%) och om de "använder barnens modersmål som resurs" (31%). På delfrågan om barnens modersmål markerade dock en femtedel "inte aktuellt".

Figur 11. Förskolepersonalens bedömning av vad Läslyftet inneburit för deras arbete. I procent

*Antal svarande: A:760, B: 760, C: 761, D: 759, E: 758, F:759, G: 760, H: 757.

- A. Använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder från modulen
- B. Arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt
- C. Samtalar om texter med barnen
- D. Ställer språkutvecklande frågor till barnen
- E. Använder andra uttrycksformer tillsammans med texter
- F. Använder fler och nya arbetsätt för att stimulera skrivande
- G. Använder barnens modersmål som resurs
- H. Använder ett mer språkutvecklande arbetsätt i den dagliga omsorgen

Även på denna fråga återkommer tidigare mönster för vad som har betydelse för förskolepersonalens svar. De som bedömde att handledaren och förskolechefen "i stor utsträckning" hade stöttat genomförandet av Läslyftet på olika sätt svarade i högre grad "i stor utsträckning" på ovanstående delfrågor. De som uppgav att de var motiverade, att tempot var lagom, att de haft tillräckligt med tid för olika moment och hade genomfört undervisningsaktiviteterna varje gång eller de flesta gånger svarade i högre grad att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de idag förändrat sin undervisning och arbetsätt i enlighet med ovanstående delfrågor förutom delfrågan om de "använder barnens modersmål som resurs". Andra faktorer tycks istället ha mer betydelse för hur de svarade på denna delfråga som t.ex. huruvida de har barn med annat modersmål i sina grupper men också vilken modul de arbetat med och hur mycket detta har tagits upp i materialet. Den förskolepersonal som i högre grad svarade att Läslyftet bidragit till att de idag "i stor utsträckning" använder barnens modersmål som resurs var personal som arbetat med modulen *Flera språk i barngruppen* följt av de som arbetat med modulen *Skapa och kommunicera*. Förskollärare använde också i högre grad detta svarsalternativ på delfrågorna om de "använder barnens modersmål som resurs" och även om de "ställer språkutvecklande frågor till barnen" än annan pedagogisk personal. Ju kortare tid de

uppgav att de arbetat i förskolan i desto högre grad svarade de också att Läslyftet bidragit till att de idag i sitt arbete ”i stor utsträckning använder barnens modersmål som resurs”.

I övrigt hade vilken modul de uppgav att de arbetat med under verksamhetsåret 2017/18 betydelse för en annan delfråga. Personal som arbetat med *Läsa och berätta* svarade i högre grad att Läslyftet i stor utsträckning bidragit till att de samtalar om texter med barnen följt av de som använt modulen *Flera språk i barngruppen*. Även förskolepersonalens tidigare samarbets- och undervisningskultur hade en viss betydelse i likhet med tidigare mönster. De som redan hade ett samarbete med bibliotek och som redan diskuterade och planerade undervisning för barnens språk-, läs- och skrivutveckling svarade i högre grad ”i stor utsträckning” än de som inte alls hade detta samarbete tidigare. Det gäller dock inte samtliga delfrågor.

I likhet med tidigare finner vi också att Läslyftets organisation har betydelse. Personal som uppgav att de haft kollegiala samtal på sin förskola, som uppgav att deras Läslyftsgrupp enbart bestod av deltagare från deras egen förskola, och som uppgav att deras läslyftsgrupp enbart bestod av deltagare från deras eget arbetslag markerade i högre grad svarsalternativet ”i stor utsträckning” för ett antal delfrågor.

Om förskolepersonalen bedömde att de kollegiala samtalen i stor utsträckning hade kännetecknats av ett kollegialt lärande svarade de också i högre grad ”i stor utsträckning” på dessa delfrågor. Delfrågan om samtalsklimatet varit tryggt där alla fick komma till tals hade dock ingen betydelse för svaren på dessa delfrågor vilket kan förklaras av att i princip alla svarade att samtalen i stor utsträckning haft ett tryggt samtalsklimat.

I den öppna frågan om kvarstående förändringar av Läslyftet gav många exempel på hur de har förändrat sitt arbete och sin undervisning efter Läslyftet. Flera beskrev hur de har förändrat miljöerna på förskolan och avdelningarna för att stimulera språk, berättande och läsande. I detta förändringsarbete görs böcker och texter mer synliga i många olika sammanhang. En deltagare uttryckte det på följande sätt:

Vi har fått uppleva en intensiv utveckling av intresse för berättelser när vi arbetar aktivt med dem i olika uttrycksformer. Jag som har arbetat länge, har en erfarenhet av att gå till biblioteket med barnen. Under en period har fokus legat på matematik och naturvetenskap. Litteraturen har blivit självklar oavsett vad vi har för tema. På min avdelning är barnen 1 år. I vår bilhörna finns böcker om bilar, i en annan hörna med bondgård och djur finns djurbok, i köksdelen har vi vår projektbok med Castor som bjuder på fika. Låshörnan med böcker har vi förlagt långt in på avdelningen så vi får vara ifred. Vi försöker hålla det utrymmet så rent som möjligt ifrån andra stimuli för att barnen ska ha möjlighet att koncentrera sig på berättelsen. Dvs vi har böcker överallt!

Förskolepersonal menade också att de planerar för läsning på ett medvetet sätt och att de också läser mer i alla möjliga situationer och på ett annat sätt än tidigare, pratar och diskuterar böcker, texter och berättande med barnen på ett annat sätt och använder sig av barnens modersmål. En deltagare uttryckte det som att denna ”läser MED barnen, inte för”. De beskrev också hur de börjat arbeta med skapande och berättande och hur de gjort ”dramalådor” med rekvisita till olika sagor som barnen kan använda sig av.

Att ställa frågor till barnen om vilka tankar som väckts inom dem om det vi läst/hört. Finns det rätt och fel, hur skulle du ha gjort? Dramatiserar böcker mer tillsammans med barnen Vi gör sagor tillsammans av det material barnen har ritat och berättat. När vi ser på en film diskuterar vi den efteråt. Läslyftet bidrog till att jag återtog/ hittade tillbaka till min yrkesstolthet och jag fick en förnyad kraft, glädje och vilja att ta itu med mina arbetsuppgifter.

I svaren på den öppna frågan kan vi också se att de arbetar mer med ordförståelse och söker naturvetenskapliga verb. Mer specifikt uttryckte de att de använder och arbetar med bildpromenader, sagopåsar, sånger, rim och ramsor och munmotoriska lekar och tar in litteraturen i fler sammanhang och låter barnen avbryta med sina frågor.

Det har ökat min medvetenhet kring hur jag läser, bearbetar och samtalar kring bilder och böcker tillsammans med barnen. Jag väljer i större utsträckning vilket perspektiv jag vill belysa och varierar mitt fokus mer. Vi stannar upp mer och samtalar kring innehåll och bild, provar på att göra och utvecklar vår tolkning. Jag är bättre på att lyfta samtalsregler med barnen och att visa att jag tycker det är intressant att de tänker och tycker olika, utan att värdera.

Samtidigt finns det flera som menade att deras arbete och undervisning inte förändrats eftersom de redan arbetade systematiskt och fördjupat med barnens språkutveckling och läsning.

Sammantaget tyder svaren på att Läslyftet har bidragit till en förändrad undervisning för barnens språk-, läs- och skrivutveckling på så sätt att många idag (läs hösten 2018) använder undervisningsmetoder från modulerna, arbetar med texter på ett mer medvetet sätt, samtalar om texterna med barnen, ställer andra mer språkutvecklande frågor till barnen och arbetar med andra uttrycksformer i kombination med text och använder ett mer språkutvecklande arbetssätt i den dagliga omsorgen. Samma mönster som tidigare framträder avseende vad som har betydelse för förskolepersonalens svar, d.v.s. motivation, tid, att de genomfört undervisningsaktiviteter och handledarens och gruppens stöd för ett kollegialt lärande. Huruvida de fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler under hösten 2018 med eller utan statsbidrag hade dock ingen betydelse för förskolepersonalens svar på frågan.

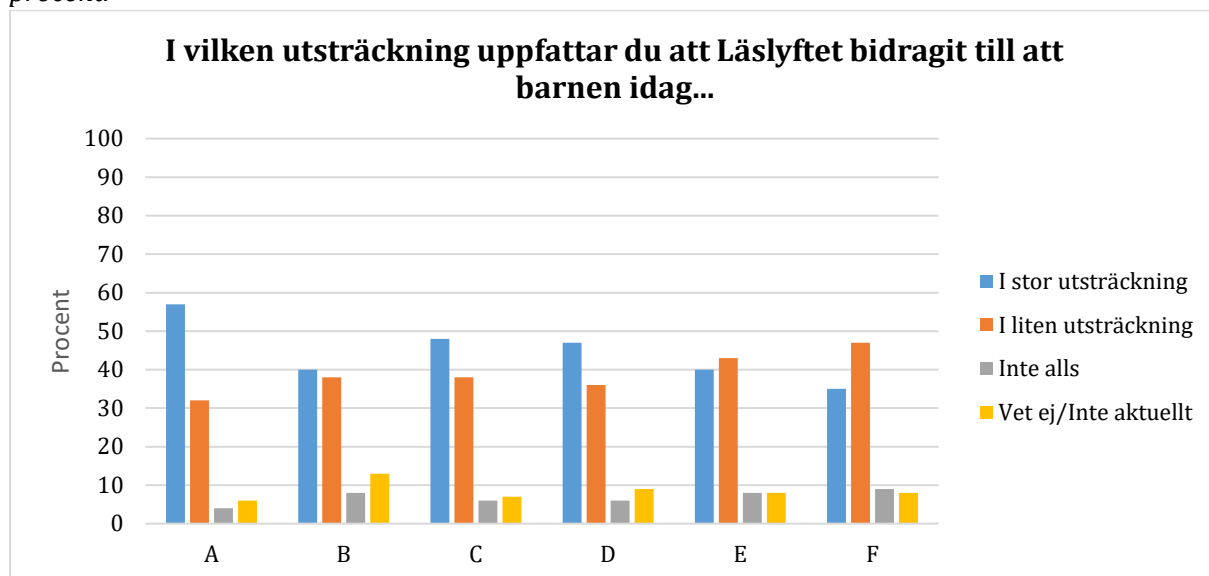
5.7 Förskolepersonalens bedömning av Läslyftets effekter på barnens språkutveckling

I detta avsnitt undersöker vi hur förskolepersonalen bedömde Läslyftets effekter för barnens språkutveckling och intresse för läsning och skriftspråk.

5.7.1 Har Läslyftet bidragit till att barnens intresse och aktivitet i relation till språk ökat?

Förskolepersonalen fick besvara två frågor om deras uppfattningar om Läslyftets påverkan på barnens språkutveckling och intresse för läsning och skriftspråk. I figuren nedan redovisas svaren på frågan om barnens intresse för läsning och skriftspråk och deras aktivitet i relation till språk. Av figuren framgår att nästan sex av tio (57%) svarade att barnen "i stor utsträckning" fått ett större intresse för texter och läsning medan nästan hälften uppgav att barnen "har fått ett större intresse för att kommunicera och berätta med olika uttrycksformer" (48%) och "deltar i samtal mer än tidigare" (47%). Fyra av tio (40%) svarade också att Läslyftet bidragit till att barnen "ställer fler egna frågor till texter" och "har fått ett större intresse för skrivande" medan mer än en av tre (35%) svarade detsamma om Läslyftet bidragit till att barnen "lyssnar bättre på varandra".

Figur 12. Förskolepersonalens bedömning av barnens intresse och aktivitet i relation till språk. I procent.

*Antal svarande: A: 758, B: 756, C: 757, D: 754, E: 756, F: 755,

- A. Har fått ett större intresse för texter och läsning
- B. Har fått ett större intresse för skrivande
- C. Har fått ett större intresse för att kommunicera och berätta med olika uttrycksformer
- D. Deltar i samtal mer än tidigare
- E. Ställer fler egna frågor till texter
- F. Lyssnar bättre på varandra

Även på denna fråga fann vi samma mönster. Det som främst hade betydelse för hur förskolepersonal svarade på frågans samtliga delfrågor är deras egen motivation, att de varje gång eller de flesta gånger genomfört undervisningsaktiviteterna, upplevt att de hade tillräckligt med tid för de olika momenten, att handledare och förskolechef hade stöttat genomförandet och även om de kollegiala samtalen hade kännetecknats av lärande.

Förskolepersonal som uppgav att de fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler tillsammans med kollegor under hösten 2018 svarade i högre grad att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att barnen idag har fått ett "större intresse för texter och läsning", ett "större intresse för skrivande" och "deltar i samtal mer än tidigare". Men om de fortsatt med statsbidrag hösten 2018 eller inte hade bara betydelse för delfrågan om barnen idag "har ett större intresse för skrivande" i samma riktning. Förskolepersonalens tidigare samarbetskultur och hur Läslyftet organiserats hade bara betydelser för enstaka delfrågor i enlighet med samma mönster som tidigare

Det var inte särskilt många som explicit kommenterade barnens språkutveckling till följd av förändrade arbetssätt i samband med Läslyftet i öppna frågor och svarsfält. Men av de som gjorde det skrev flera att de inte vet hur barngruppen har utvecklats eftersom de bytt arbetsplats, har en annan barngrupp eller så upprepade de sina kommentarer om att de redan arbetade i enlighet med de förhållnings- och arbetssätt som Läslyftet tar upp. Flera

gav också upplysning om att de arbetade med de minsta barnen och därmed inte tyckte att de kunde bedöma Läslyftet effekter isolerat från barnens övriga utveckling.

Men en del av kommentarerna uttryckte att det hade skett förändringar hos barnen, t.ex. att "samtal och bokläsning skapar större intresse hos barnen", att barnen "dramatiserar sagor och regisserar själva ny handling", att "barnen är mer aktiva i läsningen och har mer inflytande", och ett ökat "intresset för skrivning och bokstäver" eller att deras egen nyväckta nyfikenhet också "smittat av sig på barnen".

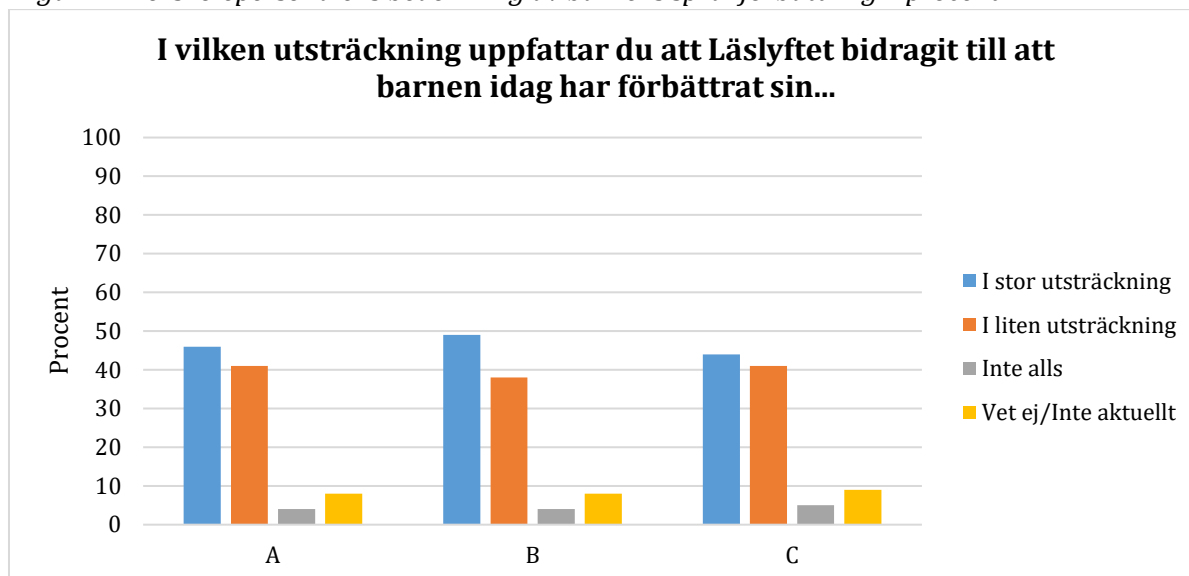
Till en början hade även jag svårt för att läsa högt för både barn och vuxna. Men idag gör jag det med nöje. Barnen i vår lärgrupp har ett helt annat intresse för högläsning och böcker. Tidigare år kunde barnen tycka att högläsning inte var något speciellt och kanske till och med tråkigt. Men idag ber barnen pedagogerna att läsa högt flera gånger om dagen, ute som inne.

Sammantaget visar resultaten att Läslyftet enligt förskolepersonalen har bidragit till barnens intresse och aktivitet i relation till språk. Främst har det bidragit till att öka intresset för texter och läsning men även till att de har fått ett större intresse för att kommunicera och berätta med olika uttrycksformer och att delta i samtal mer än tidigare. Även här återkom samma mönster om vad som hade betydelse för hur de svarade på frågan i form av motivation, upplevelser av tid, att de själva genomfört olika undervisningsaktiviteter och fått stöd av både handledare och förskolechef. Till viss del kan vi se att ett fortsatt arbete med Läslyftet också har betydelse men inte lika tydligt som övriga faktorer.

5.7.2 Har Läslyftets förbättrat barnens språkutveckling?

I det här avsnittet redogör vi för förskolepersonalens uppfattningar om Läslyftet bidragit till barnens språkutveckling. Som framgår av figuren nedan svarade nästan hälften att de uppfattade att barnen "i stor utsträckning" hade förbättrat sin "ord-/begreppsförståelse (46%), och "förmåga att lyssna och förstå" (49%). Fler än fyra av tio (44%) uppgav också att Läslyftet bidragit till att barnen idag har förbättrat sin "förmåga att uttrycka sig verbalt".

Figur 13. Förskolepersonalens bedömning av barnens språkförbättring. I procent.

*Antal svarande: A: 756, B: 758, C: 749.

- A. Ord/begreppsförståelse
- B. Förmåga att lyssna och förstå lästa texter
- C. Förmåga att uttrycka sig verbalt

Mönstret av vilka faktorer som påverkade svaren på frågan återkommer. De som uppgav att de var motiverade, hade genomfört undervisningsaktiviteterna varje gång eller de flesta gånger, upplevde att tempot varit lagom och att de haft tillräckligt med tid för olika moment svarade i högre grad "i stor utsträckning" på samtliga delfrågor. De som bedömde handledarens roll och förskolechefens roll högre genom att på dessa frågor markera "i stor utsträckning" markerade i högre grad samma svarsalternativ på samtliga av ovanstående delfrågor. Hur förskolepersonalen bedömde de kollegiala samtalen hade också betydelse förutom avseende delfrågan om samtalen kännetecknats av ett tryggt samtalsklimat i likhet med tidigare.

När det gäller vilken modul de arbetat med var det förskolepersonal som arbetat med modulen *Läsa och berätta* som i högre grad uppgav att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att barnen idag har förbättrat sin "förmåga att lyssna och förstå lästa texter". De som uppgav att de fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler på något sätt, själv på egen hand eller tillsammans med kollegor, svarade också i högre grad att Läslyftet "i stor utsträckning" hade bidragit till att barnen idag har förbättrat sin "ord/begreppsförståelse" och "förmåga att lyssna och förstå". Men huruvida detta skett med statsbidrag eller inte hade ingen betydelse.

I kommentarer från förskolepersonalen menade en del att de under Läslyftet "kunde se ett stort förändrat kunnande hos barnen" men också att de såg mer kvarvarande förändringar hos barnen som att "läskonditionen har ökat" och att "de yngre barnen vill skriva i tidigare ålder".

Jag har blivit mycket mer medveten i mitt läsande och ser många positiva händelser när barnen läser. Dom sitter ofta två o två och pratar tillsammans om bilderna i böckerna. Böcker för barnen har blivit tydligare eftersom vi gjort om miljön på vår avdelning. Barnen är också mer rädda om böckerna. Vi har också skapat bibliotek på hela förskolan.

Jag har lärt mig att göra en bok och texter i en bok mer spännande och barnen blir nyfikna på språket och lär sig berätta och förstå bättre själv.

Sammantaget visar resultaten att nästan hälften av förskolepersonalen bedömt att barnens språkutveckling i stor utsträckning har förbättrats till följd av Läslyftet. De som arbetat med modulen *Läsa och berätta* uppgav i högre grad att barnens intresse för texter och läsning ökat som en följd av Läslyftet. I likhet med tidigare frågor är det även här samma mönster som framträder om vilka faktorer som hade betydelse, d.v.s. personalens motivation, att de genomfört undervisningsaktiviteterna, att de haft tillräckligt med tid för genomförandet och stöd från handledare och förskolechef. Ett fortsatt arbete med Läslyftets moduler i någon d.v.s. själv eller tillsammans med kollegor hade också en positiv effekt.

5.8 Sammanfattning

Förskolepersonalen som besvarade enkäten har i mångt och mycket varit nöjda med Läslyftet och genomförandet har i stort fungerat bra med tid för att genomföra de olika momenten, stöd från handledare och förskolechefer. Personalen har också uppskattat de moduler de arbetade med. Svaren visar också på att Läslyftet har bidragit till effekter både till personalens insikter, kunskaper, kompetenser och förmågor när det gäller språk-, läs- och skrivutveckling och till förändrade arbetsätt och undervisning för barns språkutveckling. Läslyftet har också bidragit till en utvecklad samarbets- och undervisningskultur som bygger på kollegialt lärande. Effekter på undervisningskulturen är dock mindre än på förskolepersonalens individuella utveckling avseende kunskaper, insikter och förändrad undervisning. Förskolepersonalen uppfattade också att arbetet med Läslyftet bidragit till att öka barnens intresse för texter, läsning, berättande och skapande, deras deltagande i samtal om texter och också deras förmågor att lyssna och förstå lästa texter och ord och begreppsförståelse. Effekterna på barnen är mindre än effekter avseende kunskaper och insikter och förändrad undervisning hos personalen.

Att nästan två tredjedelar fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler hösten 2018 tyder också på att Läslyftet är en uppskattad kompetensutveckling. Huruvida dessa positiva effekter av Läslyftet ska betraktas som kvarvarande efter Läslyftet är svårare att bedöma eftersom fyra av tio under hösten 2018 fortfarande haft statsbidrag och därmed fortfarande deltog i Läslyftet när de besvarade enkäten. Vi fann dock inga genomgående och tydliga skillnader i svaren på effektfrågorna mellan de som fortfarande under hösten 2018 deltog i Läslyftet med statsbidrag och de som enbart deltog läsåret 2017/18. Däremot fanns det skillnader mellan de som fortsatt med Läslyftet med statsbidrag och de som fortsatt utan statsbidrag avseende hur detta fortsatta arbete hade organiserats. Inte oväntat fann vi att de som fortsatt med statsbidrag i högre grad gjorde så i enlighet med kompetensutvecklingsmodellens tempo och med en handledare än de som fortsatt utan statsbidrag. En viss betydelse fanns också avseende en förändrad samarbets- och undervisningskultur. Men där var det istället främst ett fortsatt arbete tillsammans med kollegor oavsett statsbidrag eller inte som hade en större betydelse. Att ett fortsatt arbete med statsbidrag inte hade betydelse för effekter på förskolepersonalens insikter, kunskaper och förmågor kan tyda på att Läslyftet har bidragit till kvarstående effekter i alla fall terminen efter deltagande i Läslyftet.

Det som istället hade betydelse för hur förskolepersonalen svarade avseende effekter av Läslyftet var att de själva var motiverade, upplevde tempot som lagom, upplevde att de hade tillräckligt med tid för olika moment, genomförde undervisningsaktiviteterna och hade stöd från handledare och förskolechef. Till viss del påverkade också deras tidigare samarbetskultur på så sätt att de som redan hade ett samarbete och diskuterade och planerade undervisning för språk-, läs- och skrivutveckling i högre grad svarade att Läslyftet bidragit till olika effekter. Även hur Läslyftet organiserats hade en viss betydelse där de som hade en handledare från sin egen förskola och en Läslyftsgrupp som bestod av deltagare från deras egen förskola eller arbetslag och hade kollegiala samtal på sin egen förskola svarade att Läslyftet bidragit till olika effekter och då tydligast avseende effekter på samarbete och undervisningskultur. Vilken modul personalen arbetat med verksamhetsåret 2017/18 hade betydelse för en del specifika delfrågor om effekter där modulen *Läsa och berätta* i högre grad ansågs ha bidragit till deras kunskaper i att utveckla barnens intresse för texter och läsning medan modulen *Skapa och kommunicera* istället i högre grad bidragit till detsamma gällande både barnens intresse för skrivande och för barnens skrivande medan modulen *Flera språk i barngruppen* i högre grad ökat deras kunskaper och insikter om barns språk-, läs- och skrivutveckling i flerspråkiga miljöer och att de använder barnens modersmål som resurs i sin undervisning.

Vi fann inte några tydliga genomgående skillnader mellan svarande från fristående och kommunala förskolor. Inte heller hade personalens erfarenhet i meningen hur länge de arbetat inom förskolan någon betydelse för hur de uppfattat Läslyftet och dess effekter. Det finns mindre skillnader på ett antal frågor mellan förskollärare och övrig pedagogisk personal, där förskollärare svarar mer positivt men dessa är inte genomgående. Flera förskollärare menade dock i öppna svarsfält att Läslyftet inte bidragit med nya kunskaper eller förändrat arbetssätt då de redan hade denna kunskap med sig från sin utbildning och/eller redan arbetade systematiskt med barns språk-, läs- och skrivutveckling.

Även om den generella bilden från förskolepersonalens svar är att Läslyftet fungerat bra, varit uppskattat och bidragit till effekter finns det också en mindre grupp som upplevt att de inte haft tid för att genomföra alla moment i Läslyftet, att de inte haft möjlighet att genomföra undervisningsaktiviteterna, att tempot varit för högt, och att de inte haft stöd av sin handledare eller sin förskolechef vilket får betydelse för vilka effekter Läslyftet kan bidra med. Här pekar förskolepersonalen på bristen på vikarier, stora barngrupper, brist på personal och otydlig styrning men också att Läslyftet trängt ut andra viktiga delar i deras arbete då de inte har särskilt mycket gemensam planerings- eller samtalstid.

Eftersom svarsfrekvensen i enkäten till förskolepersonalen var låg är det viktigt att beakta detta när slutsatser från resultatet dras. Bortfallsanalysen visar dock att även om det var en lägre andel annan pedagogisk personal och personal från fristående förskolor som besvarade enkäten tycks dessa variabler inte vara tydligt avgörande för hur respondenterna uppfattat och erfarit Läslyftet.

6. Sammanfattande resultat

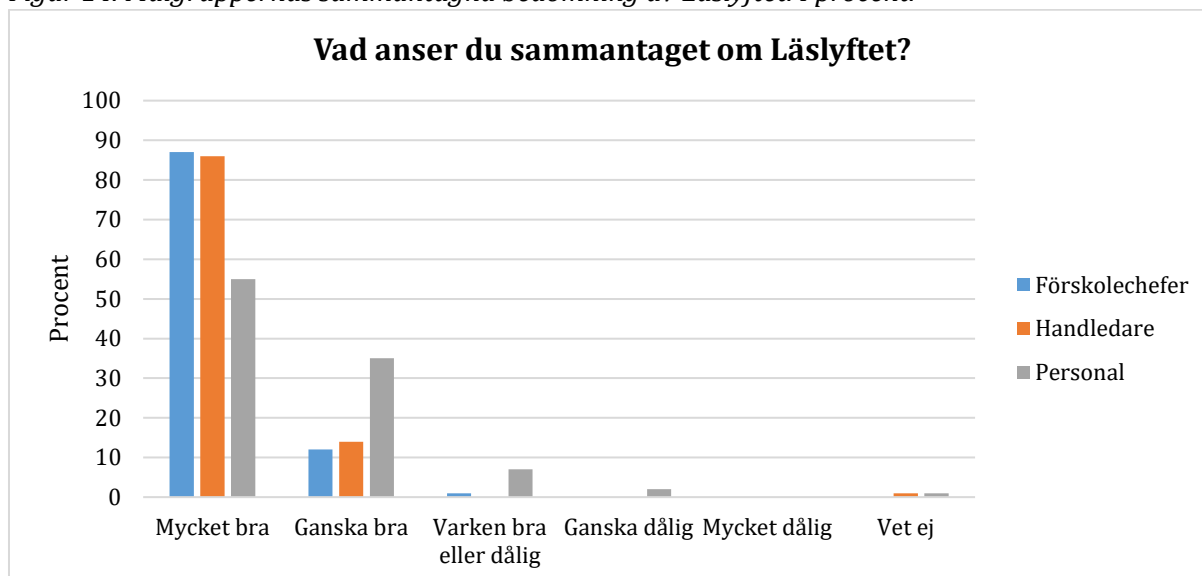
I kapitlet sammanfattas och jämförs förskolechefernas, handledarnas och förskolepersonalens bedömning av Läslyftet och hur de uppfattade stödet för Läslyftets genomförande från Skolverket, huvudmännen, förskolecheferna och handledarna. Därefter sammanfattas vilka effekter som framträder av Läslyftet i förskolan. Kapitlet avslutas med våra slutsatser om Läslyftet i förskolan.

Som framgått tidigare i rapporten har Läslyftet genomförts på olika sätt på olika förskolor bl.a. när det gäller läslyftsgruppernas organisation och sammansättning. Majoriteten av läslyftsgrupperna var sammansatta med personal från olika förskolor. Två av tre av förskolepersonalen svarade också att alla i arbetslaget deltog i Läslyftet. Sex av tio handledes av en utomstående handledare medan fyra av tio handledes av en handledare som huvudsakligen arbetade på den egna förskolan. Det fanns tre moduler att välja på för förskolan hösten 2017 och en fjärde fanns tillgänglig från januari 2018. De flesta arbetade med samma modul, *Läsa och berätta*, medan övriga arbetade med andra moduler och en del med flera moduler. Enligt förskolepersonalen har också stödet från förskolechefer och handledare varierat. Det innebär sammantaget att vad förskolepersonalen fått ta del av i Läslyftet och hur de har kunnat arbeta med Läslyftet skiljer sig åt mellan olika förskolor framförallt eftersom de arbetat med olika moduler och med olika stöd från förskolechefer och handledare.

6.1 Målgruppernas samlade bedömning av Läslyftet

Av svaren att döma har Läslyftet varit en omtyckt och uppskattad kompetensutveckling och mest så av förskolecheferna och handledarna. Knappt nio av tio förskolechefer och handledare svarade att Läslyftet sammantaget var "mycket bra", medan klart färre, drygt hälften, av personalen svarade "mycket bra" och de flesta övriga svarade "ganska bra".

Figur 14. Målgruppernas sammantagna bedömning av Läslyftet. I procent.

*Antal svarande: Förskolechefer: 180, Handledare: 177, Personal: 761.

6.2 Målgruppernas stöd och värdering av stöden

6.2.1 Förskolechefer

Skolverkets stöd till förskolechefer inkluderar statsbidraget för handledarnas medverkan, handledarutbildning och konferenser för förskolechefer. För de flesta av förskolecheferna var statsbidraget en förutsättning för att kunna delta i Läslyftet vilket betyder att de värdesatt detta. Hur förskolecheferna värderade handledarutbildning och Skolverkets information har inte undersökts.

Förskolecheferna fick också stöd av huvudmannen att genomföra Läslyftet på förskolan. En stor majoritet av förskolecheferna svarade att huvudmannen betonat värdet av förskolans deltagande och att de följt upp hur Läslyftet fortgick, medan färre än hälften svarade att huvudmannen "initierade och anordnade möten mellan handledare från olika förskolor" och att de var ett stöd för förskolechefen.

6.2.2 Handledare

Skolverkets stöd till handledarna gavs i form av handledarutbildning och material att arbeta med i form av moduler som tillhandahölls på Lärportalen. Handledarutbildningen, som anordnades på nio lärosäten, upplevdes hålla "ganska hög" eller "mycket hög" kvalitet. En stor majoritet av handledarna svarade att handledarutbildningen "i stor utsträckning" rustat dem för rollen som handledare, d.v.s. att leda kollegiala samtal, skapa ett tryggt samtalsklimat och ställa frågor som utmanar personalen att utveckla sin didaktiska kompetens. Svaren tyder dock på att utbildningen inte rustade dem i samma grad när det gäller att ge stöttning vid planering av undervisning. Handledarna fick svara på frågor om modulernas ändamålsenlighet för olika elevgrupper och hur handledningen av modulerna fungerat. Svaren på dessa båda frågor varierade mellan olika moduler, men alla moduler bedömdes ändamålsenliga för avsedda elevgrupper men något mindre så för de allra yngsta barnen. Modulen *Läsa och berätta* tyckte knappt åtta av tio fungerade mycket bra att handleda, medan färre svarade detsamma för modulen *Skapa och kommunicera*.

Drygt sju av tio handledare bedömde också att förskolechefernas stöd var viktigt för att utföra uppdraget som handledare och ungefär åtta av tio uppgav att förskolecheferna "i stor utsträckning" tillhandahållit bra förutsättningar för handledaren, inräknat organisatoriska förutsättningar och tillräckligt med tid för deras uppdrag.

6.2.3 Förskolepersonal

Skolverkets stöd till personalen var framförallt att tillhandahålla en kompetensutvecklingsmodell inklusive material att arbeta med i form av moduler tillgängliga på Lärportalen och en utbildad handledare. Majoriteten av personalen var nöjda med den modul de arbetat med. Den främsta synpunkten var att det saknades exempel för de allra yngsta barnen. Men det framkom också i öppna frågor att vissa menade att de redan hade goda kunskaper i att arbeta med barns språk-, läs- och skrivutveckling varvid modulerna inte erbjudit så mycket nya insikter och kunskaper. En stor majoritet, drygt åtta av tio, tyckte tempot var lagom och att de hade tillräckligt med tid för att genomföra undervisningsaktiviteterna mellan Läslyftsträffarna.

Handledarnas stöd uppfattades variera. De flesta svarade att handledarna "i stor utsträckning" bidragit till förståelsen av innehållet i modulen och till att utmana personalens tankar, samt gett återkoppling på deras erfarenheter. Knappt hälften av personalen tyckte att handledarna varit ett stöd i planeringen av undervisningsaktiviteter och ett pedagogiskt stöd utanför de kollegiala samtalen. Personalens svar ligger i linje med handledarnas svar om vad handledarutbildningen rustat och inte rustat dem för men också hur Läslyftet organiserats där externa handledare inte har samma möjligheter att stötta planeringen av undervisningsaktiviteter och vara ett stöd utanför de kollegiala samtalen.

Förskolechefernas stöd till deltagarna i Läslyftet handlar främst om att tillhandahålla organisatoriska förutsättningar och tid. En stor majoritet av personalen svarade att de fått tillräckligt med tid för inläsning av material, tid för kollegiala samtal och att de skapat organisatoriska förutsättningar för genomförandet. Drygt sex av tio av personalen svarade att förskolecheferna "i stor utsträckning" betonat betydelsen av barnens språk-, läs- och skrivutveckling och motiverat behovet av kompetensutveckling om detta. Däremot svarade en betydligt mindre andel av personalen att förskolecheferna "i stor utsträckning" deltagit i kollegiala samtal (drygt två av tio) och deltagit vid undervisningsaktiviteter med barnen (knappt en av tio).

6.3 Målgruppernas bedömning av Läslyftets effekter

I nedanstående avsnitt har vi markerat identifierade effekter av Läslyftet med kursiv stil.

6.3.1 Förskolechefer

En effekt av Läslyftet är att många förskolor *finansierat fler handledare* än de som förskolan fått statsbidrag för. En av fyra förskolechefer uppgav att deras förskola hade finansierat fler handledare med egna resurser.

När det gäller *effekter på barnens språk-, läs- och skrivutveckling* svarade sex av tio förskolechefer att Läslyftet "i stor utsträckning" förbättrat barnens språkutveckling. Två av tio förskolechefer svarade "i liten utsträckning" på samma fråga. Effekter på barnens språkutveckling samvarierar med om personalen *innan* Läslyftet planerade undervisningen tillsammans och om förskolecheferna gett tid till handledare. Jämfört med grundskolerektorer, som besvarade samma fråga för deras deltagande läsåret 2015/16, uppfattade betydligt fler förskolechefer att Läslyftet "i stor utsträckning" förbättrat barnens språkutveckling.

Läslyftet har, enligt förskolecheferna, också påverkat *undervisningskulturen i kollektiv riktning*. Omkring åtta av tio förskolechefer svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de "idag prioriterade språkutveckling i sitt pedagogiska ledarskap", att Läslyftet i stor utsträckning ökat/fördjupat personalens "pedagogisk-didaktiska samtal om språk-, läs- och skrivutveckling" och "engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen", samt gemensamma planering av undervisning som främjar barnens språk-, läs- och skrivutveckling. Resultaten visar att flera effektvariabler är korrelerade och att förskolechefer som var aktiva i att fortsätta stödja Läslyftet i högre grad uppfattade effekter i sitt pedagogiska ledarskap och hos personalen.

Läslyftet har också påverkat *fortbildningskulturen som blivit mer kollektivt inriktad*. Drygt sju av tio förskolechefer svarade att Läslyftet resulterat i att kompetensutvecklingen har inriktats mot gemensam kunskap och förhållningssätt och hälften att en kompetensutvecklingsmodell för kollegialt lärande etablerats. Drygt sex av tio svarade också att Läslyftet resulterat i att språk-, läs- och skrivutveckling integrerats i det *systematiska kvalitetsarbetet* medan endast två av tio uppgav att Läslyftet resulterat i att skolenheten tillsatt ansvarig lärare för språk-, läs- och skrivutveckling. Förskolechefer vid förskolor där personalen ”i stor utsträckning” innan Läslyftet planerade undervisningen tillsammans liksom förskolechefer som varit aktiva i att fortsätta stödja Läslyftet tenderar i högre utsträckning att se effekter i fortbildningsskulturen.

6.3.2 Handledare

Vilka effekter framträder av Läslyftet från handledarnas horisont? En effekt är att de fått mer *kunskap och intresse för språk-, läs- och skrivutveckling*. Mellan åtta och nio av tio handledare svarade att Läslyftet ”i stor utsträckning” bidragit till att öka deras insikter i språk-, läs- och skrivutveckling och engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling. Lika stor andel svarade att Läslyftet ökat deras intresse för kollegialt samarbete och *förmåga att handleda kollegor*. Något färre, tre av fyra, svarade att Läslyftet ökat deras allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande. Läslyftet har således bidragit till en kompetenshöjning hos handledarna som avser både barns språk-, läs- och skrivutveckling och handledarkompetens. Att sju av tio handledare fortsatt att handleda hösten 2018 tyder på att deras kompetens också kommer personal och förskolor till del.

Ytterligare en effekt av Läslyftet är att handledarnas egen *undervisning/arbete* har förändrats i stor utsträckning. Drygt tre av fyra svarade att Läslyftet bidragit till att de i stor utsträckning ställer språkutvecklande frågor till barnen, arbetar med texter på ett mer medvetet sätt, samtalar om texter med barnen, använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder från modulerna och använder ett mer språkutvecklande arbetssätt i den dagliga omsorgen. Läslyftet har också bidragit till ett ökat *kollegialt lärande och samarbete med kollegor* där åtta av tio uppgav att de i stor utsträckning idag planerar tillsammans med sina kollegor för undervisning som bidrar till barnens språk-, läs- och skrivutveckling och intresse för läsning och skriftspråk. Läslyftet har dock i lägre grad bidragit till effekter på handledarnas *samarbete med bibliotek/bibliotekarie* där drygt en tredjedel svarade i stor utsträckning.

6.3.3 Förskolepersonalen

En stor majoritet av förskolepersonalen upplevde att Läslyftet ”i stor utsträckning” ökat deras *insikter, engagemang, intresse för och kunskaper i språk-, läs- och skrivutveckling*. Omkring sju av tio svarade att deras intresse för kollegialt samarbete och engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling, samt kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling ökat. Däremot var det något färre, knappt hälften, som svarade att deras kunskaper och insikter om barns språk-, läs- och skrivutveckling i flerspråkiga miljöer ökat. Modulerna ansågs också ha bidragit till personalens kunskaper och kompetenser i att utveckla undervisning för barnens språkutveckling. Det gällde främst undervisning för att utveckla barnens intresse för texter och läsning, förmåga att kommunicera och ord/begreppsförståelse där ungefär tre av fyra svarade ”i stor utsträckning” och i mindre

grad barnens intresse för skrivande och barnens skrivande där knappt hälften uppgav detsamma.

Läslyftet har också bidragit till att förskolepersonalen *förändrat sitt arbete/undervisning*. Drygt sex av tio svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att de ställer språkutvecklande frågor till barnen, använder undervisningsmetoder från modulen, arbetar med texter på ett mer medvetet sätt, samtalar om texter med barnen och använder ett mer språkutvecklande arbetssätt i den dagliga omsorgen

Effekter av Läslyftet framträder också i att Läslyftet bidragit till ett *kollegialt lärande och samarbete med kollegor*. Sex av tio av personalen svarade att de "i stor utsträckning" planerar tillsammans med kollegor för hur de ska utveckla barnens språk och intresse för läsning och skriftspråk. Jämfört med grundskollärare och gymnasielärare är det en större andel som till följd av Läslyftet planerar tillsammans. Läslyftet har dock i något mindre grad bidragit till fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal i arbetslaget och på förskolan i stort. Omkring fyra av tio svarade "i stor utsträckning" på dessa frågor. Läslyftet har också i mindre grad bidragit till ökat *samarbete med bibliotek/bibliotekarie* där tre av tio svarade att de "i stor utsträckning" samarbetar med bibliotek.

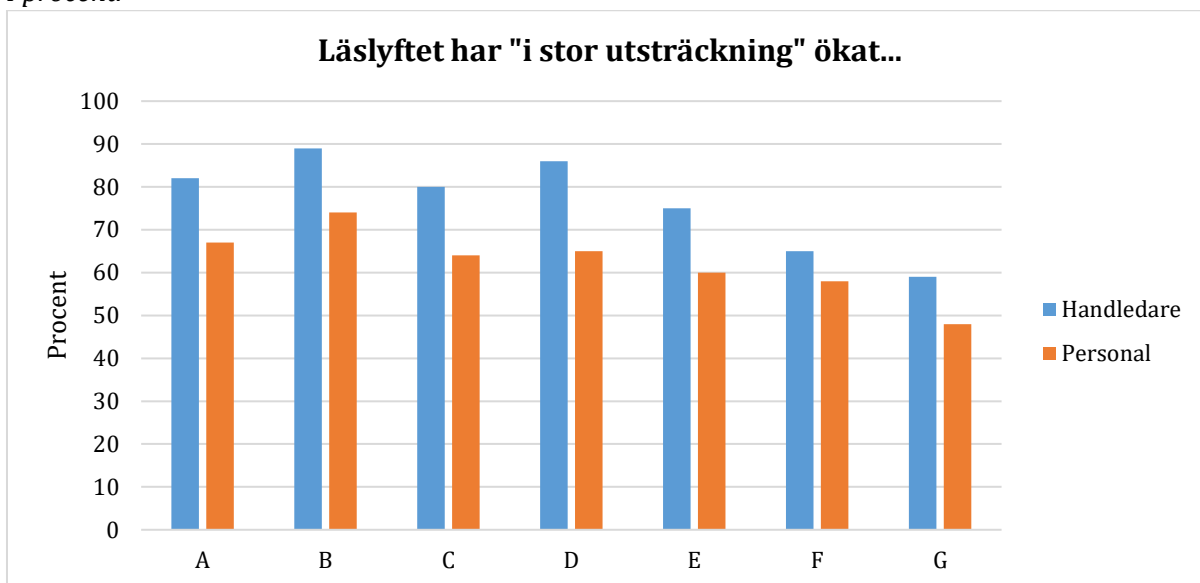
Omkring hälften av personalen bedömde att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till *barnens intresse och språkutveckling*. Enligt förskolepersonalen har barnen idag fått ett större intresse för texter och läsning, att kommunicera och berätta med olika uttrycksformer och deltar i samtal mer än tidigare. Vidare svarade nästan hälften att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att barnen idag har förbättrat deras ord/begreppsförståelse, förmåga att lyssna och förstå texter och att uttrycka sig verbalt. Något färre svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" bidragit till att barnen ställer fler frågor till texter, har fått ett större intresse för skrivande och lyssnar bättre på varandra.

Det är i stort sett samma faktorer som visar sig bidra till positiva effekter på personalens eget lärande, undervisningen och barnens språkutveckling. Personal som uppgav att de varit motiverade till att arbeta med Läslyftet, som genomfört undervisningsaktiviteter varje gång eller oftast, haft tid för de olika momenten, haft en bra handledare och bra kollegiala samtal och en förskolechef som engagerat sig i Läslyftet svarade i högre grad att Läslyftet "i stor utsträckning" haft effekter på deras egna kunskaper, deras egen undervisning/arbete och barnens språkutveckling.

6.3.4 Skillnader i målgruppernas effektbedömningar

När handledarnas och personalens svar jämförs på några effektfrågor är det samma mönster som framträder som i deras generella bedömning av Läslyftet (se figur 15 nedan). En högre andel handledare bedömde att Läslyftet "i stor utsträckning" haft effekter. Det är t.ex. en lägre andel personal jämfört med handledare som svarade att Läslyftet "i stor utsträckning" ökat deras kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling generellt och likaså i flerspråkiga miljöer.

Figur 15.Handledare och förskolepersonals bedömning av effekter på deras insikter och kunskaper. I procent.

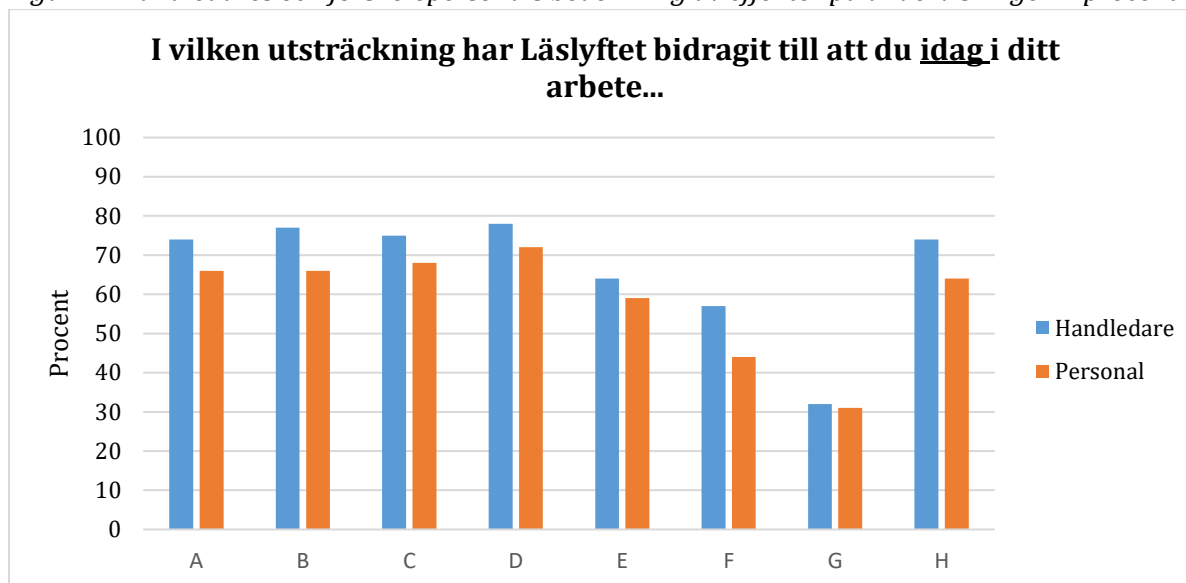

*Antal svarande: handledare: 175-176, förskolepersonal: 755-762.

- A. Dina kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling
- B. Ditt engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling
- C. Din förmåga att fatta mer välgrundade beslut i din undervisning
- D. Din förmåga att kritiskt reflektera över språk-, läs- och skrivundervisning
- E. Ditt allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande
- F. Din förmåga att anpassa undervisningen efter barns olika behov
- G. Dina kunskaper och insikter om barns språk-, läs- och skrivutveckling i flerspråkiga miljöer
- H. Ditt intresse för kollegialt samarbete

Samma mönster i svaren visar sig också i handledarnas och personalens bedömning av Läsllyftets påverkan på undervisningen (se figur 16 nedan). En större andel handledare jämfört med personal svarade t.ex. att Läsllyftet bidragit till att de "använder ett mer språkutvecklande arbetssätt i den dagliga omsorgen"

Figur 16 Handledares och förskolepersonals bedömning av effekter på undervisningen. I procent.

Antal svarande: handledare: 173-175 , förskolepersonal: 757-761.

- A. Använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder från modulen
- B. Arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt
- C. Samtalar om texter med barnen
- D. Ställer språkutvecklande frågor till barnen
- E. Använder andra uttrycksformer tillsammans med texter
- F. Använder fler och nya arbetssätt för att stimulera skrivande
- G. Använder barnens modersmål som resurs
- H. Använder ett mer språkutvecklande arbetssätt i den dagliga omsorgen

Samma mönster mellan handledares och förskolepersonalens svar finner vi också vad gäller effekter på kollegialt lärande och samarbete med kollegor. Handledarna bedömde att Läslyftet bidragit till större effekter på förskolornas pedagogisk-didaktiska samtal och gemensamt yrkesspråk samt deras egen planering av undervisning tillsammans med kollegor än förskolepersonalen. Vad gäller Läslyftets effekter på barnens språkutveckling har frågor om detta ställts till förskolechefer och personal. Sex av tio förskolechefer, som fick svara på en sammanfattande fråga om Läslyftets effekter på barnens språkutveckling, bedömde att Läslyftet "i stor utsträckning" förbättrat barnens språkutveckling. Förskolepersonalen fick specifika frågor om Läslyftets effekter på barnens språkutveckling (hur deras ord/begreppsförståelse, förmåga att lyssna och förstå texter/att uttrycka sig verbalt påverkats). En mindre andel av personalen, jämfört med förskolechefer svarade "i stor utsträckning" på dessa frågor.

Sammanfattningsvis bedömer både handledare och förskolechefer att Läslyftet har bidragit till större effekter än förskolepersonalen. Tydligt är också att de som bedömt Läslyftet som "mycket bra" i högre grad också svarade att Läslyftet bidragit till större effekter.

6.4 Slutsatser om Läslyftet i förskolan

Knappt nio av tio förskolechefer och handledare och drygt hälften av förskolepersonalen uppgav att Läslyftet har varit mycket bra.

Drygt fyra av tio handledare bedömde att kvaliteten på handledarutbildningen var mycket hög och samma andel att den var ganska hög.

För förskolepersonalen har Läslyftet haft stor effekt både på deras kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling och på undervisningen. Drygt sex av tio svarade att Läslyftet ”i stor utsträckning” bidragit till detta.

Knappt hälften av förskolepersonalen bedömde att Läslyftet ”i stor utsträckning” förbättrat barnens språkutveckling.

Drygt hälften av förskolecheferna bedömde att Läslyftet bidragit till att etablera en kompetensutvecklingsmodell för kollegialt lärande.

Sex av tio förskolechefer uppgav att förskolan behöver fortsatt stöd i form av statsbidrag från Skolverket för att kunna fortsätta arbeta med Läslyftet.

6.4.1 Tolkning av resultaten

Resultaten från enkäterna till förskolan tyder på att Läslyftet svarar mot ett stort behov av fortbildning i språk-, läs- och skrivutveckling och kollegialt lärande i förskolan. Så här långt tycks Läslyftet i förskolan uppnått de flesta av de mål som avses med satsningen och då särskilt ökade kunskaper och insikter hos personalen och förändrade arbetssätt. Resultaten från förskolenkäterna tyder på större effekter av Läslyftet jämfört med resultaten från grund- och gymnasieskolan. Vi har kontrollerat för skillnader mellan fristående och kommunala förskolor, mellan förskollärare och annan pedagogisk personal, hur länge personalen arbetat inom förskolan och om de fortsatt med Läslyftet med statsbidrag och kan konstatera att det inte framträder några genomgående systematiska skillnader för dessa bakgrundsvariabler i relation till effektfrågorna.

I likhet med både grundskolan och gymnasieskolan är handledarna den mest positiva målgruppen vilket sannolikt beror på att de, förutom att de tyckte att Läslyftet fungerade bra, har fått en handledarutbildning vilket gav kunskaper i både språk-, läs- och skrivutveckling och i handledning, tid i tjänsten för att arbeta med Läslyftet och var engagerade i språk-, läs- och skrivutveckling redan från början. Att förskolepersonalen är den målgrupp som är något mindre positiv och rapporterar mindre effekter än handledare och förskolechefer återspeglar sannolikt att all förskolepersonals behov inte har mötts i samma utsträckning, t.ex. var det flera som menade att de redan hade goda kunskaper i språk-, läs- och skrivutveckling och redan arbetade på ett språkutvecklande arbetssätt i enlighet med modulernas förhållningssätt eller att modulerna i lägre grad hade mött behoven för de som arbetade med de allra yngsta barnen. Även lokala förutsättningar har betydelse där tid för genomförandet av de olika momenten har varierat vilket inneburit att all förskolepersonal inte fått ut lika mycket av Läslyftet. För att Läslyftet ska fungera måste det gå att genomföra alla moment och särskilt genomförandet av undervisningsaktiviteterna. Brist på personal, svårigheter att få tillgång till vikarier, stora barngrupper och för lite gemensam planerings-, samtals- och

reflektionstid medför svårigheter att genomföra Läslyftet i förskolan. Oförutsedda händelser i förskolans vardag kan sannolikt också förklara att Läslyftet för vissa inte fullt ut kunnat genomföras och fått de effekter som det är tänkt.

Men enligt de flesta av förskolepersonalen som besvarade enkäten har det funnits tillräckligt med tid för de olika momenten och så även för att genomföra undervisningsaktiviteter med barnen. De flesta ansåg också att tempot i Läslyftet varit lagom och flera har också arbetat i ett snabbare tempo. Svaren tyder på att det förändrade tempot för Läslyftet passar förskolan bra som inte har samma möjligheter till gemensam mötestid som lärare i grund- eller gymnasieskolan. Resultaten visar att det är viktigt att genomföra undervisningsaktiviteterna då detta är en av faktorerna som har betydelse för personalens bedömningar av vad Läslyftet har bidragit med. Förskollärare har dock genomfört undervisningsaktiviteterna i något högre grad än annan pedagogisk personal.

Handledarnas stöd har varit viktigt för förskolepersonalen och de flesta tyckte att handledarna bidragit till ett kollegialt lärande. Men stödet som handledare gav personalen när de skulle planera undervisningsaktiviteter har i vissa fall varit bristfälligt. Det kan relateras till att handledarutbildningen inte rustat dem så väl för det momentet och/eller brist på tid. Möjligheten att få stöd från handledaren kan relateras till att handledaren i en majoritet av Läslyftsgrupperna varit en extern handledare, d.v.s. en handledare som i huvudsak inte arbetade på förskolepersonalens egen förskola. Handledarnas möjligheter att stötta planeringen utanför de kollegiala samtalen är då begränsad. Gruppsammansättningen och organiserandet av Läslyftet skiljer sig en del åt från hur Läslyftet organiserats på grund- och gymnasieskolan. I förskolan är det fler som deltagit i Läslyftsgrupper med personal även från andra förskolor än deras egna. Många har ändå haft kollegiala samtal på sin förskola och uppgav att hela arbetslaget deltog i Läslyftet. Svaren kan tyckas något motsägelsefulla men kan tyda på att enkäten nått en större andel personal från förskolor där många har deltagit eller att dessa svarat i högre grad än personal där enbart ett fåtal deltagit. Resultaten tyder också på att förskolor som organiserat Läslyftet för alla i personalen eller åtminstone för den stora majoriteten av personalen och med en egen handledare som arbetar på förskolan bedömde att Läslyftet bidragit mer till en utvecklad undervisningskultur än på förskolor där enbart ett fåtal i personalen deltagit. Huruvida läslyftsgrupperna enbart bestått av förskollärare har inte haft någon betydelse för effekter på undervisningskulturen eller någon annan av effektvariablerna. Flera uttryckte också i kommentarer att det var bra att alla fick delta i Läslyftet, såväl förskollärare som annan personal och att hela arbetslaget fick delta. Däremot tyder svaren, om än i mindre utsträckning, på att de som redan hade ett utvecklat samarbete med sina kollegor har stärkt detta mer än de som inte alls hade något samarbete innan Läslyftet

Det är många bakgrundsfaktorer som är korrelerade till Läslyftets effekter. Utöver stöd från handledare och förskolechef, samvarierar upplevelse av att de haft tillräckligt med tid för genomförandet, att de själva varit aktiva och genomfört undervisningsaktiviteterna samt motivation att delta i Läslyftet med flera effektvariabler. Det kan tyda på att de som var intresserade och motiverade och inledningsvis ansåg att kompetensutveckling inom språk-, läs- och skrivutveckling är viktigt också bedömde och svarade mer positivt på alla effektfrågor i enkätundersökningen. Vissa kommentarer stärker denna tolkning då en del

uttryckte att Läslyftet är bra även om de själva redan hade dessa kunskaper och praktiserade språkutvecklande arbetsätt i sin verksamhet. Den allmänna nöjdheten med Läslyftet påverkas troligen också av att förskolepersonal generellt sett inte har haft särskilt stora möjligheter till tidigare kompetensutveckling för all personal eller gemensam planerings- och samtalstid.

Att nästan hälften av de som svarade på enkäten uppgav att de fortsatte att arbeta med Läslyftet med statsbidrag visar på att det är en uppskattad kompetensutvecklingsinsats i förskolan. Resultaten kan dock påverkas av att det finns en möjlighet att de som fortsatt med Läslyftet, med eller utan statsbidrag, i högre grad svarade på enkäten. Det är troligt att de som fortfarande är engagerade i Läslyftet finner det mer relevantt att besvara enkäten än de som inte längre är det. Vi kan således ha en överrepresentation av handledare och personal som fortsätter arbeta med Läslyftets moduler med eller utan statsbidrag. Vi finner dock inga genomgående systematiska skillnader mellan hur handledare eller personal svarade på frågorna om Läslyftets bidrag till deras kunskaper och insikter eller undervisning utifrån om de fortsatt med statsbidrag.

Det är möjligt att frågan om handledarna fortsatt att handleda Läslyftets moduler tolkats strikt utifrån Läslyftet och dess kompetensutvecklingsmodell. Det är därför möjligt att det finns en underrepresentation av de handledare som arbetade mer fritt med Läslyftet där de hade en arbetsledande roll för personalen som t.ex. mer sporadiskt gick tillbaka och läste om någon text, tog del av någon ny text, eller planerade och utvecklade undervisningsaktiviteter som de gjort tidigare och följde upp dessa. I öppna svarsfält fanns kommentarer som tyder på detta. Å andra sidan visar också svaren att andra som arbetat med Läslyftets moduler mer fritt svarade ja på frågan om de fortsatt att handleda. Det är svårt att i en enkätfråga fånga alla de möjliga olika sätt varpå deltagarna kan "fortsätta" att handleda och arbeta med Läslyftet och dess moduler. Slutligen mäter inte frågan om fortsatt arbete, varken till handledare eller förskolepersonal, heller förekomsten av en utvecklad kollegial undervisningskultur där handledare fortsatt att främja ett kollegialt lärande avseende språk-, läs- och skrivutveckling men utifrån annat material än just Läslyftets.

Det är också viktigt att återigen påpeka att svarsfrekvensen för förskolepersonalen var låg varvid en viss försiktighet är nödvändig när resultaten för personalen tolkas. Det som talar för att resultaten är relevanta och generaliserbara är att vi t.ex. inte fann några systematiska skillnader mellan olika grupper av personal, varken för personal på fristående eller kommunala förskolor, hur länge de arbetat inom förskolan, mellan förskollärare och annan pedagogisk personal eller fortsatt med Läslyftet med statsbidrag. Dessutom stöds dessa resultat av resultaten i en tidigare fallstudie från utvärderingen som undersökte deltagarnas erfarenheter av Läslyftets organisering och genomförande i förskolan (Kärnebro och Lundström 2018).

6.4.2 Kommentarer till statistiska analyser och tolkningar

Bakgrundsvariablerna har i första hand använts för att söka signifikanta skillnader i svar i relation till olika effektvariabler. För varje målgrupp har vi kontrollerat för olika bakgrundsvariabler (se kapitel 2) eftersom det är olika bakgrundsvariabler som är relevanta för olika målgrupper.

Vi har enbart redovisat signifikanta värden. Det finns också flera bakgrundsfaktorer som samvarierar med varandra och likaså visar resultaten att flera effektvariabler samvarierar med den samlade bedömningen av Läslyftet. De som svarade att de tyckte att Läslyftet var mycket bra bedömde också att Läslyftet hade störst effekter. Det kan inte avgöras om det är de upplevda effekterna som bidragit till en större nöjdhet eller om de som är mer positiva till Läslyftet sett större effekter. De faktorer som varit signifikanta i relation till den aktuella effekten har tolkats som att dessa faktorer bidragit till effekterna, men inte i en kausal mening. Som klargjordes i inledningen av rapporten använder vi inte begreppet effekt i kausal mening, d.v.s. att samma orsak (eller bakgrundsfaktor) alltid producerar samma *effekt*, och att samma *effekt* endast uppstår av denna orsak. Eftersom personal arbetat med olika moduler, att organiseringen av läslyftsgrupper och handledares stöd sett olika ut har Läslyftet som insats genomförts på en rad olika sätt. Det innebär samtidigt att olika faktorer kan bidra till att förklara effekter på olika förskolor och i olika läslyftsgrupper. Det finns också fler faktorer än de som undersökts som kan ha bidragit till effekterna.

Avslutningsvis konstaterar vi att de effekter som redovisats i rapporten kan bestå, förstärkas eller klinga av. I den slutrapport som vi kommer att presentera under 2019 kommer resultaten i den här rapporten att analyseras tillsammans med allt underlag från utvärderingen. Där kommer vi att jämföra hur Läslyftet fungerat och vilka effekter det bidragit till i förskolan jämfört med andra skolformer.

Referenser

Andersson, E, Carlbaum, S. & Hanberger, A. (2018). *Utvärdering av Läslyftet: Delrapport 7: Uppföljning av Läslyftets kvarstående effekter i grundskolan hösten 2017*. Umeå Centre for Evaluation Research, Umeå universitet.

Carlbaum, S. Andersson, E & Hanberger, A. (2017). *Utvärdering av Läslyftet: Delrapport 4: Erfarenheter av Läslyftet i gymnasieskolan läsåret 2016/17*. Umeå Centre for Evaluation Research, Umeå universitet.

Carlbaum, S. Andersson, E & Hanberger, A. (2016). *Utvärdering av Läslyftet: Delrapport 2: Erfarenheter av Läslyftet läsåret 2015/16*. Umeå Centre for Evaluation Research, Umeå universitet.

Kärnebro, K. & Lundström, U. (2018). *Utvärdering av Läslyftet: Delrapport 5: Läslyftets organisering och genomförande i förskolan*. Umeå Centre for Evaluation Research, Umeå universitet.

Skolverket (2014). *Programbeskrivning Läslyftet*. (2014-10-20 Bilaga 1 Dnr 2013:1065/2014:1058). Stockholm: Skolverket.

Utbildningsdepartementet (2013). *Uppdrag om fortbildning i läs- och skrivutveckling – Läslyftet*, (U2013/7215/S. Regeringsbeslut, 2013-12-05). Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Roe, A. & Tengberg, M. (2018). *Utvärdering av Läslyftet. Delrapport 8: fyra moduler riktade till förskolan*. Umeå Centre for Evaluation Research, Umeå universitet.

Bilagor

Bilaga 1. Den nationella utvärderingens syfte och utvärderingsfrågor

Syftet med utvärderingen är att undersöka om Läslyftet lett till önskade effekter och söka förklaringar till resultaten i olika förutsättningar och Läslyftets genomförande och processer.

Utvärderingen söker svar på följande fyra frågeställningar:

1. I vilken mån och hur förändrar Läslyftet lärarnas/förskolepersonalens undervisning med avseende på läs- och skrivprocesser? (Hur) har interaktionen lärare-elev/förskolepersonal-barn förändrats genom Läslyftet? Har lärare/förskolepersonal sett effekter på elevers/barnens läs- och skrivutveckling och lärande? Vilka?
2. I vilken mån och hur kan observerade förändringar i undervisningen knytas till
 - a. Olika delar av innehållet i Läslyftets fortbildningsmaterial?
 - b. Det kollegiala lärande som organiseras inom ramen för Läslyftet och de handledarroller som uppstår inom ramen för denna samverkan?
 - c. Innehållet i handledarutbildningen?
 - d. Relevanta aspekter av Läslyftets förutsättningar och genomförande?
3. På längre sikt: Vilka avtryck lämnar Läslyftet efter att det avslutats på lärarnas/förskolepersonalens kollegiala lärande och på lärarnas/förskolepersonalens undervisning? Vilket stöd från Skolverket behövs för att lärare/förskolepersonalen ska kunna fortsätta att använda Läslyftets fortbildningsmaterial efter deltagandet i Läslyftet?

Bilaga 2. Enkät till förskolechefer i Läslyftet verksamhetsåret 2017/18

Antal förskolechefer som enkäten skickats till: 289

Antal erhållna enkätsvar: 180

Svarsfrekvens: 62%

Enbart frågor med kvantitativa svar är redovisade, vilket innebär att frågor med fritextsvar inte ingår. Frågornas nummer motsvarar de som fanns i enkäten. Resultat är angivet i procent i enlighet med avrundningsregler, vilket kan betyda att totalen i några fall summerar till 99 eller 101 procent.

1. Hur många förskolor är du förskolechef för?	En	Två	Tre	Fyra eller flera	Ej svar
	12	33	29	26	0

2. Hur många arbetar med undervisning på din förskola?	
5 eller färre	7
6-10	25
11-20	37
21-30	16
31-40	8
41 eller fler	8

3. Hur stor andel av förskollärarna på din förskola deltog i Läslyftet 2017/18?	
En liten andel	8
Ungefär hälften	7
En stor andel	11
Alla	72
Inte aktuellt	1
Ej svar	1

4. Hur stor andel annan pedagogisk personal på din förskola deltog i Läslyftet 2017/18?

Ingen	12
En liten andel	16
Ungefär hälften	5
En stor andel	16
Alla	49
Inte aktuellt	1
Ej svarat	1

5. Deltar din förskola i Läslyftet med statsbidrag under hösten 2018?

Ja	Nej
53	47

6. I vilken utsträckning var följande motiv för att din förskola deltog i Läslyftet?

Markera för varje delfråga.

	I hög utsträckning	I viss utsträckning	Inte alls	Vet ej/ inte aktuellt	Ej svar
Att stärka alla barns språk-, läs- och skrivutveckling	92	7	0	1	0
Att stärka särskilda barngruppers språk-, läs- och skrivutveckling	39	39	11	10	2
Att utveckla personalgruppens kunskaper i språk-, läs- och skrivutveckling	93	6	0	1	0
Att utveckla en gemensam förståelse för språk-, läs-, och skrivutveckling	91	8	0	1	0
Att det erbjöds en handledarutbildning	34	44	17	3	2
Att fortsätta en satsning inom språk-, läs- och skrivutveckling	72	21	5	2	0
Att införa en modell för kollegialt lärande	58	34	4	2	1
Att utveckla samarbete mellan personal från olika avdelningar	58	32	6	3	2
Att utveckla samarbete mellan personal från olika förskolor	48	32	13	5	2
Att ligga i framkant när det gäller utveckling	67	26	6	1	0
Att genomföra huvudmannens intentioner	43	34	17	4	1
Annat	6	1	1	7	85

8. Var statsbidraget en förutsättning för att <u>din förskola</u> skulle kunna delta i Läslyftet?	Ja	Nej
	77	23

9. Har din förskola skjutit till egna resurser för något av följande?	Ja	Nej	Ej svar
För att finansiera fler handledare	24	74	2
För vikariekostnader i samband med handledarutbildning	75	24	1
För att täcka merkostnader för handledare	59	39	2
För att ge handledare mer tid än vad statsbidraget täcker	52	46	2
För vikariekostnader i samband med Läslyftsträffar	63	36	1
Annat	2	7	91

10. Innan Läslyftet, i vilken utsträckning kännetecknades förskolans undervisning av följande?	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej/ ej aktuellt	Ej svar
Personalen diskuterade arbetsätt för barnens språk-, läs- och skrivutveckling	43	54	1	1	1
Personalen planerade undervisning tillsammans	56	39	4	1	1
Personalen följde upp och reflekterade över undervisningen tillsammans	49	48	2	1	1
Personalen samarbetade med bibliotek/bibliotekarier	26	54	18	2	0

11. Stöttade huvudmannen genomförandet av Läslyftet på förskolan på följande sätt?	Ja	Nej	Vet ej/inte aktuellt	Ej svar
Betonade värdet av förskolans deltagande	74	21	5	0
Initierade och anordnade möten mellan handledare från olika förskolor	43	49	8	0
Följde upp hur Läslyftet fortgick	63	33	4	0
Sköt till extra ekonomiska resurser för fler handledare, vikariekostnader etc	22	71	7	1
Var ett stöd för dig som förskolechef	44	44	11	1
Annat	5	1	5	89

12. Vad har du gjort i din roll som förskolechef under hösten 2018...	Ja	Nej	Ej svar
Betonat betydelsen av barnens språk-, läs- och skrivutveckling	99	1	0
Uppmanat personalen att använda Läsluftets material	95	4	1
Uppmanat personalen att använda arbetssätt i språk-, läs- och skrivutveckling som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet	96	4	0
Främjat personalens samarbete med bibliotek/bibliotekarier	56	43	1
Följt upp barnens språk-, läs- och skrivutveckling	77	23	0

13. Har du under hösten 2018...	Ja	Nej	Vej ej	Ej svar
Möjliggjort för personalen att under året arbeta med en modul med A, B, C, D i samtliga fyra delar	71	25	2	2
Möjliggjort för personalen att arbeta med Läsluftet, men tidsmässigt och innehållsligt friare	68	22	7	3
Utsett handledare (befintliga eller nya)	70	26	2	3
Gett tid för handledare	72	24	2	2
Schemalagt mötestid för personalen att arbeta med moduler	66	28	2	3
Annat	8	2	3	87

14. I vilken utsträckning uppfattar du att Läsluftet har ökat/fördjupat den deltagande personalens...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej/ ej aktuellt	Ej svar
Engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling i undervisningen	89	8	-	1	1
Pedagogisk-didaktiska samtal om språk-, läs- och skrivutveckling	83	13	1	1	1
Allmänna pedagogisk-didaktiska samtal	70	23	1	4	2
Gemensamma planering av undervisning som främjar barnens språk-, läs- och skrivutveckling	76	20	1	2	2
Gemensamma planering av undervisning som främjar barnens utveckling inom andra områden	68	26	2	2	2
Annat	6	0	0	4	91

15. I vilken utsträckning uppfattar du att Läslyftet har förbättrat barnens språkutveckling?	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej	Ej svar
	62	21	1	15	2

16. I vilken utsträckning har Läslyftet bidragit till att du idag prioriterar språk-, läs- och skrivutveckling i ditt pedagogiska ledarskap?	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Ej svar
	79	19	2	1

17. Har Läslyftet resulterat i att...	Ja	Nej	Fanns/ingick redan	Vet ej	Ej svar
Förskolan har tillsatt ansvarig förskollärare för språk-, läs- och skrivutveckling	23	62	14	0	1
Språk-, läs- och skrivutveckling har integrerats i det systematiska kvalitetsarbetet	63	4	32	1	1
En kompetensutvecklingsmodell för kollegialt lärande har etablerats	53	22	22	3	1
Kollegiala samtal har införts i kompetensutvecklingspolicy/plan	41	32	22	3	2
Kompetensutvecklingen har inriktats mot gemensam kunskap och förhållningssätt	72	4	21	2	1

19. Behöver din förskola ett fortsatt stöd från Skolverket för att kunna arbeta vidare med Läslyftet?	Ja	Nej	Ej svar
	60	40	0

21. Prioriteras kompetensutveckling inom andra utvecklingsområden mer än språk-, läs- och skrivutveckling på din förskola idag?	Ja	Nej	Ej svar
	78	21	0

22. Vad anser du sammantaget om Läslyftet?

Mycket bra	87
Ganska bra	12
Varken bra eller dåligt	1
Ganska dåligt	0
Mycket dåligt	0
Vet ej	0

Bilaga 3. Enkät till handledare i Läslyftet verksamhetsåret 2017/18

Antal som enkäten skickats till: 291

Antal erhållna enkätsvar: 178

Svarsfrekvens: 61%

Resultat är angivet i procent i enlighet med avrundningsregler, vilket kan betyda att totalen i några fall summerar till 99 eller 101 procent.

1. Har du tidigare erfarenhet av att handleda pedagogisk personal?	Ja	Nej	Ej svar
a. Inom Matematiklyftet	3	84	12
b. Inom språk-, läs- och skrivutveckling	14	74	12
c. Annan handledarerfarenhet	55	43	2

2. Vilket lärosäte anordnade Läslyftets handledarutbildning som du deltog i 2017/18?	
Högskolan i Borås	8
Högskolan Dalarna	6
Högskolan i Halmstad	13
Högskolan Väst	5
Jönköping University	10
Karlstads universitet	5
Malmö universitet	10
Mälardalens högskolan (i Stockholm)	17
Uppsala universitet	16
Jag deltog inte i Läslyftets handledarutbildning	10
Ej svar	1

3. I vilken utsträckning gjorde handledarutbildningen dig rustad att...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Ej svar
a. Leda kollegiala samtal	89	11	0	1
b. Skapa ett tryggt samtalsklimat och låta alla komma till tals	90	10	0	0
c. Handleda heterogena grupper	64	34	1	1
d. Tillvarata erfarenheter och kompetens i personalgruppen	76	34	1	1
e. Stimulera deltagarna att utveckla sin språk-, läs- och skrivdidaktiska kompetens	81	17	2	1
f. Ställa frågor som utmanar deltagarna inom språk-, läs och skrivutveckling	81	18	1	1
g. Använda olika samtalsmodeller/tekniker	79	21	0	0
h. Ge stöttning i planering av undervisning	50	48	2	1
i. Ge återkoppling på genomförd undervisning	61	37	2	1
j. Annat	4	1	1	94

4. Vad anser du sammantaget om handledarutbildningens kvalitet?	Mycket hög	Ganska hög	Varken hög eller låg	Ganska låg	Mycket låg	Ej svar
	44	47	8	1	0	0

5. Upplevde du att du hade tillräckligt med tid för ditt uppdrag som handledare 2017/18?	Ja	Nej	Ej svar
	82	17	

6. Har genomförandet av Läsluft 2017/18 hållit ett lagom tempo?	Ja	Nej, det har varit för intensivt	Nej, det har gått för långsamt	Ej svar
	87	11	2	1

7. I vilken utsträckning har förskolechefen vid genomförandet av Läslyftet 2017/18...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Ej svar
a. Betonat betydelsen av barnens språk-, läs- och skrivutveckling	77	19	4	1
b. Motiverat behovet av kompetensutveckling inom språk-, läs- och skrivutveckling	75	21	3	1
c. Tillhandahållit bra förutsättningar för dig som handledare	78	20	2	1
d. Varit en person du har kunnat vända dig till om du har haft behov av det	74	23	3	1
e. Skapat organisatoriska förutsättningar för genomförandet av Läslyftet	82	15	2	1
f. Annat	3	0	1	97

8. Hur viktigt var förskolechefens stöd för ditt uppdrag som handledare i Läslyftet 2017/18?	Viktigt	Varken eller	Inte viktigt	Ej svar
	72	23	3	2

9. Vilka deltagare ingick i dina Läslyftsgrupper 2017/18?	
Endast deltagare från ditt eget arbetslag	1
Endast deltagare från din förskola (inkl. från ditt arbetslag)	19
Endast deltagare från annan/andra förskolor	14
Deltagare från både din egen och andra förskolor	66
Ej svar	1

10. Vilken personal ingick i dina Läslyftsgrupper 2017/18?	
Endast förskollärare	11
Endast annan pedagogisk personal	0
Både förskollärare och annan pedagogisk personal	88
Ej svar	1

11. I vilken utsträckning gjorde du följande i ditt uppdrag som handledare under Läslyftet 2017/18?	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Ej svar
a. Verkade för att alla fick komma till tals	99	1	0	1
b. Ställde fördjupande frågor under samtalen	82	18	0	1
c. Ställde frågor som utmanade deltagarnas förståelse och förhållningssätt	80	19	0	1
d. Använde någon/några samtalsmodeller/tekniker	66	32	2	1
e. Gav stöttning i tolkning av texter och filmer	77	22	1	1
f. Gav stöttning i planering av undervisningsaktiviteter	65	33	2	1
g. Genomförde själv undervisningsaktiviteter med barnen	63	19	18	1
h. Observerade när deltagarna genomförde undervisningsaktiviteter med barnen	8	48	43	1
i. Gav återkoppling på genomförda undervisningsaktiviteter	71	25	3	1
j. Var ett stöd för deltagarna utanför de kollegiala samtalen	63	33	4	1

12. Vilken/a moduler har du handledde du 2017/18?	
Läsa och berätta	75
Flera språk i barngruppen	6
Skapa och kommunicera	32
Natur, teknik och språkutveckling	2
Annan	1

Fråga 13-14 besvarades av de som på fråga 12 angett att de handlett Läsa och berätta (antal svarande 133)

13. Utifrån din erfarenhet, var innehållet i "Läsa och berätta" ändamålsenligt för att utveckla undervisning för...	Ja	Nej	Vet ej	Ej svar
a. Barn i åldrarna 1-3	89	8	2	1
b. Barn i åldrarna 4-5	99	0	1	0
c. Flerspråkiga barn	71	8	18	3
d. Barn med särskilda behov	63	15	19	3

14. Hur upplevde du sammantaget att "Läsa och berätta" fungerade att handleda?	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ej svar
	78	22	0	0	0	0

Fråga 15-16 besvarades av de som på fråga 12 angett att de handlett Flera språk i barngruppen (antal svarande 11)

15. Utifrån din erfarenhet, var innehållet i "Flera språk i barngruppen" ändamålsenligt för att utveckla undervisning för...	Ja	Nej	Vet ej	Ej svar
a. Barn i åldrarna 1-3	82	9	9	0
b. Barn i åldrarna 4-5	91	0	9	0
c. Flerspråkiga barn	82	9	9	0
d. Barn med särskilda behov	46	0	55	0

16. Hur upplevde du sammantaget att "Flera språk i barngruppen" fungerade att handleda?	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ej svar
	46	36	9	0	0	9

Fråga 17-18 besvarades av de som på fråga 12 angett att de handlett Skapa och kommunicera (antal svarande 56)

17. Utifrån din erfarenhet, var innehållet i "Flera språk i barngruppen" ändamålsenligt för att utveckla undervisning för...	Ja	Nej	Vet ej	Ej svar
a. Barn i åldrarna 1-3	91	4	5	0
b. Barn i åldrarna 4-5	95	0	5	0
c. Flerspråkiga barn	88	0	13	0
d. Barn med särskilda behov	71	4	20	5

18. Hur upplevde du sammantaget att "Flera språk i barngruppen" fungerade att handleda?	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ej svar
	64	32	0	0	0	4

Fråga 19-20 besvarades av de som på fråga 12 angett att de handlett Natur, teknik och språkutveckling (antal svarande 4)

19. Utifrån din erfarenhet, var innehållet i "Natur, teknik och språkutveckling" ändamålsenligt för att utveckla undervisning för...	Ja	Nej	Vet ej	Ej svar
a. Barn i åldrarna 1-3	100	0	0	0
b. Barn i åldrarna 4-5	100	0	0	0
c. Flerspråkiga barn	100	0	0	0
d. Barn med särskilda behov	100	0	0	0

20. Hur upplevde du sammantaget att "Natur, teknik och språkutveckling" fungerade att handleda?	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ej svar
	50	50	0	0	0	0

21. Har du varit handledare för personal som arbetat med Läslyftets moduler under hösten 2018?	Ja, med statsbidrag	Ja, utan statsbidrag	Nej	Ej svar
	55	15	30	1

Fråga 22 besvarades endast av de som på fråga 21 uppgav att de handledde personal under hösten 2018 (antal svarande 124)

22. Vilken/a moduler i Läslyftet har du handlett under hösten 2018?	
Läsa och berätta	28
Flera språk i barngruppen	24
Skapa och kommunicera	19
Natur, teknik och språkutveckling	34
Utforska skriftspråket	7
Annan	3
Ej svar	5

Fråga 23 besvarades endast av de som på fråga 21 uppgav att de handledde personal under hösten 2018 (antal svarande 124)

23. I vilket tempo har Läslýftet genomfórt under hösten 2018?

I enlighet med Läslýftsmodellens tempo med <u>en modul per verksamhetsår</u>	76
I <u>långsammare</u> tempo än en modul per verksamhetsår	12
I <u>snabbare</u> tempo än en modul per verksamhetsår	7
Ej svar	0

Fråga 24 besvarades endast av de som på fråga 21 uppgav att de handledde personal under hösten 2018 (antal svarande 124)

24. Vilken personal har du handlett i Läslýftet under hösten 2018?

Endast samma deltagare som 2017/18	29
Delvis samma deltagare som 2017/18	43
Endast andra deltagare än 2017/18	24
Ej svar	4

Fråga 25 besvarades endast av de som på fråga 21 uppgav att de handledde personal under hösten 2018 (antal svarande 124)

25. Har följande förändrats <u>under hösten 2018 jämfört med när du handledde 2017/18</u>?	Förbättrats	Inte ändrats	Försämrats	Vet ej/inte aktuellt	Ej svar
a. Tiden för mitt uppdrag som handledare har	13	61	19	3	4
b. Tiden för de kollegiala samtalen har	12	74	8	2	4
c. Stödet från förskolechefen för Läslýftet har	11	73	9	2	5
d. Min motivation för att handleda har	34	58	3	1	4
e. Deltagandet vid de kollegiala samtalen har	30	61	4	2	4
f. Kvaliteten i de kollegiala samtalen har	51	36	5	4	5
g. Genomförandet av undervisningsaktiviteterna med barnen har	36	45	5	10	4
h. Stödet från andra handledare/språk-, läs- och skrivutvecklare har	18	50	7	20	5

Fråga 26 besvarades endast av de som på fråga 21 svarade "nej" (antal svarande 53)

26. Varför har du inte varit handledare under hösten 2018?

Fritextsvar 47

27. I vilken utsträckning uppfattar du att Läslyftet har bidragit till att det på förskolan idag finns...

	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej	Ej svar
a. Ett mer gemensamt yrkesspråk	62	33	1	3	1
b. En ökad kollegial insikt om betydelsen av språk-, läs- och skrivutveckling	92	6	0	1	1
c. Fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal	58	34	1	6	1
d. Nya arbetssätt i praktiken	75	18	1	3	3

28. I vilken utsträckning har Läslyftet bidragit till att du idag...

	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Inte aktuellt	Ej svar
a. Planerar tillsammans med kollegor för hur undervisningen ska utveckla barnens språk-, läs- och skrivutveckling	80	15	1	4	1
b. Planerar tillsammans med kollegor för hur undervisningen ska utveckla barnens intresse för läsning och skriftspråk	80	15	0	4	2
c. Samarbetar med bibliotek/bibliotekarie	35	46	12	5	2
d. Annat	2	1	0	2	94

29. I vilken utsträckning har Läslyftet ökat...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Ej svar
a. Dina kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling	82	16	1	1
b. Ditt engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling	89	9	0	2
c. Din förmåga att fatta mer välgrundade beslut i din undervisning	80	18	1	1
d. Din förmåga att kritiskt reflektera över språk-, läs- och skrivutveckling	86	12	1	1
e. Ditt allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande	75	23	1	1
f. Din förmåga att anpassa undervisningen efter barns olika behov	65	33	1	1
g. Dina kunskaper och insikter om barns språk-, läs- och skrivutveckling i flerspråkiga miljöer	59	35	4	2
h. Ditt intresse för kollegialt samarbete	86	12	0	2
i. Din förmåga att handleda kollegor	95	4	0	1
j. Annat	2	0	1	97

30. I vilken utsträckning har Läslyftet bidragit till att du <u>idag</u> i ditt arbete...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Inte aktuellt	Ej svar
a. Använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder från modulen	74	16	1	8	2
b. Arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt	77	10	1	10	2
c. Samtalar om texter med barnen	75	11	1	12	2
d. Ställer språkutvecklande frågor till barnen	78	9	1	10	3
e. Använder andra uttrycksformer tillsammans med texter	64	22	1	12	2
f. Använder fler och nya arbetsätt för att stimulera skrivande	57	28	2	12	2
g. Använder barnens modersmål som resurs	32	40	5	20	3
h. Använder ett mer språkutvecklande arbetsätt i den dagliga omsorgen	74	12	1	10	2

31. Vad anser du sammantaget om Läslyftet?	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ej svar
	86	14	0	0	0	1

32. Har Läsliftet bidragit till några andra kvarstående förändringar för dig? Vilka?	Antal svar

Fritextfråga	77

33. Övriga synpunkter.	Antal svar

Fritextfråga	44

Bilaga 4. Enkät till förskolepersonal i Läsllyftet verksamhetsåret 2017/18

Antal som enkäten skickats till: 2149

Antal erhållna enkätsvar: 765

Svarsfrekvens: 36%

Resultat är angivet i procent i enlighet med avrundningsregler, vilket kan betyda att totalen i några fall summerar till 99 eller 101 procent.

1. Hur många år har du arbetat i förskolan?

0-2 år	5
3-9 år	20
10-19 år	23
20 år eller mer	51
Ej svar	0

2. Deltar du i Läsllyftet med statsbidrag under hösten 2018?

Ja	44
Nej	41
Vet ej	15
Ej svar	0

3. Hur ofta brukade du göra något av följande, tillsammans med dina kollegor, innan du påbörjade Läsllyftet 2017/18?

	Minst en gång i månaden	En eller ett par gånger per termin	Aldrig	Ej svar
a. Diskutera arbetssätt för språk-, läs- och skrivutveckling	51	45	3	0
b. Planera undervisning för språk-, läs- och skrivundervisning	58	36	5	1
c. Samarbeta med bibliotek/bibliotekarie	23	52	24	2

4. Hur vill du beskriva din motivation att påbörja Läslyftet? Jag var...	Motiverad	Varken motiverad eller omotiverad	Omotiverad	Ej svar
	69	29	2	0

5. Var din Läslyftsgrupp 2017/18 organiserad så att...	Ja	Nej	Ej svar
a. Kollegiala samtal har ägde rum på din förskola	80	19	1
b. Kollegiala samtal har genomfördes digitalt (t.ex. via Skype)	4	93	3
c. Alla deltagare i din Läslyftsgrupp arbetade på din förskola	39	60	1
d. Alla deltagare i din Läslyftsgrupp arbetade i ditt arbetslag	23	76	2
e. Alla deltagare i din Läslyftsgrupp var förskollärare	23	76	1
f. Hela ditt arbetslag deltog i Läslyftet	68	31	1
g. Handledaren arbetade huvudsakligen på din förskola	39	60	1

6. Har genomförandet av Läslyftet 2017/18 hållit ett lagom tempo?	Ja	Nej, det har varit för intensivt	Nej, det har gått för långsamt	Ej svar
	84	13	2	1

7. Upplevde du att du hade tillräckligt med tid för de olika momenten i genomförandet av Läslyftet 2017/18?	Ja	Nej	Ej svar
a. Ta del av material (moment A)	87	13	1
b. Diskussion av material (moment B:1)	86	14	1
c. Planering av undervisningsaktivitet (moment B:2)	73	26	1
d. Genomförande av undervisningsaktivitet med eleverna (moment C)	75	24	1
e. Gemensam uppföljning (moment D)	85	14	1

8. Hur ofta genomförde du undervisningsaktiviteterna med barnen (moment C) mellan Läslyftsträffarna 2017/18	Varje gång	De flesta gånger	Ett fåtal gånger	Inte alls	Ej svar
	46	37	16	1	1

9. I vilken utsträckning kännetecknades de kollegiala samtalen i din Läslyftsgrupp 2017/18 av...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Ej svar
a. Ett tryggt samtalsklimat där alla fick komma till tals	95	4	0	0
b. Samtal som utmanade dina tankar	75	23	1	1
c. Samtal som gav dig återkoppling på din undervisning	78	20	1	1
d. Samtal som gav dig nya kunskaper/insikter	72	26	1	1
e. Samtal som ledde till utveckling av arbetssätt	76	22	2	1

10. I vilken utsträckning har handledaren under Läslyftet 2017/18...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Ej svar
a. Bidragit till förståelsen av innehållet i modulen	80	18	2	1
b. Bidragit till att utmana föreställningar/fördjupa analyser	70	26	3	1
c. Varit ett stöd vid planering av undervisningsaktiviteter med barnen	45	43	12	1
d. Deltagit vid undervisningsaktiviteter som genomförts med barnen	20	20	59	1
e. Gett återkoppling på dina erfarenheter	58	34	7	1
f. Funnits som ett pedagogiskt stöd för dig även utanför de kollegiala samtalen	43	33	23	1
g. Annat	5	2	4	89

11. I vilken utsträckning har förskolechefen vid genomförandet av Läslyftet 2017/18...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej	Ej svar
a. Betonat betydelsen av barnens språk-, läs- och skrivutveckling	64	26	6	3	1
b. Motiverat behovet av kompetensutveckling inom språk-, läs- och skrivutveckling	58	30	7	3	1
c. Deltagit vid kollegiala samtal	22	36	39	2	1
d. Deltagit vid undervisningsaktivitet som genomförts med barnen	7	12	76	4	2
e. Annat	2	1	3	3	91

12. Vilken modul arbetade din Läslyftsgrupp med 2017/18?	
Läsa och berätta	72
Skapa och kommunicera	17
Flera språk i barngruppen	5
Natur, teknik och språkutveckling	3
Annan	2
Ej svar	1

13. I vilken utsträckning upplevde du att den modul som du arbetade med var...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej/Inte aktuellt	Ej svar
a. Stimulerande	84	14	1	1	1
b. Begriplig	86	11	1	1	1
c. Ändamålsenlig för undervisning av yngre barn i åldrarna 1-3	53	29	2	15	2
d. Ändamålsenlig för undervisning av äldre barn i åldrarna 4-5	79	7	1	11	3
e. Ändamålsenlig för undervisning av flerspråkiga barn	42	27	3	26	2
f. Ändamålsenlig för undervisning av barn med särskilda behov	32	29	8	29	2

14. I vilken utsträckning bidrog innehållet i den modul du arbetade med till <u>dina kunskaper och kompetenser i att utveckla barnens...</u>	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Inte aktuellt	Ej svar
a. Ord/begreppsförståelse	73	25	1	1	1
b. Intresse för texter och läsning	80	17	1	1	0
c. Intresse för skrivande	49	38	5	7	1
d. Förmåga att kommunicera	74	23	1	1	1
e. Läsande	63	28	3	6	1
f. Skrivande	43	40	7	10	1

15. Har du arbetat med Läslyftets moduler hösten 2018?	Ja, själv på egen hand	Ja, tillsammans med kollegor	Nej	Ej svar
	12	53	35	0

Fråga 16 besvarades av de som på fråga 15 angett att de inte fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler (antal svarande 271)

16. Varför har du inte fortsatt att arbeta med Läslyftets moduler?	
Det har inte funnits någon avsatt tid för att arbeta med Läslyftet	48
Det har inte funnits någon handledare eller person som leder arbetet	19
Förskolechefen har prioriterat annan kompetensutveckling	34
Jag har prioriterat annan kompetensutveckling och/eller annat utvecklingsarbete	17
Jag har redan de kunskaper jag behöver för att arbeta med språk-, läs- och skrivutveckling	15
Annat	25
Ej svar	1

Fråga 17 besvarades endast av de som på fråga 15 uppgav att de fortsatte att arbeta med Läslyftets moduler hösten 2018 (antal svarande 403)

17. Vilken/a moduler i Läslyftet har du arbetat med under hösten 2018?

Läsa och berätta	32
Skapa och kommunicera	22
Flera språk i barngruppen	21
Natur, teknik och språkutveckling	31
Utforska skriftspråket	7
Annan	3
Ej svar	2

Fråga 18 besvarades endast av de som på fråga 15 uppgav att de fortsatte att arbeta med Läslyftets moduler hösten 2018 "tillsammans med kollegor" (antal svarande 403)

18. Har arbetet med Läslyftets letts av en handledare under hösten 2018?

Ja	Nej	Ej svar
80	20	1

Fråga 19 besvarades endast av de som på fråga 15 uppgav att de fortsatte att arbeta med Läslyftets moduler hösten 2018 "tillsammans med kollegor" (antal svarande 403)

19. I vilket tempo har Läslyftet genomförts under hösten 2018?

I enlighet med Läslyftsmodellens tempo med <u>en modul per verksamhetsår</u>	69
I <u>långsammare</u> tempo än en modul per verksamhetsår	18
I <u>snabbare</u> tempo än en modul per verksamhetsår	8
Ej svar	5

Fråga 20 besvarades endast av de som på fråga 15 uppgav att de fortsatte att arbeta med Läslyftets moduler hösten 2018 "själv på egen hand" (antal svarande 90)

20. Hur har du använt Läslyftets material under hösten 2018? Har du...	Ja	Nej	Ej svar
a. Läst materialet i modulen du arbetade med 2017/18	53	47	0
b. Genomfört undervisningsaktiviteterna från modulen du arbetade med 2017/18	86	10	4
c. Läst materialet i nya moduler	32	64	3
d. Genomfört undervisningsaktiviteter från nya moduler	24	71	4

21. I vilken utsträckning har Läslyftet ökat...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Ej svar
a. Dina kunskaper och insikter i språk-, läs- och skrivutveckling	67	31	2	0
b. Ditt engagemang för språk-, läs- och skrivutveckling	74	22	3	1
c. Din förmåga att fatta mer välgrundade beslut i din undervisning	64	33	3	1
d. Din förmåga att kritiskt reflektera över språk-, läs- och skrivutveckling	65	31	3	1
e. Ditt allmänna pedagogisk-didaktiska tänkande	60	37	3	1
f. Din förmåga att anpassa undervisningen efter barns olika behov	58	37	4	1
g. Dina kunskaper och insikter om barns språk-, läs- och skrivutveckling i flerspråkiga miljöer	48	42	10	1
h. Ditt intresse för kollegialt samarbete	71	25	3	1

22. I vilken utsträckning har Läsllyftet bidragit till att du <u>idag</u> i ditt arbete...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Inte aktuellt	Ej svar
a. Använder språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder från modulen	66	28	3	2	1
b. Arbetar med olika texter på ett mer medvetet sätt	66	28	3	3	1
c. Samtalar om texter med barnen	68	26	3	2	1
d. Ställer språkutvecklande frågor till barnen	72	23	2	2	1
e. Använder andra uttrycksformer tillsammans med texter	59	34	4	2	1
f. Använder fler och nya arbetssätt för att stimulera skrivande	44	40	7	8	1
g. Använder barnens modersmål som resurs	31	39	12	19	1
h. Använder ett mer språkutvecklande arbetssätt i den dagliga omsorgen	64	29	4	2	1

23. I vilken utsträckning uppfattar du att Läsllyftet har bidragit till att <u>det idag</u> finns...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej	Ej svar
a. Ett mer gemensamt yrkesspråk på din förskola	40	44	7	9	1
b. Fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal i ditt arbetslag	45	42	8	5	1
c. Fördjupade pedagogisk-didaktiska samtal på din förskola i stort	39	46	8	7	1
d. Nya arbetssätt i praktiken på din förskola	44	42	6	6	1

24. I vilken utsträckning har Läsllyftet bidragit till att du <u>idag</u>...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Inte aktuellt	Ej svar
a. Planerar tillsammans med kollegor för hur ni ska utveckla barnens språk-, läs- och skrivutveckling	58	35	4	3	1
b. Planerar tillsammans med kollegor för hur ni ska utveckla barnens intresse för läsning och skriftspråk	58	33	5	3	1
c. Samarbetar med bibliotek/bibliotekarie	28	48	18	5	1
d. Annat	3	3	1	3	91

25. I vilken utsträckning uppfattar du att Läslyftet bidragit till att barnen idag...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej/Inte aktuellt	Ej svar
a. Har fått ett större intresse för texter och läsning	57	32	4	6	1
b. Har fått ett större intresse för skrivande	40	38	8	13	1
c. Har fått ett större intresse för att kommunicera och berätta med olika uttrycksformer	48	38	6	7	1
d. Deltar i samtal mer än tidigare	47	36	6	9	1
e. Ställer fler egna frågor till texter	40	43	8	8	1
f. Lyssnar bättre på varandra	35	47	9	8	1
g. Annat	2	2	0	5	91

26. I vilken utsträckning uppfattar du att Läslyftet bidragit till att barnen idag har förbättrat sin...	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej/Inte aktuellt	Ej svar
a. Ord/begreppsförståelse	46	41	4	8	1
b. Förmåga att lyssna och förstå lästa texter	49	38	4	8	1
c. Förmåga att uttrycka sig verbalt	44	41	5	9	2
d. Annat	2	1	1	6	90

27. Vad anser du sammantaget om Läslyftet?	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet ej/Ej svar
	55	35	7	2	0	1

28. Har Läslyftet bidragit till några andra kvarstående förändringar för dig? Vilka?	Antal svar
Fritextfråga	192

29. Övriga synpunkter.	Antal svar
Fritextfråga	141

